DOMNIA MARELUI DOMNITOR ROMÂN

ALEXANDRU IOAN I CUZA

ŞI

EPOCA GLORIOASĂ A ROMÂNILO[R]

SCRIERE DEDICATĂ NAŢIUNEI ROMÂNE

DE

M. SAVEL

DOMNIA MARELUI DOMNITOR ROMÂN

ALEXANDRU IOAN I CUZA

ŞI

EPOCA GLORIOASĂ A ROMÂNILOR

SCRIERE DEDICATĂ NAŢIUNEI ROMÂNE

DE

M. SAVEL

„Scopul istoriei este a fi urmaşilor de învăţătură".
Miron Costin, Vol. I pagina 290.

ALEXANDRU IOAN I CUZA

Marele Domn Român Cuza-Vodă s'a născut la Bârlad în anul 1820. El se trăgea dintr'o veche familie moldovenească: Vornicul Ion Cuza şi Soltana, născută Cozadini, care apărase în totdeauna drepturile Românilor în potriva străinilor. Ioniţă Cuza, strămoş de a lui Cuza Vodă, a fost ucis pentru iubirea de ţară de cătră Const. Moruzi, după porunca Turcilor.

Studiile le-a făcut la Iaşi până la vrâsta de 14 ani, când părinţii 'l trimise la Paris spre a le complecta şi după terminarea lor reîntorcându-se 'n Moldova, intră 'n armată, unde ajunse până la gradul de colonel. La 1844 se căsători cu Elena Roseti, la 1856 a fost numit Pârcălab la Galaţi, unde după puţin timp dimisionează din acest post, pe motive că guvernul protejează nelegiuirile şi jupoaie pe ţărani. De asemenea a fost şi Preşedinte tribunalului din Galaţi.

Cuza-Vodă era un om cu o vastă cultură, iubea mult armata şi dreptatea. Avea statura mijlocie, părul blond închis, faţa rasă purtând numai barbişon, fruntea mare, privirea inteligentă şi pătrunzătoare, talia dreaptă şi pieptul larg. Fuma neîncetat, bea cafe multă şi nu'i plăcea mâncări luxoase. Era îndatoritor şi ori când te rugai de el, îţi îndeplinea cererea. Ura de moarte pe boeri, de aceia 'n tot timpul domniei a căutat să-i distrugă şi a reuşit. Ura grozav primirile oficiale. Când a trecut prin Galaţi ca să meargă la Constantinopol, toţi se aşteptau să tragă la vre una din locuinţele luxoase ale bogataşilor de acolo, dar el coborî la mica şi modesta locuinţă a maicei sale, astfel precum ar fi făcut-o când nu era de cât un simplu Pârcălab. Conversaţia lui era plăcută. La

Lui Cuza-Vodă nu'i plăceau manifestațiile cu facle; el zicea că aceste aclamații sunt ordonate de prefect, poate chiar plătite din casa publică. — „*Vedeți cum se amăgesc sărmanii Domnii*". Și mai zicea el: „*Acești oameni te aclamă, îți oferă flori, mâine 'ți vor arunca pietre*". Când Cuza fu detronat și arestat în casa lui Ciocârlan și când cete de oameni veneau și'l insultau pe stradă, se consola când primia insulta, căci tot acei oameni îl aclamase altă dată.

Cuza-Vodă adoptase maniera lui Napoleon al III-lea de a adresa scrisori către Primul Ministru. Una din cele mai aspre a fost aceia către Catargiu și a doua către M. Crețulescu, prin care se plângea că din neveghierea Miniștrilor săi, s'au tolerat în cele mai importante funcțiuni oameni nedemni.

Când veneau la palat boeri cu pieptul plin de decorații, spunea că cine a venit cu crăciunul ca să-i dea ceva. Iubia din inimă pe țărani și dintre toate felurile de oameni din țară, pe aceștia 'i primea ori când și ori unde. Pentru țărani nu era nici odată obosit, nici indispus.

Nimic nu'l supăra mai mult ca schimbările ministerelor, ce era nevoit a face. Despre reputația oamenilor mari, zicea Cuza-Vodă: „*Atârnă adeseori de talentul scriitorilor, cari au transmis memoria lor la posteritate. Scriitorii la noi sunt înrolați în partide și ocupați a face caricaturile miniștrilor, astfel că nu mai sunt citiți de public. Toți suntem expresia timpului nostru*".

Cât timp a domnit Cuza, miniștrii nu erau nici odată impuși de politica puterilor streine. Românii erau atunci mândri când vedeau în libera Grecie ministerul rus, ministerul englez, ministerul francez, pe când în timpul său n'a fost de cât ministere române, totdeauna voința Domnului sau a țărei.

Astfel se preziută de către contimporanii lui Cuza și 'n special de Dimitrie Bolintineanu, unul din miniștrii lui, caracteristica marelui Domn. Cuza-Vodă era apoi foarte mândru și nu se pleca înaintea altora. In timpul când era Prefect la Galați și armatele Austriace ocupau acest oraș, soldații nemți se dedau la mai multe necuviinți. Cuza-Vodă puse de mai multe ori în vedere comandantului trupelor să'și stăpânească oamenii. Intr'o zi el trimise o companie de soldați români ca să prindă pe acei nemți prin cârciume și alte localuri publice, îi legă pe toți și'i aduse la cazarmă. In urma acestei ru-

şini a fost nevoit comandantul Austriac a lua măsuri, ca pe viitor să nu'i se mai întâmple aşa ceva.

Alexandru Ioan I Cuza a fost încarnaţiunea patriotismului şi în tot timpul domniei lui a ţintit la ridicarea politică a Românilor, după cum se probează şi după eşirea lui din Domnie, refuzând a reintra în ţară cu ajutorul baionetelor franceze, când Napoleon al III-lea îi făcu această propunere.

Cuza-Vodă a întrupat idealul romănismului şi el a fost acela care la 1848 a ridicat stindardul autonomiei şi al libertăţei Principatelor.

Alexandru Ioan I Cuza n'a luat de la ţară de cât lista civilă, fixată la 60.000 galbeni anual şi a eşit sărac din domnie, fiindcă nu era lacom. Acţionar pe la diferite fabrici şi intreprinderi n'a fost nici odată, de pe spetele ţărei n'a căutat să se 'mbogăţească şi nici să adune sute de milioane spre a le depune la băncile streine. Preocuparea acestui mare Domnitor a fost numai de interesele ţărei. Odată când i s'a plâns un ţăran că boerul i-a luat pe nedrept boii din bătătură şi după ce l'a bătut, şi scuipat pe obraz, Cuza-Vodă a scos o pungă cu una sută galbeni şi dând-o ţăranului i-a zis:

«Ţine aceşti bani şi cumpără'ţi boi să ai cu ce te hrănì». Ţăranul cu lacrimile 'n ochi, primi darul şi vorbi ast-fel: «Să trăeşti Maria Ta şi Dumnezeu să'ţi înmulţiască zilele; toate sunt bune, dar cu scuipatul de pe obrazul meu cum rămâne»? Cuza-Vodă drept ori ce răspuns, îmbrăţişă pe ţăran şi sărutându-l pe obraz, i-a spus: «Du-te şi spune boerului, că Domnul ţărei te-a sărutat acolo, unde el te-a scuipat». Cuza-Vodă fără să fie dintr'o dinastie rudă cu regi şi împăraţi, streini de neamul şi limba românească, ci un simplu Român de la Dunăre, a săvârşit cele mai mari acte din istoria neamului românesc. Vor trece secoli până va fi dat României să mai aibă un al doilea Cuza-Vodă.

Apanagii, adică moşii de zeci de mii de fălci pe care să le exploateze în profitul său, n'a avut; din contra, a luat moşiile în valoare de miliarde închinate la Sfântul Munte şi exploatate de călugări Greci şi le-a dat ţărei împroprietărind ţăranii pe ele.

Dar în cestiunea listei civile şi a apanagiilor, este ceva mai edificator dacă se poate; este discursul lui Ioan Brăteanu

pronunțat la 1859 cu ocazia votului listei civile a lui Alexandru Ion I Cuza.[1])

In adunarea electivă a țărei Româneşti, şedința a şaptea, Ioan Brătianu luând cuvântul se pronunță pentru cifra de 36.000 galbeni pentru două motive: *1) „Ca să arăte Domnului şi nației că vrem să fugim cu totul de trecut şi să intrăm pe un drum de economie. 2) Pentru că hotărându-se Domnului o listă civilă mai mică de cât în trecut, în entusiasmul ce domneşte 'n toate inimile pentru Alexandru Ioan I Cuza, va putea fiecare să cunoască ca şi Adunarea că acesta nu este un Domn fastuos şi ceia ce'i place este demnitatea şi simplitatea“.*

Nu tot aşa s'a zis când s'a fixat lista Domnului Carol. Ziarul „Dreptatea“ No. 248 din 1870, în capul căruia se afla vestitul orator şi profesor Universitar Neculai Ionescu, face următoarea dare de samă asupra discuțiunei listei civile, ce a avut loc în Adunarea Constituantă 'n secțiuni unite şi 'n şedință secretă sub Preşedinția lui Lascar Catargi:

D. Ministru de finanțe, Ioan Brătianu, zice: *„După constituție urmând a se fixa lista civilă a Domnitorului odată pentru totdeauna, propun cifra de una sută mii galbeni“.*

Domnul Neculai Ionescu combate cifra de una sută mii galbeni ca impovorătoare pentru țară şi că nu trebue să se inaugureze noua Domnie cu sporire de cheltueli.

D. Ioan Brătianu spune: „Şi Principele Carol şi familia sa sunt foarte bogați şi că **El, Principele Carol, a făcut un sacrificiu coborându-se a primi Tronul României“** şi că nu s'a aşteptat la obiecțiuni ca acele ridicate de N. Ionescu.

D. N. Ionescu, n'admite de cât suma de 60 mii galbeni pe an, care a avut-o Principele Cuza-Vodă şi întreabă pe D-l Ioan Brătianu că **dacă Principele Carol este aşa de bogat, pentru ce voeşte a vîrî său 'n carne grasă?**

Tot Ioan Brătianu a fost acela care a mai vârât şi 'n 1884 nou şi proaspăt său 'n carne grasă, când s'a votat apanagiile şi prin discursul rostit la Senat, a declarat: *„Dotațiunea Coroanei este ca o rezervă, pe care după o sută de ani, când guvernele vitrege vor fi sfârşit de a mânca toate moşiile*

---

1) Vezi Monitor Oficial din 19 Febr. 1859.

statului, Dinastia o va înapoea atunci ţărei spre a fi distribuită micilor cultivatori".

Aşa dar, când a fost vorba de fixarea listei lui Cuza-Vodă, după Ioan Brătianu, ţara trebuea să intre pe calea economiilor, iar când a fost pentru acea a predecesorului său, tot după părerea aceluiaşi Brătianu, ţara trebue să meargă pe drumul risipei, pentru că Principile Carol a făcut un sacrificiu coborîndu-se a primi Tronul României, pe care l'a ilustrat Ştefan Cel Mare, Mihai Viteazu şi în urmă Cuza-Vodă. Când Preşedintele Republicei Franceze cu o populaţiune de peste 45,000,000 locuitori se mulţumeşte cu o listă civilă de 60.000 galbeni, atât cât primea şi Cuza-Vodă de la o populaţie de 5.000.000 locuitori este straniu ca Regele României esceptând moştenitorul Tronului, care are şi el 300.000 lei anual, să găsească că 1.200.000 nu ajunge fastului şi demnităţei sale. Cum că lista civilă e mai mult de cât suficientă, o dovedeşte până la evidenţă economiile deja realizate şi care au permis Regelui Carol de a face o achisiţiune de vre-o 105.000 pogoane de pământ, deosebit de alte imobile. Lista civilă trebue să fie în proporţie cu venitul fiecărui stat şi ea ar trebui să scază ca orice leafă, în proporţie cu sarcinile cari apasă asupra finanţelor şi nevoilor ţărei.

Cele 12 moşii şi anume: Ruşetul din judeţul Brăila, Sadova Segarcea din judeţul Dolj, Cociocul din judeţul Ilfov, Bicazul din judeţul Neamţ, Gherghiţa, Clăbucetul Taurului şi Muntele Caraiman din judeţul Prahova, Domniţa din judeţul R. Sărat, Mălini, Borca, Sabasa şi Farcaşa din judeţul Suceava şi Dobrovăţul din judeţul Vaslui, au o întindere de 347,050 pogoane, sau 183.906 hectare şi împreună cu cele 105.000 pogoane prăjini proprietate particulară au în total o suprafaţă de 2365 chilometri patraţi.

Cuza-Vodă care a secularizat averile mănăstireşti şi le-a dezrobit, nu'şi-a luat nici măcar o palmă de pământ din ele; ci ca un Român le-a dat ţării. Românul găsea milă şi îndurare la Cuza-Vodă, plângerile şi păsurile acestuia erau ascultate. El n'a avut nici o avere, de cât moşia Ruginoasa din judeţul Suceava.

Cuza-Vodă este acuzat în memoriile Regelui Carol că era un om de scandal şi extrem de uşuratic, înfăţişându-l generaţiilor astfel: „*Multe din măsurile luate de el (Cuza) veneau*

în contrazicere cu interesele particulare ale unor grupuri și clase, se mai adaogă apoi și tot felul de scandaluri provocate prea adese ori de viáța lui extrem de ușuratică"[1]).

Calificațiile acestea nu ating de loc pe Cuza-Vodă, întru cât ușor și scandalagiu nu poate fi de cât autorul memoriilor, care consideră România o țară semi-barbară, gratificând-o tot prin aceste memorii cu epitetele următoare: *„Prințul Carol a fost tânărul Hohenzolern căruia i-a revenit această problemă; el a întreprins a-și pune pe cap, în vremuri grele, o coroană care de veacuri deja devenise de atâte ori o cunună de spini pentru cei cari o purtaseră și a realizat ceia ce poate nici el n'a sperat vre-o dată: două Principate semi-barbare, sărace, supte și maltratate, printr'ânsul au devenit o singură țară"*[2]).

Biografia lui Cuza-Vodă, cel care sărutase obrazul scuipat al semi-barbarului Român poate fi încheiată cu ghicitoarea nemuritorului Ion Eliade Rădulescu:

A trecut o vară
Va mai trece o iarnă,
Și'n cea primă-vară,
Va vedea Românul
Cine-i e stăpânul!

ÎNAINTE DE UNIRE

Către finele domniei Fanarioților un profund întunerec domnea peste România. Vijelia cumplită și neîndurătoare trecuse. Nu întâlnim decât gangrena morală, ruina fisică. Ignoranța domnește pretutindenea. Templul naționalității, științile muzele și limba națională, exilate de pretutindene. Străinul împărățește. Moartea arborează drapelul ei, iar geniul pustiirei se gătește a mai șterge o națiune din cartea vieței. Aceștia sunt Românii, ce nu se mai cunosc pre sine însuși. Opera

1) Vezi memoriile Regelui Carol de un martor ocular, volumul I, pagina 17, Editura „Lupta" București 1892.
2) Idem pagina 7 din Memorii.

distrugătoare era terminată, Fanariotul îndeplinise misiunea sa infernală.

Pentru a stigmatiza această epocă, nu sunt alte cuvinte, de cât acele cu care se exprimă nemuritorul Gheorghe Lazăr în discursul pronunţat la instalarea Mitropolitului Dionisie: *„Oare când s'ar ridica duhul din ţărina acelora şi ar privi peste strănepoţii marelui Cezar, slăvitului Aureliu şi înaltul Traian, oare in ziua de astazi i-ar mai cunoaşte? Negreşit i-ar căuta în palaturile cele mari împărăteşti şi i-ar afla în vizuinele şi bordeile cele proaste şi încenuşate, i-ar căuta în scaunul stăpânirei şi i-ar afla amărâţi sub jugul robiei; i-ar căuta proslăviţi şi luminaţi şi cum i-ar afla? Rupţi, goli, amărâţi, asemănaţi dobitoacelor şi căzuţi în prăpastia orbirei"*.

Acuma Fanariotul putea sta de oparte să privească, precum stă şi privea Neron, tiranul, Roma aprinsă, căci templul Român ardea de toate părţile, iar România sta gata a repeta cuvântul de agonie, rostit de Crist pe crucea din Golgota: *„Totul s'a finit"*.

O singură scânteie mai lumina printre negurile cerului şi asemenea luceafărului ce răsare despre zorii zilei, această scânteie se apropie de Români. Un glas într'o idiomă cunoscută răsună. Munţii, apele, văile, îl înmulţesc şi ni'l transmit. Acesta este glasul frăţesc al Transilvaniei, luceafărul unei nouă vieţi plecat din inimă, din cetatea naţiunei Române: din Ardeal. Şi ce e drept, pe când la noi apusese tot simţul naţional, pe când puterea morală şi intelectuală se stinse cu desăvârşire, în Transilvania se păstra nestâns focul sacru, destinat a reînsufleţi întregul corp al recitei Românii. Pe când la noi nu mai exista de cât vr'o două bucherniţe greceşti, dincolo, peste Carpaţi, înfloreau şcoalele adevărat Româneşti, din Blaj şi Bistriţa, de unde au eşit Maioreştii, Şincaii, Micii Iorgovicii, Cichindelii şi alţi atâţea corifei şi apărători ai drepturilor şi a numelui de Român!

Schiţând oricât de imperfect starea Românilor înainte de unire, ideia noastră nu se mărgineşte între Dunăre şi Carpaţi, ci ea îmbrăţişează întreaga patrie Română, tot pământul pe care se vorbeşte dulcea limbă românească.

Şcoalele din Transilvania în care s'a refugiat şi păstrat

limba şi literatura Română modernă, nu pot fi streine cugetărilor unui Român.

Orice lucrare istorică, serioasă şi folositoare pentru Români ar voi a face cineva, va rămânea fără nici o valoare, întru cât n'ar lua de bază întreaga naţiune Română. Românii sunt un popor omogen, au aceiaş origină măreaţă, acelaş trecut, trebue deci să aibă acelaşi prezent şi viitor. Altfel orice s'ar face, este a zidi pe nisip.

Românul, fie din Moldova, fie din Ardeal, fie din Bucovina, fie din Basarabia sau Macedonia, este şi trebue să fie tot Român, egal în aceleaşi drepturi la stima şi iubirea noastră şi a patriei comune, România. Almintrelea cum vom dovedi că suntem o naţiune? De aceia când vedem un frate din Ardeal, noi cei de dincoace, suntem datori a-l saluta cu deosebită căldură; căci în vremuri grele, de acolo ne-a venit lumina şi recunoştinţa este prima datorie la indivizi, ca şi la popoarele civilizate.

In secolul al 18-lea, sub domnia Fanarioţilor, Românii perd aproape şi conştiinţa naţională; dovadă de degradarea morală a acestui popor, este că Eforii şcoalelor în domnia lui Caragea, adică bărbaţii cei mai luminaţi, erau convinşi că limba românească nu poate exprima ideile ce reclamă ştiinţa, de şi gramatica şi poeziile Văcăreştilor dovedeau 'n destul bogăţia expresiunilor pentru orice studiu şi puteau servi de instrument civilizator pentru Români. In adevăr, geniul limbei şi al naţionalismului Român nu era mort în popor, ci numai amorţit. Poetul Gh. Sion compară limba de atunci cu fluturele ce doarme în crisalida sa şi pe popor cu un fenice ce renaşte din cenuşa sa.

Comparaţia poetului este pe atât de dreaptă, cât şi poetică. Limba şi poporul nu aşteptau de cât o suflare de viaţă, ca să 'nvieze, precum soarele de primăvară face să 'nsufleţească totul în natură.

Mulţumită patrioticei iniţiative a Mitropolitului Veniamin Costache, Românii din Moldova putură saluta începutul secolului al 19-lea cu înfiinţarea seminariului românesc, a seminariului central din Socola, destinat creşterei şi învăţăturei clericilor, pentru a cărui întreţinere nemuritorul Mitropolit

Veniamin Costache a hărăzit schiturile Rafael și Duca cu moșiile lor [1]).

Pe când Mitropolitul Veniamin, pus în fruntea Moldovei, lua averile de pe la monastiri și le prefăcea în școli, în Muntenia un alt Mitropolit, Gavril Rusul, pus în fruntea Divanului țărei, lua veniturile școalelor și le da pe la monastiri[2]). Dar acest Mitropolit era un venetic, adus în bagajele armiei de invasiune, care nu s'a dus din țară, fără a sfâșia a treia parte a ei.

Gheorghe Asachi, în Moldova, a fost acela care pentru întâia dată la Iași a ținut în limba națională curs de Matematică teoretică, cu aplicațiuni practice de Geodezie și Arhitectură. Setea de lumină face pe Mitropolitul Veniamin Costache ca 'n vara anului 1820 să trimită pe Gheorghe Asachi în Transilvania, spre a aduce Profesori. El plecă la Blașiu, scaunul inteligenței Românilor Transilvăneni și angajă pe Ioan Costea, Profesor pentru retorică și poetică, Ion Manfi pentru gramatica latină și B. Fabian; iar dela Brașov angajă pe Pop, doctor în medicină și filosofie. Cu aceștia se întoarse Asachi la Iași și începu activitatea sa.

Mai târziu ne veni tot din Ardeal oameni de o erudițiune rară, de o învățătură profundă: Doctorul Murgu, doctorul Câmpeanu și jurisconsultul Bojinca in Moldova. De asemenea în Valachia Aron Florian, autorul unei istorii a Românilor și a lui Mihai Viteazul; Ion Maiorescu și A. Treb. Laurian. Tot ca Profesori a mai venit Neculai Bălășescu, Gavril Munteanu, Petre Suciu, Simion Barnuțiu, Maiorescu, Micle, Emilian și alți bărbați luminați și patrioți apostoli ai științelor, zeloși a ajuta pe frații lor în calea cea spinoasă a culturei naționale. Anul 1818 face epocă în istoria culturei Românilor, prin ivirea între noi a nemuritorului Gheorge Lazăr, care veni de peste munți spre a întemeia în București colegiul național din Sfântul Sava. Efectele culturei transilvane începuse în fine, a se resfrânge puternic. Frații Români din Ardeal începuse a ne întoarce cu prisosință împrumutul intelectual ce le făcusem pe vremuri, când prigoniți și persecutați de Unguri,

---

1) Trăsuri din viața Mitropolitului, Veniamin. „Foae Pentru Minte" No. 4 din 1848.

2) Vezi Anaforaua Divanului țărei din 20 Iunie 1903 in Arhiva Statului.

Românii de peste Carpaţi treceau la noi şi la noi erau primiţi ca fraţi, precum ne sunt. A fost vremuri şi aceste vremuri s'au repetat şi la 1821, unde noi am găsit în Ardeal acelaşi refugiu în contra prigonirilor barbare, pe care'l afla fiul la sânul duios al mamei sale. Dar spre 1821 fraţii Ardeleni nu mai aveau a întâlni în Iaşi şi Bucureşti acel indiferentism pentru limba română, acel dispreţ pentru cultură şi tot ce era pământean.

România era în ajunul deşteptărei sale. Limba românească proscrisă de cea grecească, eşise din mormânt. Frumoasele scrieri ale lui Petru Maior, Gh. Şincai şi Cichindel se citeau cu mare aprindere. Elementele unei revoluţii intelectuale existau pretutindene, dar lipsea omul care să ia iniţiativa şi să le pună în ordine. Corpul se zemislise, dar lipsea scânteia care dă mişcare indivizilor şi naţiunilor. Spre fericire, Gheorge Lazăr se arată de după munţi, asemenea rândunelei ce după timp lung de pribegie, anunţă sosirea zilelor primăverei. Acest geniu creator trimis de Dumnezeu Românilor, se aşează în ruinile Sfântului Sava şi începe a vorbi Românilor în limba strămoşească, Vorbele lui au fost ca o scânteie electrică pentru Români. Gheorghe Lazăr a făcut pentru Români ceia ce a făcut în 1290 şi 1350 Radu Negru şi Bogdan Vodă. Şi unii şi alţii au venit tot de peste munţi. Precum Radu Negru cu spada, astfel Gh. Lazăr cu cartea 'n mână, trecu munţii ca să spuie Românilor de sub domnia Fanarioţilor, că sunt Români.

Pe atunci şcoale româneşti erau numai acele ţinute de paraclisiori de pe la biserici, unde se învăţa numai mecanismul citirei şi al scrierei şi oare cari rugăciuni bisericeşti. Prin stăruinţa lui C. Bălăceanu se decise a se da local pentru şcoala română în încăperile bisericei Sf. Sava din Bucureşti; zicând eforii în anafora către Caragea, că acele încăperi au fost destinate de chiar fondatorul bisericei Constantin Basarab, pentru şcoala română, cu una sută şcolari stipendeşti. Domnitorul încuviinţă deschiderea şcoalei, dar cu mare greutate se putu smulge din ghiarele străinilor numai un apartament din marile edificiu al Sf. Sava, de oarece peste 50 camere din acel edificiu, erau ocupate de Greci, Arnăuţi şi Sârbi, ce locuiau acolo cu familiile lor, unii făcând parte din garda domnească, alţii ca rudenii cu dânşii şi cu slugile domneşti.

Aici Lazăr în prezența unui mic număr de auditori cari mai toți erau comercianți și meseriași, deșteptă în Români dragostea de patrie și gustul de știință, criticând totodată moravurile stricate ale privilegiaților de pe atunci.

In curs de cinci ani se formă o pepinieră de tineri distinși în cunoștinți solide, ca Ingineri și Profesori. Din școala lui Lazăr au eșit Cristian Tel, Scarlat Roseti și alți mulți, între care și Ion Eliade Rădulescu părintele literaturei române și succesorul lui Lazăr în patriotica lui misiune.

După năvălirea Turcilor în țară la 1821, școala lui Lazăr se închise, iar el imbolnăvindu-se chemă rudele sale din Transilvania, cari venind l'au luat și l'au dus acasă, în Avrig, unde a și murit.

Nemuritorul Lazăr, după ce se puse în car spre a pleca acasă, se sculă în picioare și întorcându-se în spre cele patru puncte cardinale, ridică mâinile la cer, binecuvântă țara Românească, apoi se așeză și plecă însoțit de suspinile și lacrimile vechilor elevi ce azistase la plecarea învățătorului, ca Apostolii la înălțarea lui Crist către cer. Cel mai iubit amic al său, Ion Eliade Rădulescu, exclamă atunci aceste cuvinte din scriptură: *„Intru ale sale a venit și ai săi pre dânsul nu l'au primit“*.

Tudor Vladimirescu a fost și el unul dintre acei care s'a adapat la școala lui Lazăr și cu care s'a înțeles asupra mijloacelor de salvare a Românilor. In fine Lazăr a trebuit să stimuleze și el înfocatul patriotism al liberatorului naționalității noastre dela 1821, adică lui Tudor, aducându-i exemplu pe Horia și Cloșca, spaima Ungurilor și pe alți martiri ai libertății române din ambele Dacii.

Acest Român, fiu de sătean, înzestrat de natură cu un mare bun simț și cu o inimă plină de iubirea pentru patrie și dreptate, prin urmare cu o ură contra despotismului, fu însemnat de Providență ca liberator al Românilor din ghiarele Fanarioților, după cum fusese Moise liberator al Evreilor din ghiarele Faraonilor.

Tudor Vladimirescu concentră în inima sa suferințele seculare ale unui popor martir. Față de jafurile și nelegiuirile ce indurau Românii, el medita liberarea lor pregătindu-se ani de zile pentru realizarea acestui scop și profitând de ocasiunea favorabilă ce-i prezintă mișcarea eteriei, în numele milioanelor

de Români, protestă energic contra unui regim de arbitrar, de umilinţă şi de conrupţiune. El deşteptă 'n Români simţimântul patriotismului şi fu fericit a rescumpăra cu sângele său drepturile ţărei şi a claselor desmoştenite. Turcia recunoscu dreptele cereri ale lui Tudor, dintre cari cele mai principale erau dreptul de a se guverna ţara de Domn pământean, încetarea abuzurilor funcţionarilor şi uşurarea sarcinelor plugarului. Cu alte cuvinte o constituţie 'n armonie cu vechile instituţii democratice ale României [1]).

Din toate aceste numai chestiunea naţională a fost rezolvită prin mişcarea dela 1821, iar chestiunea democratică sau socială, adică relaţiile dintre plugari şi proprietari rămase pendinte, pentru cuvântul că la acea epocă opresiunea săteanului venea din partea fiscului.

Regulamentul organic dela 1831 desfiinţind reforma lui Mavrocordat, o înlocui cu o reformă care robea ţara ciocoilor şi pe ciocoi Ruşilor, de şi a recunoscut dreptul de posesiune al ţăranului asupra pământului; a mărit însă atât de mult drepturile proprietarului, în cât de fapt a robit pe plugar pământului, monopolizând proprietatea 'n mâinele boerilor, astfel că niciodată oligarhia n'a fost mai bine 'ntărită în ţară pe regulament şi în afară pe sprijinul Rusiei.

In prima proclamaţie Tudor Vladimirescu justifică revoluţiea ca provocată de tirania boerilor şi a capilor bisericei, pe care 'i compară cu nişte balauri ce sug sângele poporului. Prin această proclamaţie chiamă la arme pe toţi Românii, îndemnându'i a veni acolo, unde se află poporul adunat pentru folosul ţărei.

Proclamaţia lui Tudor fu trâmbiţă Arhanghelului la a doua înviere. Toţi cari suferise jaful şi jugul alergau cu gramada la chemarea liberatorului. Entusiasmul era la culme! Dar mişcarea dela 1821 avea de scop numai a protesta contra tiranilor şi a arunca sămânţa emancipărei, de care avea să profite mai târziu Românii. Sămânţa aruncată de Tudor la 1821 îşi dete roadele sale în mişcarea dela 1848, care nu este de cât o continuare a mişcărei dela 1821. Spiritul naţional şi patriotic deşteptat prin revoluţiunea dela 1821 avu de efect

---

1) Vezi „Question économique des Principatés Danubiennes, par N. Bălcescu. Paris 1850 pagina 24.

stabilirea unui guvern național și partidul național, după 1831 luă de misiune continuarea programei revoluțiunei de la 1821, adică realizarea dorințelor și trebuințelor poporului, înălțând la 1848 romănismul pe ruinile ciocoismului, după cum ciocoismul se ridicase pe ruinele fanariotismului; astfel că programul revoluțiunei dela 1848 fu democratizarea statului prin egalitatea drepturilor, a pământului prin înproprietărirea țăranilor și a capitalului prin instituțiunile de credit organizate de stat.

De altă parte mișcarea dela 1821 deșteptând pe boeri din indiferența și amorțirea în care căzuse prin regimul arbitrar și conrupător al Fanarioților, îi sili a propune și ei oărecare reforme, după cum atestă memoriul trimis de dânșii la cabinetele Rusiei și Turciei.

Aceasta dovedește că revoluțiunile într'un stat se aseamănă cu crizele unor maladii în corpul omenesc, cari crize restabilesc echilibrul sdruncinat prin escese. Din acest punct de vedere, crizele sociale și politice cari apar din când în când în corpul social, se pot considera ca o binefacere, căci au de scop restabilirea echilibrului zdruncinat prin abuzul de putere al uneia din cele două elemente care'și dispută puterea în societățile moderne. O clasă se zicea de slugi, alta de credincioși boeri; iar cea mai înaltă, ce practica tâlhăria organizată se zicea cinstiți și credincioși.

Nu e de mirare ca în România de peste Olt și mai ales în Gorj și Mehedinți, unde s'a născut și a trăit Tudor și unde a fost teatrul luptelor sale pentru libertate și naționalitate, memoria lui să fie atât de scumpă și sacră. Plugarul Oltean, fie la umbra stejarului în arșița căldurei, fie la vatra focului în timpul viscolilor, povestește copiilor și nepoților săi faptele lui Tudor ca cetățean, ca vătaf de plaiu, ca căpitan al pandurilor sub drapelul Rusesc sau ca cap al revoluției dela 1821. Și cum să nu plângă plugarul Român, pe acela care și-a dat viața ca să'l scape de jugul streinului și de biciul ciocoiului? Pe acela care după bătălia dela Cerneți (21 August 1690) câștigată de Turci și de Români contra Nemților, a făcut să reînvie legioane române improvizând prima oștire românească cu comandant Român și cu scop românesc! Dacă săteanul Român, fie din experiență, fie din bunul simț, știe a aprecia serviciile însemnate aduse țării de Tudor Vladimirescu, care

cu sângele său a sigilat drepturile de care ne bucurăm noi astăzi, nu tot astfel apreciază pe Tudor cronicarii boeri, aceia cari erau deprinşi a nu putea trăi fără stăpân; cari ţineau la privilegiile lor şi considerau ca o crimă nişte protestări armate ca ale lui Tudor.

Din nenorocire boerii noştrii, ca şi Burbonii din Francia, n'au uitat nimic din absurdele lor pretenţiuni, nici n'au profitat de marile învăţăminte ale unor mişcări, ca cea dela 1821 şi 1848. Sunt unii din ei atât de orbiţi, în cât cred că pot reînvia trecutul cu privilegiile lor absurde. Dar dacă boerii mari şi mici insultau memoria lui Tudor, tinerimea formată la şcoala lui Gheorghe Lazăr şi în şcoalele din Occidentul Europei, pe care o reprezinta Românii, ca: Eliade Rădulescu, Bălcescu, Goleştii, etc. etc., încă dela 1835, ridică pe Tudor pe piedestalul său arătându'l ţărei aceia ce a fost în realitate, un liberator martir, care s'a sacrificat pentru drepturile ţărei şi pentru uşurarea claselor muncitoare *şi dela care datează era Domnilor pământeni.* Epoca dela 1821 este pentru poporul Român începutul cu paşi repezi spre regenerare. Tudor Vladimirescu, Gheorghe Lazăr şi Asachi, întruparea vie a simţirilor neamului românesc în această epocă şi urzitorii aceştia, sunt şi vor rămânea figuri mărețe, pentru a cărora slăvire sunt datoari generaţiile de astăzi şi cele viitoare să le aducem prinosul de recunoştinţă. Naţiunea recunoscătoare le-a ridicat statui; ei privesc de pe creştetul piedestalului spre trecutul glorios al neamului şi spre viitorul nesigur.

Redeşteptarea Românilor nu s'a făcut într'o clipă, simţul de conservare naţională era umilit, dar bătea încă în pepturile Românilor. Eroii codrilor, ca Jianu, au dovedit'o cu armele în felul cum înţelegeau ei; dascalii de strane bisericeşti, cum am arătat, învăţau tinerimea prin chiliile bisericilor: în fine poveştile despre vitejiile străbune, sunt şi ele o dovadă despre aceasta. In rezumat, dela 1821 până la ridicarea pe tronul Principatelor Unite Române a lui Alexandru Ioan I Cuza, s'au petrecut multe schimbări în viaţa Românilor, cari însă au atins numai formele relativ la viaţa şi cultura naţională. Deşi conştiinţa Românilor se deştaptase şi aspiraţiunile după un ideal naţional predomină în inimile tuturor; totuşi reformele sociale nu se făcuse de loc şi Românii se găseau într'o stare mai rea de cât toate popoarele din Europa. Pri-

vilegiile și impilările domneau pretutindene și toate încercările de a le desființa, nu făcuse alta decât a le întări pe spetele sărmanului țăran. Convenția dela Paris, care trebuia aplicată dela 1859, impunea o schimbare generală a situației Românilor și conducătorul care a operat această schimbare radicală, a fost Alexandru Ioan I Cuza, după cum se va vedea în decursul scrierei.

UNIREA

CUZA-VODĂ DOMN MOLDOVEI ȘI MUNTENIEI

Sunt idei, sunt principii cari triumfă une ori cu un eroism nepriceput de mintea omenească, ele luptă în contra dintelui celui mai rozător al timpului. Monumentele morale ce reprezintă aspirațiunile și faptele unor generațiuni gigantici, principiile și ideile adevărat mari, izbucnesc din inimile națiunilor ca lava din craterele vulcanilor, trec secolii și spațiurile, vechimea le face mai tari decât ferul și granitul, iar dreptatea le transformă în patrimoniul cel mai scump al generațiunilor, în idealul cel mai sublim, către care se îndreaptă cânturile barzilor naționali în momentele de inspirație și speranțele poporului în epocele de apasare. Naintea unui principiu atât de sfânt, nu numai oamenii, dar nici secolii în uriașul lor mers nu cutează a murmura. Din contra, aceste gigantice vrâste încrestate pe răbușul vieței universale, îl acopăr cu aripile lor, ca și vulturul pe puii săi, îl conservă intact, îl lustruesc prin vechime și 'i dau apoteosa antichităței, care în ochii națiunilor impresionabile devine adoua religiune, religiunea politică

Astfel a fost și la noi Românii cu principiul unirei, visul de aur a mai mult de o sută de generațiuni trecute și răsplătirea cea mai dorită a luptelor susținute de generațiunile moderne.

Dogmă mai sfântă decât toate dogmele, element singur întăritor a întregei naturi, unirea indivizilor și a societăților au fost tema de rugăciune a însuși bisericei lui Christ, când a zis: *„Și pentru unirea tuturor Domnului să ne rugăm“*.

Ideia unirei ca ideie politică şi naţională, a avut în totdeauna călduroşi apărători între Români. Poporul a susţinut-o cu sângele său şi oamenii cei mari au aparat'o cu mintea lor. Asan, Mircea, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazu, Matei Basarab, Vasile Lupu şi alţii corifei ai gintei latine dela Dunăre, i s'au devotat şi i-au aprins miresme preţioase pe altare de aur.

Totuşi se găsesc încă oameni de acei ce pretind că dorinţa unirei ar fi fost o dorinţă, cum s'ar zice, de eri sau de alaltăeri, o dorinţă născută cu regulamentul din 1832. Se găsesc chiar astăzi oamenii cari susţin că politicianii dela 1848 ar fi autorii Unirei. Istoria nu contestă meritul acelor cari au avut această ideie mântuitoare dela 1832 şi chiar 1848 încoace, pentru că gloria şi cinstea naţiunei Române va fi cu atât mai mare, cu cât apărătorii unirei sau ideilor naţionale vor fi mai numeroşi.

Cine ne va scoate însă din convingerea întemeiată pe istorie, că dacă astăzi ar trăi generaţiile trecute, începând de la Traian, ele ar ţinea cu drept cuvânt acelaşi limbaj, cu care se mândresc generaţiunile de astăzi şi ele ar zice: „Dela noi a început ideia unirei şi poate că vouă v'a fost dat a o realiza". Acele generaţii ar avea tot dreptul şi nimenea nu le-ar putea contraria, căci testimoniul cel mai puternic va fi de partea lor prin dovezile istorice şi prin sângele vărsat în rezboaie.

In scurt vom urmări cursul secular al principiului unirei: naşterea, creşterea şi dezvoltarea lui; iar spre a putea face aceasta, vom recurge tot la istorie, căci cine va vorbi mai drept decât ea, care astăzi numai poate fi înrâurită de patimile partidelor politice, cine are puterea de a justifica cele ce vom scrii decât istoria? Istoria va fi reflexul fidel al adevărului, lăsând să scoată faptele, ce lupta pentru unire a imprimat naţiunei române cu caractere neperitoare.

Impăratul Traian după ce cuprinse Dacia, o populă cu colonii din Imperiul Roman, introducând o adevărată civilizaţie. Sub Impăraţii Romani Dacia înfloreşte repede şi se face una din cele mai infloritoare ţări ale imperiului. Impăratul Constantin considerând foloasele ce ar putea rezulta din împreunarea Daciei Traiane cu acea a lui Aurelian, constituită din legioanele şi principalele familii ce acest din urmă le tre-

cuse în Moesia, reuneşte ambele Dacii şi formează una din cele două diocesii ale unei administraţii din Orient. In secolul al 12-lea Românii şi Bulgarii fundează imperiul Româno-Bulgar. Acest stat a fost mare şi puternic în timpii săi, preponderenţa lui era una şi singură în Orient. Renumita casă a Asanilor, de origină Română, a ţinut în floare unitatea Română în curgerea a mai mult de două secole. Omul care a ilustrat această dinastie, este Ioan Asan. Titlul lor era de imperator şi în corespondenţele ţinute cu pontifile Romei, îşi ziceau: *„Imperator Blacorum ex nobile prosaria"*.

După o existenţă lungă în care valoarea bravurei româneşti s'a ridicat la cel mai înalt grad, acest imperiu împreună cu unitatea românească, cade sub numeroasele loviri ale Turcilor. De atunci şi până la înfiinţarea Principatelor, Românii, se văd parte retraşi în crăpăturile munţilor trăind uniţi între ei sub Duci, iar parte rămaşi în şesuri, constituiţi în republicele: Bârladul, Câmpu-Lung, Vrancea şi altele, cari totuşi după dovezi autentice, erau subordonate la una şi aceiaşi constituţie.

Infiinţânduse Principatele Moldova şi Valachia, deşi fiecare avea suveranul său deosebit, amândouă însă ascultau de aceleaşi legi, aveau o religie, posedau aceleaşi instituţii, o limbă, o origină, aceleaşi ridicări şi căderi, un destin, o speranţă, în fine creşteau ca două ramure ale unei tulpini; când se bucura una, se înveselea şi ceilaltă, când suspina una, plângea şi ceilaltă.

Trecuse sute de ani, de când Principatele figurau în rândul statelor suverane. Românii dăduse în deajuns probe despre bărbăţia moştenită dela strămoşi. Ungurii pretindeau asuprăle o supremaţie suverană. Polonii, Tatarii şi alte naţii au încercat ascuţitul sabiei lor. Turcii chiar, spaima creştinătăţei, trecând peste Români cu puteri din Europa, Asia şi Africa nu i-a putut sfărâma şi găsise la Dunăre un puternic zid de piepturi expuse fără nici o temere. Năvălirea armatelor turceşti, una după alta, işi găseau mormântul dincoace de Dunăre şi din toate naţiunile Românii singuri resista cu curaj tuturor duşmanilor şi afirmă că inspiraţi de vechea valoare a strămoşilor, nu vor cădea sub povara nenorocirilor. Insă nu, invidia şi intriga streină, ultimile mijloace ale rău voitorilor se pun în mişcare, duşmănia şi neunirea se vîră

între Români, fratele se scoală asupra fratelui, armele se încrucişează, sângele curge, inamicul se foloseşte de ocazie şi îşi împlineşte scopul. Dar în cele mai critice momente, tocmai când pericolul luase cea mai gravă fază, se arată pe scenă marele şi nemuritorul nostru erou Ştefan cel Mare, luceafărul gloriei naţionale. Prevăzătorul lui ochi cunoaşte ce se pregăteşte naţiunei româneşti din discordia frăţească şi face încercări de reunirea a câtor trele Principate, mai întâiu prin calea politică şi apoi cu armele în mână, ba chiar se înrudeşte strâns cu Suveranul Valachiei, în scop numai ca doar din alipirea ambelor familii domnitoare, se va naşte fenixul unirei ambelor ţări.

Providenţa nu binecuvintează planul lui abea conceput. După moartea lui Ştefan Cel Mare lucrurile se mărginesc numai în încercări zadarnice din partea a câţiva Domnitori, din cari cea mai mare parte lipsiţi de energia şi capacitatea reclamată de marele interes, sforţările lor rămân fără rezultat până la Mihai Viteazu. Odată cu dânsul răsări şi ideia unirei provinciilor vechii Dacii într'un singur stat. Planurile, inima lui Mihai Viteazu erau mai mari. el visa reconstituirea imperiului Român din zilele Asanilor. Invingând şi nimicind pe nume roşi inimici ai naţiunei sale, Mihaiu Viteazu se proclamă Domn şi Suveran al Moldovei, Valachiei şi Transilvaniei. El ajunge până la porţile Adrianopolului şi pe când Bizanţiul tremura de apropierea Românilor, pe când Mihai începe a opera contopirea Românilor de dincoace şi dincolo de Dunărea, pe când unirea era aproape făcută, tocmai atunci *ferul trădătorului loveşte pe cea mai adevărată inimă de patriot Român.*

Mihai Viteazu moare şi murind, edificiul ridicat de dânsul cade şi se prăbuşeşte în patru părţi. Mihai Viteazu cade asasinat de acei cărora Dumnezeu în dreptatea sa le va resplăti odată.

Mihai Viteazu a fost Român de baştină ca şi Ştefan cel Mare şi aceasta este o probă mai mult că Providenţa îşi alege instrumentele sale în toate naţiunile şi limbele. Istoria le venerează memoria căci şi unul şi altul au muncit cu putere a garanta Europa de barbaria turcească.

Ca o sămânţă rodnică, dorinţa Unirei a încolţit în toate epocele mari a istoriei naţionale. Pe când pericolul era mai mare, urmaşii lui Traian luptau umăr la umăr. Aşa în secolii

14, 15, 16 şi 17 se găseşte pe toate câmpurile mari de bătaie, Muntenii, Moldovenii şi Ardelenii toţi la un loc. Polonia de multe ori a fost nu numai sprijinită, dar poate chiar mântuită prin conlucrarea armatelor unite ale Românilor. De asemenea a fost ajutat de Români şi Carol al 12-lea al Suediei. In timpul lui Petru I împăratul Rusiei, politica ţărilor Române a fost demnă; ea a lucrat întocmai ca două corpuri animate de unul şi acelaşi spirit. Pe la începutul secolului al 18-lea, familiile domnitoare din Moldova şi Valahia precum, Brăncovenii şi Cantimireştii, pun toate silinţele politice şi încheie relaţiuni cu cabinetele din Viena şi Petersburg şi ţintesc numai spre scopul Unirei. Dar nu isbutesc, căci prea multe planuri, prea multe interese se ciocănesc de pe acele vremuri pentru biata România. Ora încetărei Domnitorilor pământeni sunase, Fanarioţii începuse a se sui pe tronurile lui Ştefan şi Mihai şi în loc de unire, dezunire. Vrajba şi nenorocirile erau sămânţa aruncată de streini între Români timp aproape de două secole.

Sub ocupaţia rusească 1769—1774, se văd ţările surori aproape unite în realitate sub un guvern, deşi străin. Banii din timpul acela poartă armele unirei: stemele Moldovei şi a Valahiei pe două scuturi supracoronate de una şi aceiaşi coroană. Fatalitatea voia însă ca şi această unire să ţie atât cât a durat ocupaţia rusească. Impărăteasa Ecaterina a Rusiei propuse cabinetului din Viena planul ei în chestia unirei Principatelor sub un Principe străin. Acest plan a fost şi sprijinit întru câtva; dar fiindcă un tratat secret se încheese între curţile din Viena şi Constantinopol, cabinetul din Viena căruia 'i se făcuse această propunere neavând de câştigat nimic prin unire, şi fiindcă soarta sărmanei Bucovini se hotărâse, proectul a rămas numai pe hârtie.

Cu toate acestea, asemenea unei lumini depărtate cătră care în mijlocul celui mai adânc întunerec, călătorul rătăcit îndreaptă paşii sei, întocmai unui luceafăr ce anunţă răsărirea zorilor libertăţei, speranţa unirei a fost focul care vecinic a încălzit inimele adevăraţilor Români şi trebuinţa ei a fost atât de viu simţită şi înrădăcinată, încât a fost peste putinţă ca chiar în regulamentul organic, lucrat sub censura unui plenipotent Rus, cauza aceasta seculară să nu găsească acelaş echou, precum în sânul poporului găsise focarul de naştere,

creştere şi descreştere. Regulamentul a trebuit să consacre acestui principiu articole anume, de unde se poate deduce că cabinetul Rusesc în anul 1820—1834 n'a putut să nu recunoască dorinţele Principatelor şi a fost silit chiar a lasa în actul organizărei înscrierea principiului unirei.

Art. 125 din regulamentul admis şi de Turcia, nu este oare dovada cea mai puternică a voinţei naţionale? Nu este oare o dovadă mai mult asupra rostului istoriei ce strigă că ideia unirei este o ideie veche, venită cu Coloniştii din Roma, dar că s'a întârziat din diferite împrejurări? Această ideie admisă în principiu şi prin tractatul de Paris, trebuia să se realizeze mai curând sau mai târziu. In fine, cu cât vom desvăli mai bine şirul faptelor româneşti dela început, cu atât mai tare ne vom încredinţa că strămoşii noştrii au urmărit ideia unirei.

Ideia realizărei unirei Principatelor nu aparţine partidelor politice; ea aparţine poporului Român *şi acel care a simbolizat unirea prin geniul său, acel care a fost trimis de Providenţă a o realiza prin capacitatea sa spre gloria neamului românesc, a fost, nu un străin, ci* **tot un Român de baştină: Marele Domnitor Aelxandru Ioan I Cuza.**

In ziua de 5 Ianuar 1859, zi hotărâtă pentru alegerea Domnului Moldovei, membrii Divanului Ad-hoc se adunară spre a se consfătui cari dintre candidaţii: Const. Negri, Lascar Catargi, Scarlat Roseti şi V. Alexandri, ar fi bun de ales Domn şi neputând cădea de acord asupra nici unuia din ei, se propuse pe Colonelul Cuza. Propunerea fu primită cu un entusiasm nemai pomenit şi Mitropolitul Moldovei sculânduse în picioare, pronunţă următoarele cuvinte: *„Ziua pentru a alege pe Domnul Ţărei a sosit. Juraţi că în votul ce veţi da, nu veţi fi povăţuiţi de nici o privire de interes personal, de nici o îndemnare sau înrăurire străină, ci numai de binele Principatelor şi de viitorul naţiei Române"*.

Fiecare deputat zicea: *„Jur şi Dumnezeu să-mi fie întru ajutor"*, Apoi cu glas tare pronunţa numele lui Alexandru Ioan I Cuza şi'l inscria în tabloul alegerei. Mitropolitul votând cel din urmă, zise: *„Impreună cu toată Adunarea votez şi subscriu pentru Domnul Colonel Alexandru Cuza, pentru Domnul stăpânitor al Moldovei"*. Se constată că Domnul

este ales cu 48 voturi, fiind unul singur care s'a abţinut de la vot şi anume însuşi colonelul Cuza.

Alexandru Ioan I Cuza fiind ales în unanimitate, Preşedintele proclamă votul în uralele deputaţilor din Divanul Ad-hoc, după care Domnitorul Cuza depune jurământul următor:

„Jur în numele Prea Sfintei Treimi şi în faţă ţărei mele, că voiu păzi cu sfinţenie drepturile şi interesele patriei, că voiu fi credincios constituţiei în textul şi în spiritul ei, că în toată Domnia mea voiu priveghea la respectarea legilor pentru toţi şi în toate, uitând prigonirea şi toată ura, iubind deopotrivă pe cel ce m'a iubit şi pe cel ce m'a urât, neavând dinaintea ochilor mei, decât binele şi fericirea naţiei Române. Aşa Dumnezeu şi compatrioţii mei să-mi fie într'ajutor".

După depunerea jurământului, Cuza-Vodă rosti discursul următor: „Acest jurământ arată linia de purtare ce avem a păzi în Domnia noastră. Guvernământul nostru va fi în toată puterea cuvântului, guvernământul precum îl vrea, precum îl statorniceşte convenţia încheiată în ziua de 7|19 August 1858 între înalta Poarta Otomană şi puterile garante drepturilor patriei noastre. *Voiu fi Domn Constituţional.* Vom respecta toate drepturile Adunărei elective şi toate stăruinţele noastre vor avea de ţel desvoltarea noilor instituţii, ce ne au recunoscut Europa şi adevărata şi temeinica punere în lucrare a reformelor cerute de citata convenţie.

Indată după alegerea fratelui nostru, Domnul din Valahia, vom păşi la înfiinţarea comisiei centrale din Focşani, menită de-a restrânge legăturile dintre două neamuri ale aceleaşi naţii. Cu concursul acestei comisii şi al Adunărei elective, guvernământul nostru se va grăbi de a face legăturile organice cerute de paragraful 46 din Convenţie şi care sunt menite de a introduce în societatea noastră marele principii ale statelor moderne.

Pentru ca aceste reforme să aibă drept rezultat fericirea obştească, noi sfătuim şi îndemnăm pe toţi compatrioţii noştrii de orice stare şi poziţie, ca să uite dezbinările şi urele trecute. Numai pacea dintre noi, numai iubirea între fiii aceleaşi ţări şi naţii, numai o deplină armonie între toate clasele societăţii, întrunind aşa toate puterile, poate să ne întărească şi aşa şi guvernământul şi poporul mână în mână, să

ridicăm patria din căderea în care au "dus'o nenorocitele întâmplări ale trecutului.

Misia noastră deşi frumoasă, este mare şi foarte grea. Noi nu o vom putea împlini dacă nu vom avea îmbrăţişarea sinceră şi sprijinul puternic al compatrioţilor noştri.

Toate zilele noastre vor fi întrebuinţate în chip de a merita şi dobândi. Noi facem un apel la patriotismul, râvna şi activitatea funcţionarilor publici cari sunt legiuitele organe ale guvernământului în relaţiile sale cu particularii. Legile căzuseră în părăsire şi cu dânsele toată puterea ocârmuirei. Legile trebue să'şi redobândească toată autoritatea. Puterea executivă având a fi în viitor organul legalităţei celei mai stricte, trebue dar să fie tare şi respectată de toţi. Trebue ca în viitor fiecare cetăţean, fără deosebire, să fie aparat în onorul, în viaţa şi în averea sa. Aceste mari bunuri sunt încredinţate autorităţilor publice. Precum vom avea de bucurie a căuta şi resplăti toate meritele, tot devotamentul, tot serviciul onorabil al funcţionarilor mari şi mici, pe atât guvernământul nostru este nestrămutat hotărât de a pedepsi fără cruţare şi cu toată asprimea legilor, tot abuzul şi toată călcarea de lege.

Tuturor compatrioţilor noştrii le trimitem domneasca şi frăţeasca noastră urare şi Dumnezeu să binecuvinteze Principatele Unite"[1]).

Apoi Mihail Cogălniceanu ţine următorul discurs, care este un capo d'operă de simţimânt politic şi patriotic.

Măria Ta !

„După una sută cinci-zeci şi patru de ani de umilire şi degradare naţională, Moldova a intrat în vechiul său drept consfiinţit prin capitulaţiunile sale, dreptul de a'şi alege pe capul său, pe Domnul. Prin înălţarea Ta pe Tronul lui Ştefan cel Mare, s'a reînalţat însuşi naţionalitatea Română. Alegându-Te de capul său, *neamul nostru a voit să îndeplinească o vechie datorie cătră familia Ta, a voit să resplătească sângele strămoşilor Tăi, vărsat pentru libertăţile publice.*

1) Vezi M. of. al Moldovei 5 Ianuar 1859.

Alegându-Te pe Tine Domn în Ţara noastră, noi am voit să arătăm lumei ceiace toată firea doreşte: *„La legi noui, oameni noui“*.

O Doamne! mare şi frumoasă îţi este misiunea! Constituţia din 19 August ne însemnează o epocă nouă şi bine meritată. Eşti chemat să o deschizi. Fă ca legea să înlocuiască arbitrarul. Fă ca legea să fie tare, iar Tu, Măria-Ta, ca Domn, fii bun şi blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toţi Domnii trecuţi au fost nepăsători sau răi.

Nu uita că dacă 48 de deputaţi te au ales Domn, însă ai să domneşti peste două milioane de oameni. Fă dar ca Domnia-Ta să fie cu totul de pace şi de dreptate; împacă patimile, urele dintre noi, şi reîntrodu în mijlocul nostru strămoşeasca frăţie. Fii simplu Măria Ta, fii bun, fii Domn cetăţean, urechea Ta să fie pururea deschisă la adevăr şi închisă la minciună şi linguşire.

Porţi un frumos şi scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăeşti dar mulţi şi fericiţi ani! Ca şi dânsul fă, o Doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituţiunilor noastre *prin simţimintele Tale patriotice*, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale naţiunei noastră, când Alexandru Cel Bun zicea ambasadorilor din Bizanţiu: *„România n'are alt ocrotitor, decât pe Dumnezeu şi sabia sa“*. *Să trăeşti Măria Ta.*

Cuza-Vodă era omul faptelor. Cu ocazia primirei în audienţă a lui A. Panu, ministru al Moldovei îi spuse: *„Unirea este credinţa mea politică, ea este ţinta de mântuire a naţiunei Române, la care părinţii noştrii au căutat a ajunge şi la care sper că vom putea ajunge. Eu trebue să fac Unirea, căci sunt dator către naţiea care m'a ales şi către istoria către care trebue să am o responsabilitate“*[1]).

Tot în acest timp în Muntenia urma să se facă alegerea Domnului şi norocirea cea mare a fost că alegerea nu s'a făcut în aceiaşi zi ca în Moldova, căci unirea ar fi fost perdută poate pentru vecie. Amânarea după alegerea din Moldova până la acea din Muntenia a dat ideia de un singur Domn şi de unire, ceeace s'a manifestat la banchetul din sala Bosel, dat de Bucureşteni lui C. Negri, care mergea la Constanti-

---

1) Vezi M. of. Ţări Româneşti din 3 April 1859.

nopol, pentru investitura lui Cuza, alesul Moldovei: Ideia fiind primită de popor, acesta a început a striga cu foc: „Cuza şi Unirea" şi a ţinut în una până în zilele de 22. 23 şi 24 Ianuarie 1859, când mii de oameni venise la cameră pe izbândă sau moarte. Hotărârea era supremă. In ziua întâia poporul a asistat la Te-Deum, unde unii din cei mai infocaţi şi-au arătat cuţitele, au petrecut căimăcănia cu alaiu, au înconjurat camera şi mereu întreba ce fac deputaţii. In ziua de 23 Ianuarie poporul a venit din nou la cameră, însă nici guvernul care susţinea candidatura Prinţului Bibescu n'a stat în nelucrare, pe deoparte pregătise acestuia un banchet în grădina lui Ioan Oteteleşanu, iar pedealtă a înconjurat camera cu armata.

Când poporul a început să vie, a găsit porţile închise şi păzite, nelăsând pe nimeni să intre înlăuntru.

Pe la orele 10 a. m. o coloană mare de ţărani ce veneau ca leii, au mers drept la poartă şi când cel din cap a strigat: *„Hai cu Dumnezeu"*, porţile au zburat şi năvălind în curte s'au încăerat cu armata. Din fericire înţelegerea s'a făcut în clipă, cu condiţie ca să iasă şi armata şi poporul şi ca prin minune poporul şi armata curgeau ca valurile afară din curte.

Hotărârea poporului era, că dacă camera ar perzista în alegerea lui Bibescu, atunci să forţeze pe deputaţi a proclama ales, pe alesul camerei Moldovei.

In cameră discutându-se fară a se ajunge la vreun rezultat, se ridică Vasile Boerescu şi într'o cuvântare care a stors lacrimi din ochii tuturor şi chiar a consulilor străini, arată că odată ce sunt uniţi asupra ideei de unire, persoana se impune dela sine, ea este Cuza-Vodă de oarece fiind Domn al Moldovei, *este singurul ce ar putea înlesni unirea definitivă.*

Alexandru Ioan I Cuza fu ales Domn al Munteniei în ziua de 24 Ianuar 1859, cea mai principală zi din istoria Românilor, ziua Unirei Principatelor.

Când se află rezultatul alegerei, un strigăt frenetic de bucurie răsuna din peptul poporului de afară:

„Trăiască Unirea! Trăiască Cuza-Vodă alesul Moldovei şi al Munteniei! Trăiască România una şi nedespărţită!".

Bucuria era la culme. Toţi oamenii îşi dădeau mâna şi se sărutau ca nişte fraţi. Nu mai erau resimţimente, numai

erau partide. Boerii se sărutau cu poporul, poporul cu foştii sei opresori. In acest moment solemn dispăruse orice ură şi deosebire de clasă. Nimenea nu vedea înaintea ochilor decât Unirea ţărilor şi fericirea patriei.

Comunicându-se la Iaşi Domnitorului Cuza alegerea sa ca Domn şi al Munteniei, el dete o proclamaţie către popor, prin care exprimă recunoştinţa sa şi anunţă venirea la Bucureşti.

După proclamare adunarea a ales o delegaţie compusă din Scarlat Creţulescu, Episcopul de Argeş, N. Opranu, C. A. Roseti, A. Florescu şi B. Slătineanu, cari să meargă la Iaşi să comunice noului Domnitor alegerea sa. Iată actul prin care s'a notificat lui Alexandru Ioan I Cuza alegerea sa ca Domn al Munteniei şi citit în faţa lui Cuza-Vodă.

Prea Inalţate Doamne!

„Adunarea electivă a Principatelor ţărei Româneşti deschizându-se la 23 a. c. şi după verificarea mandatelor deputaţilor, constituindu-se în ziua de 24 a. c. în deplină legalitate şi-a făcut datoria a începe lucrările sale de alegere a Domnului, care este întâia operaţie ce se prescrie de convenţie.

Aflându-se dar eri în număr de 64 deputaţi din 77, adică peste trei părţi cerut de lege, a procedat la alegere şi numele Inălţimei Voastre a eşit din urnă cu unanimitatea tuturor voturilor, în aclamaţiile entusiaste ale camerei, a numerosului auditor ce asista în tribuna ce 'i se hotărâse şi a poporului care coprinsese dealul şi curtea Mitropoliei.

Acest vot Prea Inalţate Doamne, prin care toţi deputaţii au sacrificat pe altarul patriei orice consideraţie de partidă, a reprodus acele frumoase suveniri ale strămoşilor noştri, cari cu toate dezbinările lor, ştiau însă să'şi dea mâna cu inima curată în timpii critici şi să facă, deşi puţin la număr, dar uniţi, acele izbânzi eroice ce au susţinut existenţa României.

Adunarea având deplină convingere că veţi face fericirea patriei se socoteşte norocită a aduce la cunoştinţa Inălţimei voastre rezultatul votărei sale şi a vă ruga cu respect să binevoiţi până la îndeplinirea tuturor formelor, a lua dispoziţiuni pentru cârmuirea trebilor Principatului.

După cetirea acestui act, C. A. Roseti rosti următorul discurs:

Măria Ta!

Suntem mândri şi fericiţi, că Adunarea electivă din Bucureşti ne-a onorat cu marea şi frumoasa misie de-a depune coroana lui Mihai în mâinele Măriei Tale, căruia fraţii noştri de aici au încredinţat coroana lui Ştefan. Ceiace însă reînalţă misia noastră şi face să tresalte de fericire inima Măriei Tale este că Românii Munteni au coronat în Măria Ta, nu un individ, ci marele principiu de viaţă al naţionalităţei noastre.

Românii din Moldova avură fericirea de a proclama cei d'intâiu unirea acestor două trunchiuri ale aceluiaşi trup. Aclamată apoi de cinci milioane de Români în unanimitate şi de amândouă Adunările Ad-hoc, s'au mai găsit oameni cari au mai zis, chiar în conferenţele din urmă, că acele Adunări n'au fost exprimat adevărata dorinţă a naţiei şi cererea noastră cea mai esenţială, fără înplinirea căreia ne este prin neputinţa a trăi, fu din nou amânată. Cu inimile zdrobite de durere ne supuserăm, cu toate aceste vointei minorităţei puterilor chezeşe şi procedarăm la alegerea Domnului.

In momentul însă în care Adunarea electivă din Bucureşti voi să înceapă a proceda la alegerea Domnului său, fatala prapastie în care ne arunca despărţirea puterilor administrative, s'arată înaintene în toată adâncimea ei şi în acel moment mandatarii naţiei stângând cu lacrimile lor focul de ură şi de diviziune ce nenorocirile trecute aprinsese între clase şi partide, se luară unii pe alţii în braţe şi săriră cu toţii fatala prapastie strigând: *„Să trăiască Alexandru Ioan I"*.

Toţi cei cari, străini sau Români, au fost faţă în acel moment solemn şi unic poate în analele istoriei omenirei, au zis că secolii de durere şi umilinţă ce au tescuit naţia Română, în loc de a o ucide, n'a făcut decât a comprima puterea ei, spre a o face astăzi printr'o singură saltare, a se arăta deodată înaintea Europei, tot acea naţie jună şi puternică, pe care ea a fost cunoscut'o când era bulevardul de aparare al civilizaţiei contra barbarismului.

Măria-Ta, în acest minut când putem în sfârşit şi noi a ne ridica frunţile fără ruşine şi a ne uita cu recunoştinţă, dar fără umilire în faţa Europei, în acel minut când stând

pe tărâmul Moldovei, simţim toţi că stăm la sânul aceleiaşi mume, fiene iertat a atrage privirea Măriei Tale şi a Europei întregi asupra unor fapte din cele mai mari.

Numele Domnului ales de Moldova, în minutul ce fu proclamat în mijlocul Adunărei elective din Bucureşti, avu, cum ziserăm, magicul efect a înfrăţi şi a întruni toate acele clase a căror dezbinare şi de ce să n'o zicem, a cărora ură şi combatere au fost condus de mai multe ori naţia Română la peire.

Acest singur fapt mai mare chiar decât acela din memorabila zi de 4 August din analele istoriei Franciei această minune ce nici o putere omenească n'ar fi putut'o îndeplini, este de ajuns spre a arata pipăit că cei cari vor mai îndrăzni a refuza unirea Prinpatelor, voesc a le şterge îndată din sânul naţiilor celor vii. Tot deodată această alegere este consfiinţirea unuia din cele mai mari principii ale secolului nostru. *Cecace sabia celor mai viteji eroi, Ştefan şi Mihai n'au putut face unirea tronului Principatelor*, **numele Măriei Tale, ca reprezintant al acestei idei vitale, a făcut'o într'o domnie de 19 zile.**

Vază acum cei cari cred că naţiile se câştigă prin sabie, că adevăratele conchiste nu se mai fac decât printr'o ideie mare şi adevărată şi înţeleagă, însfârşit, neamicii noştrii că pe cei cari D-zeu i-a întrunit, nici o mână omenească nu-i va putea despărţi !

Primeşte deci, ales al României, pe lângă coroana Principatului de peste Milcov, ce suntem trimişi a'ţi aduce şi inimile a două milioane şi jumătate de Români, cari ne-au însărcinat a ţi le închina cu amor şi respect şi a te asigura că pe cât vei ţinea cu tărie stindardul Unirei, al naţionalităţei, al dreptăţei şi al libertăţei, Românii de peste Milcov, ca şi cei de aici, te vor urma ca un singur om şi strigând cu un singur viers:

Trăiască România, Trăiască Domnul Alexandru Ioan I!

Respunsul lui Cuza-Vodă

In numele actului naţional şi măreţ prin care adunarea electivă din Bucureşti a întrunit coroanele ţărei Româneşti şi a Moldovei, declar că pe cât sunt mândru de a mă găsi pe

tronul Moldovei, pe atât sunt asemenea mândru de a vedea numele meu înscris în rândul Domnilor țărei Româneşti.

In ochii mei, actul ce l'ați săvârşit, domnilor deputați de peste Milcov, este triumful unui principiu mântuitor, ce viază cu tărie in inimile Românilor, principiul frăției româneşti. El ne-a scăpat de perdere în trecut, el ne reînvie în timpul de față, el ne va duce la bine şi în viitor. Să trăiască dar frăția românească! Să trăiască Principatele Unite !

In urmă C. A. Roseti trimise următoarea depeşă lui Ioan C. Brăteanu.

D-lui Ioan Brătianu

Primire splendidă; eşind dela Domn, introducere în adunare cu cea mai românească majestate. Cuvinte de ambe părți la tribună. Eri adunarea a votat în unanimitate adresă şi deputație cătră Adunarea Munteană. *Domnul notificând puterilor alegerea, a zis că numirea sa este realizarea ideei mărețe de unire;* şi că este gata a depune coroanele, de vor voi să dea Prințul străin. Domnul este întru toate sublim. El pleacă luni, pregătiți primirea.

C. A. Roseti

CUZA-VODA RECUNOSCUT DE PUTERI

VIZITA LA CONSTANTINOPOL

In şedinţa adunărei elective a Moldovei din 26 Ianuar 1859, după ce ministrul afacerilor străine, Vasile Alexandri, a comunicat mesagiile Domnitorului Alexandru Ioan I Cuza, prin care făcea cunoscut că a fost aclamat în unanimitate ca Prinţipe al ţărei Româneşti, s'a dat citire următorului act mijlocitor al noului ales către puterile garante, prin care le ruga să consfinţească actul măreţ al Unirei Principatelor sub domnia sa.

„Plin de încredere în marea dreptate a puterilor, Noi le rugăm de a consfinţi actul măreţ ce am îndeplinit şi de a feri astfel naţia Română de adânca desperare în care ar cădea, dacă ar vedea înlăturându-se realizarea dorinţei sale, cea mai scumpă şi cea mai statornică.

Intemeindu-mă pe votul Adunărilor Ad-hoc, rostit din nou de Adunarea Moldovei în şedinţa din 5 Ianuar, constatez încă odată, că ţara a cerut Unirea cu un Prinţ străin. Cât pentru mine personal am lucrat totdeauna la succesul acestei combinări şi alegerea mea n'a putut slăbi nici decum convingerile mele mai denainte. Lipsit de ambiţie personală şi nedorind alta decât binele ţărei mele, aşa precum ea îl înţelege şi'l cere, nu am trebuinţă de a declara că voiu fi totdeauna gata de a mă întoarce la viaţa privată şi că nu voiu considera retragerea mea ca un sacrificiu, dacă marile puteri, luând în băgare de seamă dorinţele legitime ale unei naţii ce aspiră a se dezvolta şi care vede înaintea sa deschizându-se calea

unui nou viitor, ar consfinţi prin a lor hotărâre o combinaţie care pentru această naţie ar îndeplini toate speranţele sale"[1]).

Dintre marile puteri, Francia şi Rusia erau favorabile Unirei şi în special Francia. Impăratul Napoleon al III-lea primind în audienţă pe Vasile Alexandri, trimis de Cuza îndată după alegerea sa, felicitează pe Români pentru pasul făcut, dărueşte zece mii de puşti şi două baterii de tunuri şi autoriză de a se primi ofiţeri Români în şcoalele militare dela St. Cyr şi Metz. Tot cu această ocazie mai promite sprijinul pentru realizarea unui imprumut de 12 milioane de lei şi înfiinţarea unei agenţii diplomatice la Paris. Austria se împotrivea la recunoaşterea lui Cuza şi a unirei de teamă ca nu cumva România să devină un stat puternic şi cu influenţă asupra Transilvaniei. Cabinetul Austriac prezidat de contele Rechberg, tuna şi fulgera cu notele sale către puteri, zicând că consideră unirea Principatelor ca un cassus belli şi că acest act devenind definitiv, dânsul va ocupa cu oştirea sa milităreşte Principatele.

Lordul Palmerston făcu o notă prin ministrul său din afară Iohn Roussel, precum şi marele Vizir Ali Paşa, susţinând cu energie nota austriacă, fiind şi dânşii tot de acea opiniune. Lordul Covley, ambasadorul Angliei la Paris, prezenta cabinetului Tuileriilor nota guvernului său. Atunci Impăratul Napoleon la rândul său, prin ministrul său de externe comitele Walevschi, porunci a se face o notă din partea Principelui Gorciacof, cancelarul Rusiei, prin care încunoştiinţiindu-l de intreitul protest al puterilor menţionate, îl întreabă dacă voeşte a fi de acord cu dânsul spre a sprijini pe Cuza-Vodă şi deci Unirea Principatelor. La această comunicaţie Principelele Gorciacof răspunse:

„Din porunca Majestăţei Sale Impăratul, Augustul meu stăpân, am onoare a vă comunica că Majestatea Sa considerând dorinţele locuitorilor Moldovei Valachiei ca legitime, de a forma în viitor un singur trup, nu numai încuviinţează vederile Majestăţei Sale Impăratului Napoleon în această privinţă, ba încă la ocaziune le va sprijini cu putere".

In scopul de a înpedica Unirea Principatelor Române, Austria duşmanul secular, rapace şi zugrumător al Românilòr,

1) Vezi M. Of. al Moldovei din 26 Ianuar 1859.)

a voit să facă cu Cuza-Vodă ceea-ce a făcut cu Grigore Ghica, care a protestat pentru c'a furat Bucovina. Diplomaţii Austriaci au urzit un complot pentru asasinarea lui Cuza-Vodă, care s'a descoperit la Bucureşti şi despre care ziarele: *Naţionalul* No. 53 şi *Anunţătorul* din 1859, spun că acei cari luase parte în complot erau străini din Austria. Domnitorul Cuza scăpând de asasinatul urzit de pajura nemţească, se face un Te-Deum la care azistă reprezentanţii Franciei, Olandei, Rusiei şi Belgiei, iar din partea Austriei n'a participat nimenea [1]).

Inainte de a întreprinde vizita la Constantinopol s'a urmat tratative între guvernul din Bucureşti şi Constantinopol prin C. Negri. Cuza-Vodă a pus condiţiuni formale Sultanului cum să fie primit şi să fie scutit a îndeplini umilitoarele obiceiuri de a intra în papuci şi de a trece prin toate celelalte formalităţi impuse de protocolul oriental al curţei Padişahului, formalităţi cari nu conveneau deloc mândrului şi demnului Domn. La 22 Septembre 1860, Sultanul trimise vaporul de resboiu Beyrut din marină turcă la Constanţa, împreună cu Salih Paşa şi Nusret Paşa ca ataşaţi pe lângă persoana Domnului.

Aicî toate autorităţile civile şi militare turceşti erau adunate pentru a face onorurile Domnitorului Cuza, care în momentul ce puse piciorul pe puntea vaporului turcesc, pe care fâlfâia drapelul românesc, o salvă de 21 tunuri salută pe ilustrul oaspe al Sultanului. Călătoria s'a făcut pe un timp foarte frumos până la sosirea în Bosfor. In momentul când vaporul trecea pe lângă Terapia, tricolorul român a fost salutat de un vapor francez, care puse pe catargul vaporului său drapelul românesc.

Cuza îşi luase cu el o suită foarte numeroasă, compusă din Const. Negri, R. Bălănescu ministru de externe, Baligot De Beyne secretar şef al cabinetului princiar, A. Cantacuzino şi E. Silion membri la Inalta Curte de Casaţie, G. Lambrino prefect, Strat profesor şi membru în consiliul superior a instrucţiunei publice, D-r. Davila inspector general serviciului sanitar civil şi militar, Locotenenţii coloneli Pissoschi, G. Catargi şi Zefcari, Căpitanii Silion, Filitis şi locotenentul Ca-

1) Vezi M. Of. al Ţări Româneşti din 3 Aprîl 1859.

zimir ofiţeri de ordonanţă din cavalerie, Alfon bancher din Bucureşti şi pictorul Satmary fotograful curţei precum şi câte un sergent din toate armele române au fost asemenea ataşaţi la suită.

Când Cuza-Vodă ajunse la Constantinopol şi se scoborâ într'un caic, Vaporul Beyrut ce'l aduse, salută din nou prin 21 salve de tunuri pe primul Domn al Principatelor Române, iar armata turcească de pe uscat dădu onorurile.

Kiamil Bey mareşalul imperial al Sultanului, generalul Salih Paşa şef de stat major, colonelul de stat major Ali Bey, căpitanii Efrem Efendi şi Djelal Bey nepot Vice regelui Egiptului, au fost ataşaţi lui Vodă-Cuza care a fost condus cu mare ceremonie la palatul imperial, unde locuia însuşi Sultanul şi unde i s'a pus la dispoziţie apartamente pentru a fi găzduit.

Aci se prezintă Emin Bey, care în numele Sultanului a felicitat şi urat bună venire Domnitorului Român. In cursul zilei, Cuza-Vodă a primit vizitele şi felicitările corpului diplomatic, iar a doua zi a fost primit cu toată suita sa de Sultan, care îl aştepta în mijlocul salonului de recepţie şi făcu câţiva paşi întru întâmpinarea sa. Domnitorul Român înaintează cu mândrie şi vorbeşte cu Sultanul ca şi cu un egal. Sultanul mulţumeşte Domnitorului Cuza c'a venit cu o suită atât de frumoasă şi este admirat pentru atitudinea sa demnă.

Pe tot timpul şederei la Constantinopol i sa pus la dispoziţie de către Sultan un vapor. La palatul Dolma-Badge Cuza-Vodă a intrat prin poarta rezervată numai Sultanului. Aici o companie de zuavi din garda imperială şi altă companie de vânători făcu onorurile cuvenite Domnitorului. In vestibulul palatului, de un aspect grandios, oamenii din corpul de gardă a Sultanului îmbrăcaţi în costumele diferitelor provincii ale imperiului, aşteptau trecerea Marelui Domnitor şi tot în acest timp marele Vizir să prezintă lui Cuza-Vodă şi îl conduse într'un mare salon, unde suita sa se opri. Sultanul dorind să facă aci o primire intimă, Domnitorul Român, fu introdus de către Marele Vizir într'un alt salon, unde Sultanul era acompaniat numai de Fuad Paşa. In discuţia ce a avut loc, Sultanul arată multă simpatie şi bună voinţă atât Domnului cât şi Românilor. Cuza-Vodă care era dotat cu o inte-

ligență superioară și cu un spirit vioiu, convinse pe șeful imperiului Otoman, că Unirea Principatelor departe de a face rău Turciei, îi aduce cel mai mare bine. Muntenia și Moldova fiind unite într'o singură țară, cu o singură administrație, se vor putea opune influenței rusești în peninsula Balcanică și vor mări autoritatea și puterea imperiului Turc. Sultanul aprobă cu cea mai mare mulțumire planurile lui Cuza și îl îndeamnă a le pune în aplicare. El știind că Cuza-Vodă a creiat în România o adevărată armată națională, îl poftește să viziteze cazarmele, spitalele și toate instituțiile statului, punându-i-se la dispoziție trăsurile palatului și cei mai înalți demnitari.

După convorbirea intimă, atât Sultanul cât și Cuza, au trecut în salonul unde se afla suita și aici s'a servit după obiceiu țigări și cafea. In această ocazie se remarcă că Marele Vizir a avut o atitudine curtenitoare și respectuoasă cu toată suita până la plecare.

A treia zi după ce Cuza-Vodă primește vizita marelui Vizir și a Ministrului afacerilor streine, vizitează pe ambasadorul Angliei, Franciei, Ministrul Prusiei și pe toți Patriarhii iar la urma flota și arsenalul imperiului.

A patra zi i se înapoează vizitele cu cea mai mare ceremonie și i se oferă un banchet de ambasadorul Franciei, la care ia parte corpul diplomatic în mare ținută de gală. A cincea zi Patriarhul Ecumenic și suita sa a înapoiat vizita Domnitorului. Tot în această zi Cuza a vizitat căzărmile, unde a rugat pe ministrul de rezboiu a da ordin ca soldații să execute câteva mișcări pentru care a adus laude.

Vizitând școala militară, a adus elogii elevilor și stând în balcon, a azistat la defilarea trupelor de zuavi, vânători și artilerie, lăudând progresele făcute. Tot la școala militară a găsit pe ofițerii misiunei militare franceze, cari i-au făcut onorurile cu sabia în mână și s'a întreținut cu comandantul misiunei.

Duminecă, a șasea zi Domnitorul Cuza s'a dus la Fanar și a azistat la serviciul Divin, care a fost mai ceremonios, pronunțându-se adese ori în rugăciuni numele Domnitorului Alexandru și Principesa Elena. Patriarhul printr'o cuvântare a recunoscut autonomia biscricei Române, la care Cuza a

răspuns în greceşte, mulţumindu-i pentru rugăciunile făcute şi declară că va rămâne credincios religiei ortodoxe.

In memoria vizitei la Fanar, Cuza dărueşte una sută galbeni spitalului grecesc şi trei mii galbeni şcoalei greceşti. A şaptea zi i s'a dat banchet la ambasada Angliei, unde Sir Henry Bulver ministrul Angliei a ridicat un tuast făcând istoricul României cu zece ani în urmă şi felicită pe Cuză-Vodă c'a putut învinge atâte greutăţi, zicând că este fericit de a fi fost alesul naţiunei de două ori, obţinând voturile unanime prin care Românii i-au încredinţat destinile lor.

Vodă-Cuza a răspuns printr'un tuast, care a produs mare impresie asupra persoanelor prezente.

In a opta zi a vizitat Pera şi Bosforul, iar în a noua zi a primit din nou la palatul imperial vizitele ambasadorilor Franciei, Angliei, Austriei, Ministrul Prusiei, Consulul Italiei şi a Persiei, precum şi pe Ali Paşa şi Marele Vizir al imperiului, cari în numele Sultanului a inzistat să mai amâie plecarea.

Principesa, mama Vice-Regelui Egiptului sosind în acest timp la Constantinopol, Cuza-Vodă a salutat-o printr'un demnitar din suita sa şi în aceiaşi zi îi s'a mulţumit pentru această atenţie.

In ziua a noua şi a zecea Cuza-Vodă a luat parte la câte-va conferenţe politice şi a primit numeroase vizite, apoi manifestând dorinţa de a avea o colecţiune a costumelor din garda Sultanului, s'a dat ordin pictorului palatului să desemneze aceste costume şi sala palatului unde a avut loc recepţia.

După intrevederile aproape zilnice a lui C. Negri, ministrul a României, cu Fuad Paşa şi Ali Paşa, s'a stabilit o înţelegere între guvernul imperial şi reprezentanţii puterilor străine garante deoparte şi reprezentantul României de cealaltă, asupra marelor acte îndeplinite de Cuza-Vodă şi sancţionate de naţiune.

La conferenţa ce a avut loc îndată după aceste intrevederi la ambasădorul Angliei, au luat parte Marchizul de Mustier, Baronul Procheş d'Osken, Contele Brossier, Abro Efendi secretarul general al ministerului de externe şi din partea României nemuritorul Costachi Negri, care a dat toate explicaţiile cerute şi a susţinut cu tărie actele politice, săvârşite de Cuza. In această împrejurare Inalta Poartă şi cele-

alte puteri, afară de Austro-Ungaria a cărui diplomat umbla cu subtilităţi, au arătat şi probat multă simpatie pentru România, complectând opera tratatului de Paris şi a convenţiunei şi recunoscând încă odată drepturile de autonomie a României.

In tot timpul cât a stat Cuza-Vodă la Constantinopol muzicile cântau pe pieţile publice şi în teatrul din Curtea Palatului unde era găzduit, se dă în onoarea lui reprezentaţii teatrale de gală.

In ziua a unsprezecea Cuza-Vodă a fost primit de Sultan cu aceleaş onoruri pentru a-şi lua rămas bun. Cu această ocazie Sultanul arătându'şi Inalta consideraţie, luă de pe masă o cutie de catifea şi o dădu el însuşi lui Cuza-Vodă, zicându-i că-i prezintă dinpropria sa iniţiativă *Ordinul Osmania*, a cărui insemne erau împodobite cu briiiante de o frumuseţă rară. Totodată îi mai prezintă ca suvenir o sabie de onoare foarte scumpă, împodobită cu diamante.

In această zi reprezentanţii marilor puteri precum şi cei mai mari demnitari Turci din Constantinopol s'au prezintat la palat Marelui Domn Român spre a-şi lua rămas bun, iar sara la ora 7 Cuza-Vodă era pe bordul vaporului Beyrut, care urma sa'l ducă până la Constanţa. La plecarea vaporului Mareşalul palatului luându'şi rămas bun dela Cuza Vodă, îi comunică că Majestatea Sa Sultanul la Constanţa i-a pus la dispoziţie, vaporul de rezboiu Kilidj-Ali care să'l ducă până la Giurgiu.

După plecare, la Terapia, Vaporul Francez „Ajaccia“ care arborase drapelul romănesc, salută pe Cuza-Vodă prin salve de tunuri. In fine ajuns la Constanţa, Cuza fu primit de toate autorităţile turceşti şi de foarte multă lume, iar vaporul Kilidj-Ali pe care se îmbarcă spre a continua călătoria şi pe care fâlfâia tricolorul romănesc, îl salută prin 21 salve de tunuri.

La Medgedia, Circazienii în uniformă, au dat onorurile cuvenite, iar la Cernavoda Cuza-Vodă şi suita lui trecu printre două şiruri de circazieni călări, cari îl primi cu strigăte de ura. Aci venise întru întâmpinare miniştrii Români cu care a trecut pe pământul României.

Primirea lui Cuza-Vodă la Constantinopol a fost ca şi acea a unui cap încoronat. Vizita lui Cuza-Vodă, deşi subor-

donată voinței Europei, are aerul unei întrevederi între doi suverani, dintre care cel mai interesat este Sultanul. In cazuri de asemenea natură, nici odată Suveranii Turci n'au exprimat atâta dorință de a vedea un Domn Român în capitala Turciei; nici odată n'au oferit mai multe onoruri alesilor Românilor, însă niciodată Domnul Român n'a arătat mai multă demnitate, mândrie națională și mai puțină grabă de a face această vizită impusă de tractate.

Vizita lui Cuza-Vodă la Constantinopol a avut mare importanță, prin faptul c'a ridicat prestigiul țărilor Românești. Se cunoștea că Domnul era demn să ocupe două tronuri, de care tremurase Turcii, a lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazu. De unde până atunci mulți din Domnii Români nici n'aveau cinstea să vorbească cu Sultanul, sau dăcă li se da această permisiune, trebuia să-i sărute papucul; de astă dată când Vodă-Cuza se prezintă Sultanului, acesta ii face primirea ca și unui cap încoronat.

Câtă deosebire și cât de sus să prezintă Cuza-Vodă și cât de slugarnic și degrădător se prezinta Padișahului prinții Al. Ghica M. Sturza și alții, cu fesuri pe cap, cu mânile încrucișate la pept și sărutând papucii Sultanului.

Definitiva unire a Principatelor fiind recunoscută, se desființă comisiunea centrală din Focșani și cele două guverne: Dimitrie Ghica din Muntenia și Alex. Moruzi din Moldova, demisionează.

Pentru efectuarea reală a unirei și contopirea ambelor guverne, a Moldovei și Valahiei, în unul singur cu acea a Adunărilor în una singură și cu strămutarea capitalei în București, pentru a cărei îndeplinire trebuia obținut aprobarea puterilor, una din cele mai grele lucrări diplomatice, Cuza-Vodă prin energia lui, prin neobositele sale stăruinți și prin ghibăcia cu care conduse tratările, izbuti să realizeze acest vis de mult dorit al Românilor.

Alegerea îndoită a lui Cuza-Vodă, era numai o îndrumare a unirei, o protestare de fapt a țărilor Române contra siluirei dorinței lor celei mai vii de către convenția din Paris. Unirea efectivă trebuia să treacă în dreptul public European, să capete sancțiunea puterilor.

Indoita alegere fusese recunoscută de puteri, dar greutatea cea mare constă în a obține învoirea unirei reale și

definitive, a contopirei celor două organisme politice în unul singur, fără de care viața țărilor Române, deși sub un singur Domn, însă cu două ministere, două camere și două capitale deosebite, era numai un chin și la moartea lui Cuza-Vodă trebuia să se desfacă legătura efemeră prinsă de viața unui om.

Alexandru Ioan I Cuza a prefăcut unirea trecătoare, legată de persoana lui, în unire vecinică ca să asigure viața poporului Român, și i-au trebuit doi ani de muncă și o strădănuire uriașă, pentru a aduce la îndeplinire această dorință a țărilor surori. De aceia cu drept cuvânt, iată ce spune marele Domn Român în proclamația sa dela 11 Decembre 1861.

Români !

„Unirea este îndeplinită, naționalitatea Română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s'a recunoscut de Inalta Poartă și de puterile garante și s'a înscris în datinile națiunilor. Dumnezeul părinților noștri a fost cu țara, a fost cu noi. El a întărit silințile noastre prin înțelepciunea poporului și a condus națiunea cătră un falnic viitor. In zilele de 5 și 24 Ianuarie ați depus toată a voastră încredere în alesul națiunei; ați întrunit speranțile voastre într'un singur Domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.„

La aceste cuvinte adunarea într'un delir de bucurie, răspunde : *„Depunem la picioarele tronului omagiile noastre de recunoștință și de devotament și vă urăm să vă înzilească D-zeu pe acest tron, care nu va mai putea fi zdrobit, decât cu viața a cinci milioane de Români, iar Barbu Catargi printr'o superbă perorație răspunde : „Să trăiască Domnitorul nostru care singur prin a sa stăruință ne-a dat această zi atât de strălucită„* [1].

Cu aceasta ocazie, Dimitrie Bolintineanu, scrie următoarele versuri intitulate :

---

1) Vezi M. Of. al Țărei Românești din 15 Decembrie 1861.

HORA LUI CUZA-VODĂ

Trageţi Hora mare, mare
Cuza sfărâmă hotare!
Trageţi hora mare mare,
Din Carpaţi şi pân'la mare!
Unde Cuza se iveşte
Ţara noastră creşte, creşte;
Poporul se 'nmulţeşte
Inima întinereşte.

Cât om fi toţi în unire
Nu ne frică de peire,
Nici de ura ce dezbină,
Nici de sabia streină,
Nici d'amară asuprire
Nici de lanţuri şi hrăpire.
Trageţi hora mare, mare,
Dela munte pân'la mare!

Locul ţării, o dreptate
Simte paşii cei de frate
Şi tresare 'n bucurie
Ca în timp de vitejie.
Calul suflă, saltă, bate:
Focul peptul îni străbate.
Trageţi hora mare, mare!
Din Carpaţi şi pân'la mare!

Fala iese din morminte
Să ne aducă nouă aminte
Lupte mari strălucitoare,
Nume pline de onoare;
Fala veche şi bătrână
Trece 'n inima română.
Trageţi hora mare, mare,
De la munte pân'la mare!

Trageţi hora lată, lată,
Că mi-e inima 'neoată
Şi la glasul de unire
Curge plâns de fericire.
Mâine spada românească
Poate încă să lovească.
Trageţi hora mare, mare,
Cuza calcă pe hotare!

Trageţi hora, vântul bate
Şi 'n ţermuri depărtate
Duce veste de unire,
Duce veste de mărire;
Căci a ţărilor unire
Ne va duce la mărire.
Trageţi hora mare, mare,
De la munte pân'la mare!
Trageţi hora şi mai mare
Cuza sfărâmă hotare!

Unul dintre barbaţii ce au ajutat pe Vodă-Cuza la realizarea definitivă a Principatelor, a fost C. Negri, care puse în această chestie mare inima sa. Propuneri oculte s'au adresat lui Negri a primi un plan de unire cu un Domn în Bucureşti şi un Caimacan la Iaşi pe viaţă numit de Turcia, care era să fie C. Negri. Dar Negri n'a voit cu nici un preţ să primească altceva, decât unirea definitivă şi a stăruit pe această cale. Acest om care a lucrat la actele cele mai mari

ale României, a murit în sărăcie. Naţiunea nu s'a gândit la dânsul să ţină samă de serviciile ce i-a făcut, dar partidele politice au revarsat în urmă favorurile asupra capului acelora, cari au servit clientilile politice, precum a fost cu Ioan Brăteanu, imortalizat acum câţiva ani în bronz, pe unul din bulevardele Bucureştiului.

Un popor recunoscător către cei ce'i fac servicii mari, ar fi votat lui C. Negri o moşie, recompensă în locul moşiei sale care a sacrificat'o pentru naţiune. Nu se ştie dacă ar fi primit-o, cum a primit milionul Ioan Brăteanu, strâns cu pantahuza, pe când era şeful guvernului, dar să ştie că naţiunea română nu i-a oferit lui C. Negri nici chiar o mulţumire morală sau cel puţin o cruce de piatră pe mormântul lui din Târgu-Ocna.

Secularizarea averilor Monastirilor împroprietărirea ţăranilor şi lovitura de stat

După unire, Cuza-Vodă. hotărât de a săvârşi marele reforme, iată ce zice prin mesagiul domnesc din 2 Noembrie 1863.

„Pentru a înlătura neînţelegerile dintre guvern şi adunare am numit un nou minister şi am convocat adunarea mai de timpuriu spre a se putea vota budgetele, că echilibrul finanţelor este mult zdruncinat, ceea-ce ar proveni din pricina însemnatei datorii moştenită dela guvernele trecute, numai puţin din acea a mai multor creaţiuni făcute în anii din urmă, fără să li să fi găsit şi mijloacele trebuitoare pentru organizarea şi intreţinerea lor. Ministerul va fi însărcinat a prezinta bugetile şi a arăta chipul de a restabili cumpănirea în finanţe. In afară de acestea, guvernul va mai prezinta următoarele proecte: legea rurală, militară, electorală, comunală, legea consiliilor judeţiene, acea a instrucţiei publice, a garantărei libertăţilor cetăţeneşti, a neamovibilităţei magistraţilor, a admisibilităţei în funcţii publice, a unificărei codicelor de legi, a concesiei de căi ferate, şi altele încă. Apoi: Proectul de lege rurală, acelui de lege electorală şi asupra acelui privitor la îmbunătăţirea stărei oraşului Iaşi, spre a putea răsplăti sacrificiile ce acest nobil oraş a făcut cauzei naţionale. Pentru ca aceste reforme să fie realizate, au nevoe de patriotizmul tuturor. Eu vi le cer în numele României, uitaţi dar luptele şi bănuelile trecute. Organizaţi ţara cu o oră mai înainte; întăriţ-o prin dezvoltarea nouilor noastre instituţiuni, pe calea

păcei şi a moderaţiuni şi atunci fiţi fără îngrijire şi pentru existenţa noastră politică şi pentru consolidarea libertăţilor publice. *Părinţii mei şi-au vărsat sângele pentru susţinerea lor.* Nu eu voi fi acela care le voiu răpi naţiunei mele, căci atunci aşi lipsi legei familiei mele; aşi lipsi celui întâiu titlu, care a prezidat la alegerea mea de domn".

Chestiunea secularizărei averilor mănăstirilor închinate, constitue un vechiu proces între ţară şi călugării greci. Istoricul acestui proces este lung, începe înainte de Matei Basarab. Sub Domnii greci s'au agravat în dauna ţărei. Abuzurile călugărilor greci în administraţia lor trecuse toate marginile. Pe când Cuza-Vodă spera să termine acest proces în aşa mod, ca să nu mai fie nici un apel din partea călugărilor, miniştrii Creţulescu şi Cr. Tel să grăbesc a scoate limba greacă din biserică. Dintre puteri, Anglia şi Rusia era contra secularizărei. Francia lupta pentru România, astfel că la urmă prin energia lui Cuza, toate puterile cedară.

In ziua de 11 Decembre 1863, deşi proectul de secularizarea averilor mănăstirilor nu figura în mesaj, M. Cogălniceanu prezintă acest proect şi după dezbateri înflăcărate, legea se votează şi în urmă se alege o delegaţie, ca să mulţumească lui Cuza-Vodă pentru acest mare act, care le-a dat posibilitatea a-l vota.

Legea fiind votată, Cuza-Vodă destitue Egumenii greci dela toate mănăstirile şi dispune ca arenzile moşiilor mănăstirilor închinate să fie adunate la visterie, înscriind în bugetul anului 1863 la venituri suma de 23 milioane lei, apoi ordonă tribunalelor a nu mai legaliza învoeli între Egumenii monastirilor închinate şi particulari privitoare la cesiuni de pământuri.

In ce priveşte ideia de a se împroprietări ţăranii, a fost una din cele mai principale care a preocupat pe Cuza-Vodă. La 1857 convocându-se Divanurile Ad-hoc pentru a se sfătui asupra îmbunătăţirilor de introdus în Principate, membrii Divanului din Muntenia se mărginiră la schimbarea situaţiei din afară, pe când acei din Moldova când intrară în dezbaterea reformelor, cea întâi de care s'a lovit, a fost împropietărirea ţăranilor.

In şedinţa dela 16 Decembre 1857 ţăranii Moldoveni aduc în dezbaterea Divanului propunerea reformelor, plângân-

du-se prin deputaţii ţărani din Divan astfel: Până astăzi toate sarcinile cele mai grele, numai asupra noastră au fost puse şi noi nici de unele bunuri ale ţărei nu ne-am îndulcit, iar alţii fără să fie supuşi la nici o povară, de toată mana ei s'au bucurat; că noi biruri grele pe cap am plătit; oameni de oaste numai noi am dat; ispravnicii, judecătorii, privighitorii şi jandarmii numai noi i-am ţinut, drumuri poduri şi şosele numai noi am lucrat; beilicuri, podvoade şi havalele numai noi am făcut; boierescuri şi zile de meremet numai noi am îndeplinit; clacă de voie şi fără voie numai noi am dat; la Jidovul orândar, ca să ne sugă toată vlaga numai noi am fost vânduţi; băutură scumpă şi otrăvită numai noi am băut; pâine neagră şi amară, udată cu lacrimi, numai noi am mâncat; bătălii şi resmeriţi când au fost, tot greul numai noi l'am dus; oşti când au venit, noi le-am hrănit, noi le-am slujit, noi le-am purtat; că cel cu puterea ţara-şi părăsia, peste hotar trecea; nevoia şi greutatea o duceau cei ce remâneau la vatra lor. Ţara aceasta nici băi, nici măestrii, nici meşteşuguri multe ca alte ţări n'are; toată îmbelşugarea, braţele şi sapele noastre o aduc. Câtă-i Dunărea de mare şi de largă, curge râul sudorilor noastre, se duce peste mări şi peste hotare, acolo se preface în rîuri de aur şi de argint şi curg iarăşi înapoi de se revarsă în ţara noastră, iar noi dela ele nici că ne îndulcim. Când ne-am jeluit, când ne-am tânguit, păsurile când ne-am spus, ispravnicul ne-a bătut, privighitorul ne-a bătut, jandarmul ne-a bătut, zapciul ne-a bătut, vătăjelul ne-a bătut, posesorul ne-a bătut, boierul de moşie ne-a bătut; cine s'a sculat mai dimineaţă, cine a fost mai tare, acela era mai mare. Boul şi vaca, munca ostenelelor noastre puiul şi găina, laptele dela gura copiilor noştri, de multe ori cu nedreptul ni s'a luat. Boierescul s'a tot tălmăcit şi s'a tot îngreuiat; lucrăm din primăvară până în toamnă; lucrăm de cum se ia omătul, până când dă îngheţul; lucrăm cât zice legea şi mai des şi peste lege; lucrăm şi numai mântuim. Holdele cele mari şi întinse se fac frumoase şi mănoase, iar ogoarele remân în părăsire; păpuşoii ni se îneacă in buruiană şi rămân necopţi de-i bate bruma. Când dă frigul, când bate crivăţul, când ne bate nevoia, ne ducem de ne rescumpărăm însuşi munca noastră, ca să ne hrănim copii cu dânsa. Inainte de regulament săteanul avea 10, 15 şi peste

20 fălci pământ, ridicam vite, ne prindeam nevoia. Cu regulamentul munca ni s'a împovărat, iar pământul s'a micşorat. Dar fiindcă Dumnezeu şi-a adus aminte de a dat gând celor şapte puteri, ca de astă dată să fim şi noi întrebaţi despre păsurile şi durerile noastre, uitat să fie şi şters tot trecutul cu chinurile sale, departe fie toată ura, toată vrajba şi toată împărecherea dela sufletul nostru. De acea şi noi nu facem nici o înfruntare nimărui; dorim ca tot poporul Român să se înfrăţească şi să trăiască în pace şi în linişte pe pământul strămoşesc al României, pentru mărirea şi fericirea neamului.

Voim să scăpăm, să ne răscumpărăm, să nu mai fim a nimănui, să fim ai ţărei şi să avem şi noi o ţară. Nu voim să jignim drepturile nimănui, dar nici al nostru să nu se întunece [1])».

Această plângere agravă situaţia şi pentru rezolvirea problemei se formulă mai multe propuneri din partea diferiţilor deputaţi ca, Roseti Teţcanu, V. Zaharia şi C. Negri cari toate au fost respinse, neputând obţinea majoritatea, din care cauză chestia ţărănească n'a fost rezolvită [2]).

Aceste dezbateri fiind aduse la cunoştinţa conferenţei din Paris, a avut bunul da a fixa în convenţia din 1858 articolul 46, care dispune următoarele: «Toate privilegiile, scutirile şi monopolurile de care se bucură încă unele clase, vor fi desfiinţate şi se va procede fără întârziere la revizuirea legei, care regulează raporturile proprietarilor pământului cu cultivatorii, în vedere de-a îmbunătăţi soarta acestora».

De aceia Cuza-Vodă imediat după alegerea sa ca Domn al Munteniei, a dat ordinul următor: «Până la noua legiuire cerută de convenţie, relaţiile dintre locuitori, săteni şi proprietarii de pământ, să se menţină după legile existente, netolerând nici o abatere dintr'o parte sau alta şi privigbind cu stăruinţă, ca sătenii pe cât să fie apăraţi în drepturile lor, pe atâta să-şi îndeplinească îndatoririle lor către propietari [3])».

La 27 Mart. 1861 Divanul Ad-hoc din Moldova doritor de a rezolva mai iute chestia ţărănească, votează o propunere ca pentru dezbaterea ei să se întrunească ambele adunări la Bucureşti şi în adevăr, tocmai după proclamarea definitivă a

1) Vezi Buletinul dezbaterillor Divanului Adhoo din 1858 No. 21 pag. 3
2) Vezi „ Divanului din Iaşi No. 22 şedinţa din 19 Decembre 1857.
3) Vezi M. Of. din 23 Februar 1859.

unirei şi convocarea adunărei comune în Bucureşti la 24 Ianuar 1862, vine şi legea rurală în dezbaterea unicei camere a României.

Mihail Cogălniceanu fiind singur care a susţinut lupta pentru împroprietărirea ţăranilor contra majorităţei, începe discursul în cameră în şedinţa dela 25 Mai 1862, astfel: „Şi acum Domnilor, las la o parte dreptul, pentru a mă adresa inimei D-v. Fie-vă milă de trei milioane de ţărani, cari cu femei şi cu pruncii lor, deşi ţinuţi afară şi departe de dezbaterile noastre, au ochii aţintiţi asupra dealului Mitropoliei, ca asupra soarelui mântuirei şi vă întind mânele".

„O! Nu drămuiţi brazda de pământ trebuitoare hranei ţaranilor. Gândiţi-vă la durerile, la lipsurile trecutului lor. Gândiţi la origina averilor D-vtră. Gândiţi că cea mai mare parte o datoriţi muncei şi sudoarei lor. Inchipuiţi-vă că părinţii lor s'au luptat alăturea de părinţii noştrii pentru salvarea ţărei şi a altarului. Gândiţi că mâine ora pericolului poate iarăşi suna; că fără dânşii nu veţi putea apara nici patria, nici averile, nici drepturile noastre şi că odată ţara căzută, nu veţi fi decât slugile străinilor, când astăzi, sunteţi în capul României, în capul unei ţări libere şi autonome. Aduceţi-vă aminte că atunci când era ocupaţiune străină, mulţi din noi treceam hotarul, iar ţăranii rămâneau şi ne păzeau moşiile şi averile. Şi să nu credem, Domnilor, că printr'un vot al nostru am îneca pentru veci dreptul ţăranilor. Nu Domnilor, dreptatea nu piere; ca trupul lui Hristos ea se poate ingropa, dar întocmai ca şi Hristos Dumnezeu, ea va învia". Acestuia îi respunde Barbu Catargiu, Preşedintele consiliului, cu o măestrie neîntrecută, căutând să distrugă efectul elocvenţei lui Cogălniceanu, calificând discursul lui de himeră cu corpul de aspidă: capul o porumbiţă cu coada de şopârlă măgulitoare. Legea rurală se votează la 11 Iunie 1862 şi cu toate că este votată, dar nu este aplicată din cauză că nu conrespundea vederilor lui Cuza-Vodă, care'şi spuse în mod oficial părerea sa asupra legei din 1862 prin mesagiul de deschidere a adunărei din 3 Noembre 1863, în care zicea: «*Proectul de lege rurală, votat de majoritatea adunărei în sesiunea din 1862, nu l'am putut susţinea, fiindcă nu respundea dorinţelor mele şi după recunoaşterea însuşi acelora ce l'au sprijinit, el nu îndestula interesul nici al clacaşilor, nici al pro-*

prietarilor şi nici interesul naţional». *Mesagiul lui Cuza* avù efectul că adunarea dădu vot de blam ministerului Cogălniceanu, după care Vodă-Cuza răspunse prin următorul mesagiu domnesc, No. 449 din 15 April 1864, publicat în Monitorul oficial No. 87.

Domnilor Deputaţi,

„In urma votului de dezaprobare, ce majoritatea Adunărei elective a dat ministerului meu, în privinţa înfăţişărei proectului de lege rurală, Cabinetul meu din 12 Octombre 1863 a depus dimisiunea sa în mâinele mele.

Eu n'am putut primi această dimisiune, pentru că votul de dezaprobare este dat de D-v. fără macar să fi intrat în discuţiunea ùnei cestiuni de mare importanţă, îmbunătăţirea soartei locuitorilor muncitori de pământ, garantată lor de art. 46 al convenţiunei din Paris şi pe care ţara întreagă o aşteaptă cu o legitimă nerăbdare şi aceasta în însuşi interesul asigurărei proprietăţei fonciare.

De aceia eu am însărcinat pe ministerul meu de a vă înfăţişa proectul pentru reforma legei electorale, prevăzută de Inaltele puteri subscriitoare convenţiunei dela Paris, reclamată de un îndelungat timp de ţară şi în multe rânduri şi de însuşi D-v. Această reformă mai mult decât ori şi când, a devenit astăzi urgentă, pentru că numai prin ea România poate dobândi o adunare în care interesele tuturor claselor societăţei vor fi mai deplin reprezintate. Insă fiindcă pe de o parte se apropie Sfintele sărbători ale Invierei Mantuitorului omenirei, iar pe de alta doresc ca Dv. pe un scurt timp să vă întoarceţi pe la locuinţele Dv. pentru ca la însuşi sorgintea mandatului D-v. să vă încredinţaţi de sentimentul naţiunei şi totodată să vă convingeţi că, mulţumită Providenţei, ordinea publică nici într'o parte a României nu este nici turburată, nici chiar ameninţată. Asupra propunerei consiliului meu de miniştri, Eu prorog Adunarea electivă până la 2 Mai viitor şi dar în acea zi Adunarea este din nou convocată în sesiune extraordinară, spre a se ocupa cu discuţiunea şi votarea proectului de lege electorală. Dumnezeu să vă aibă Domnilor deputaţi în a sa sfântă pază».

Dat în Bucureşti la 15 April 1864.

Alexandru Ioan I

Miniştri: M. Cogălniceanu, D. Bolintineanu, L. Stege, Şavel Manu, Bălănescu, Orbescu.

Cu ocazia discuţiei legei rurale, Ioan C. Brătianu a fost contra ei. Atât dânsul cât şi C. A. Roseti, nu voia cu nici un preţ a se da pământ ţăranilor şi nu priveau împroprietărirea ţăranilor ca parte principală din programul regenerărei poporului Român.

Iată ce spune Ioan C. Brătianu în şedinţa camerei dela 11 Februar 1863, publicată în Monitorul Oficial No. 61 din citatul an. «Trebue să aşteptăm până ce vor vedea proprietarii, că modul proprietăţei de astăzi nu este cel mai profitabil pentru dânşii, să vadă că au alte resurse mai bune de cât acele ce le dau legile existente. A intrat în capul ţăranului ideia că toată cauza răului este proprietarul. *De aceia am zis capului statului, pe când eram la guvern, să nu atingă chestia propietăţei.*" Ca manifestaţie, C. A. Roseti şi Ioan C. Brătianu îşi dau dimisiile din cameră în ajunul dezbaterei legei rurale din 1862 şi cu această ocazie, partidul liberal unit cu boerii asupra detronărei lui Cuza-Vodă şi voind a-şi câştiga, numai susţin împroprietărirea celor cinci milioane de ţărani robi şi încep a urzi comploturi de detronarea lui Cuza, pentru că cu câtva timp înainte le dăduse o Românie. De aici înainte intrigile politicianilor încep şi partidile apără politica străinilor, făcându-se instrumentele acestora. Unii politiciani din ură contra guvernelor ţărei, în care figura oameni ca Negri, Cogălniceanu şi Bolintineanu, susţineau cauzele duşmanilor ţărei cu mai multă căldură decât însuşi inamici străini; luând ca mască spre a acoperi această tradare, inţelepciunea, moderaţia şi acea oportunitate, care în istoria trădătorilor nu lasă nici o poartă deschisă ideilor de sacrificii şi mărire naţională.

Sentimentele nobile de patrie şi toate ideile mari naţionale, sunt târâte în noroiu şi tratate cu dispreţ. Străinii au lovit în drepturile ţărei pe faţă, dar n'au batjocorit sentimentele naţionale şi aspiraţiile de mărire a Românilor. Au fost însă Români cari au făcut aceasta spre a lovi în Cuza-Vodă şi a-i pune obstacole la realizarea marilor acte naţionale.

Nici odată în timpul şedinţelor Divanului Ad-hoc, Ioan C. Brătianu, C. A. Roseti şi ceilalţi discipoli ai acestora, nu

s'au ridicat să zică o vorbă pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor. E bine să se. ştie de posteritate, când bravul deputat ţăran Lupescu Gheorghiţă, dela Râmnicul-Sărat, se sui mândru pe tribuna adunărei naţionale şi în faţa stăpânilor săi, cu un curaj de un adevărat fiu de Român, făcu să se zgudue camera prin aceste cuvinte: *«la să vedem şi despre soarta ţăranului !»* Cine a alergat la tribună mai întâiu să ia în braţe pe ţăran, să'l sărute şi să'l conjure în numele ţărei ca să nu atingă această chestiune vitală, căci liberalii sunt perduţi; decât I. C. Brătianu? Ţăranul l'a crezut şi de astă dată şi a tăcut. Comisarii puterilor Europene, cari erau faţă, au luat act de acest fapt şi în conferenţa dela Paris din 1858 au făcut să se pună ca cestiune cea mai vitală, îmbunătăţirea soartei ţăranilor.

La 1859 şi la 1862, partidul zis al albăstrimei, chemat de Vodă-Cuza să lucreze la liberarea şi împroprietărirea ţăranilor, refuză pentru motive că nici Ioan C. Brătianu şi nici C. A. Roseti nu-i lăsa inima să vadă fericirea ţăranului.

Istoria, martora faptelor, se întreabă şi astăzi: Ce au făcut aceşti pretinşi patrioţi? Şi tot istoria răspunde: Nimic. Starea în care să găsea populaţia rurală la venirea lui Cuza-Vodă ca Domnitor, era tot aceiaş dela 1848 descrisă astfel în «Cântarea României»: „Doină şi iară doină! Cântecul meu e versul de moarte al poporului la şezătoarea priveghiului, pământul îi e de lipsă şi aerul îl îneacă; văzut-am scuturându-şi pletele şi fruntea lor a se încreţi fără vreme. Florile de pe capul copilelor a se vesteji şi poporul cântând în beţie uitarea necazurilor. Trist e cântecul în sărbătorile satului. Birul e greu, podvoada e grea! Bătrânii îşi ascund ochii plini de lacrimi, bărbaţii stau obidiţi. Cântecele sfârşesc în blestemuri şi copii plâng naşterea lor. Poporul e stâlpul ţărei, fiecare părticică de pământ e văpsit cu sângele lui şi într'o zi ni s'a zis: Munceşte Române de dimineaţă şi până seara şi rodul muncei nu va fi al tău şi tu vei trăi vecinic robind. Trupul şi sufletul tău vor fi streini pe pământul înrodit de tine; vei plăti aerul ce resufli, vei plăti soarele ce te încălzeşte şi locul unde zac oasele mamei tale, vei plăti dreptul să creşti vaca ce hrăneşte pe copiii tăi şi boul ce-ţi ajută la muncă, trupul tău se va gârbovi sub bătae şi partea ta în lume va fi ocara.

Venetici zisune-au în limba lor: Al nostru e pământul şi acei ce locuesc pe dânsul, ale noastre câmpurile, ale noastre dealurile... ale noastre cătunele... satele şi târgurile, colibile şi curţile toată suflarea şi toată mişcarea. Tu ai fost puternic şi viteaz în luptă, dar puterile tale s'au tocit de sărăcie şi de stricăciune... şi noi am cules rodul vitejiei tale, vor veni feciorii cu mângăeri mincinoase de ţi-or povesti că eşti şi tu un popor... noi suntem păstorii, tu eşti turma chiaurilor, toţi îşi bat joc de viaţa, munca şi sărăcia ta şi slugile lor calcă peste trupul tău,.. cei ce zic că sunt aleşii tăi, cresc în măriri şi avuţie şi ţie îţi este frig şi copiilor tăi le este foame! Ei fac legi, dar nu pentru dânşii ci pentru împovărarea ta. Doină şi iar doină! suntem pribegi în coliba părintească şi streini în pământul răscumpărat cu sângele nostru! Dar în câmpie creşte şi pe deal iarăşi creşte o floare pentru popoarele chinuite... Nădejdea».

Aceasta e toată istoria în câteva pagine, scoasă din sufletul şi inima poporului Român. A fost peste putinţă a se descoperi pe autorul «Cântărei României» şi epoca în care s'a scris această poemă. Unii istorici susţin că ar fi Alexandru Ruso. Marele istoric Nicolai Bălcescu, care a descoperit la 1846 într'una din monastirile Carpaţilor poema istorică „Cântarea României“, crede că autorul este un monah, nutrit în singurătate cu precepte biblice şi psalmistice; căci nu odată s'a aflat în monastirile şi grotele Carpaţilor, monahi ce au exprimat prin o poezie biblică suferinţele poporului şi s'au încercat a prezice viitorul. Monahii din clasa de jos şi Preoţii Români, atât în România cât şi în Transilvania şi Bucovina, nu s'au dezbinat nici odată de popor, nici prin traiul lor, nici prin inima lor.

In timp ce starea ţăranilor era atât de jalnică şi se cerea ca toţi să lucreze la îmbunătăţirea soartei lor, Ioan C. Brătianu, C. A. Roseti Gr. M. Sturza, Ioan Ghica şi alţii în număr de 32 deputaţi, profită cu ocazia răspunsului la mesagiul Domnului din legislatura de la Noembre 1862, să îndrepte în contra Domnitorului Cuza atacurile cele mai nedemne, căutând să desrădăcineze arborile ce abea îşi plantase rădăcini în tronul României, iar Barbu Belu acuză de la tribuna camerei pe Cuza-Vodă cu următoarele cuvinte: «Din nenorocire nici după unire în curgere de un an, nu s'a făcut

nici un pas înainte. Cauza este că de patru ani guvernul Măriei Tale nu şi-a aplicat puterile sale legale, căci în şase-spre-zece ministere ce s'au succes de patru ani, au intrat toţi bărbaţii cari au o valoare politică în ţară».

Luându-se în dezbatere răspunsul la mesagiu, Manolache, Costache, Costoforu şi Boerescu se întreabă: „Cum se poate că atacul în contra pretinsei conduceri la peire a ţărei, să se facă tocmai de acele persoane ce au luat parte la cârma ei în acest timp? Cine sunt oare miniştrii ce s'au succedat în aceşti ani? *Ei sunt: Ioan C. Brătianu, C. A. Roseti, Ioan Ghica şi Brăiloiu*".

Mai departe deputatul Văsescu zice: „Tóţi aţi fost miniştri, declaraţi-vă de vinovaţi şi culegeţi acuma roada pacatelor D-stră; plecaţi capul sub greutatea lor". Boerescu complectând pe predecesorul său Văsescu, le spune: *„E un lucru ciudat, că în aceşti patru ani, cari fac 48 de luni, după un calcul esact ce s'a făcut, 38 de luni au guvernat acei ce vin să se plângă şi numai 10 luni ceilalţi.„*

Apoi M. Cogălniceanu în şedinţa de la 9 Februar, 1863 combate acuzaţiile aduse lui Cuza-Vodă astfel: «Domnitorul e om, nimic mai mult de cât om; nu are pretenţiunea de a fi un bărbat mare. Sământa barbaţilor mari s'a perdut de la Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul. Cât despre progresele realizate, priviţi numai la unire şi spuneţi dacă în 1856 credeam noi, că în zilele noastre, sub ochii noştri vom vedea unirea îndeplinită? Credeam noi înainte de a ne albi părul, că vom vedea întrunite tronurile lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihai Viteazul? Credeam noi că în patru ani vom avea unirea şi fără vărsare de sânge, fără pagubă, fără zdruncinare şi noi cei despărţiţi de veacuri, ne vom găsi întruniţi într'o singură adunare, Munteni şi Moldoveni şi ca deputaţi ai unei singure naţiuni, să hotărâm despre trebile unei singure ţări, unei singure patrii, România? *Plecaţi capetele, mulţumiţi lui Dumnezeu căci la puţine generaţii a fost dat să vază ce am văzut noi şi să dobândească ce am dobândit noi şi în loc de a mulţumi, D-v. veniţi acuma şi faceţi imputare aceluia ce a împlinit misiunea ce i-am dat.*

Dar să nu imputăm unui singur om răul la care toţi am contribuit, să nu facem din Domnitorul nostru Christosul României şi să cerem răstignirea lui. Cum socotiţi domnilor

că din decadenţa cea mare, urmare neapărată a secolelor de urgie ce au trecut peste capul nostru, că din nămolul de abuzuri şi de viciuri sub care am fost cufundaţi, vom putea ca prin o vărguţă magică să ne transformăm şi să ne ridicăm la perfecţiune? Că regimul nostru constituţional ce datează abea de ieri, va putea în câţiva ani să ajungă la înălţimea parlamentului englez? Cum, D-v. nu admiteţi nici de cât epoce de tranziţie, ani de cercare? Ce vroiţi ca deodată, din prunci să ne facem oameni mari? Dar oare civilizaţia aşa iute păşeşte? Nu, în lumea morală ca şi în lumea fizică, lucrurile nu merg aşa grabnic. Fiecare generaţie are misiunea sa; fiecare nu poate pune decât o piatră la edificiul viitorului. Perfecţiunea ce o dorim, numai generaţiile viitoare vor vedea-o şi se vor bucura de bunurile ei. Mai avem încă a trece prin multe încercări, prin multe dureri. Fii şi nepoţi ai Domniilor regulamentare! aduceţi-vă aminte de umilinţele ce aşteptau pe părinţii voştri, când mergeau la Constantinopol pentru a lua învestitura; ei îşi încovoiau capul până la pământ şi sărutau pulberea de sub picioarele Sultanului. *Comparaţi vizita şi primirea lui Alexandru Ioan I Cuza de la Poartă cu primirea ce se făcea mai înainte Domnilor noştri, chiar şi acelor regulamentari şi apoi mai jeluiţi-vă de prezent*"[1].

In fine prin mesagiul de închiderea acestei sesiuni la 2 Mart, Cuza-Vodă mustră adunarea pentru votul ei provocând poporul la neascultare şi le ţine un limbaj sever zicându-le: „*Aceste lupte, prin care am trecut, să ne slujească la toţi de învăţământ. In trebile publice ca şi în cele private, fiecare zi îşi are sarcina ei; progresul este opera timpului; agitaţiunile nu pot de cât a-i împedica mersul şi mandatarii unei naţiuni, în discuţia marelor interese ce le sunt încredinţate, nu se pot depărta de moderaţia şi răbdarea de care puterea executivă a avut ocazie a vă da atâte probe.*"

Dar nu numai coaliţia monstruoasă lupta pentru răsturnarea lui Cuza, ci şi autoritatea bisericească, reprezintată prin Mitropolitul Sofronie al Moldovei, încă de la 1860 se răzvrătise şi Domnitorul pentru a da acestuia o lecţiune, alege ziua de recepţiune după întoarcerea de la Constantinopol. Adresându-se magistraţilor le spune: „Exemplul respectului către

---

1) Vezi M. of. No. 40, 41, 42, 46, 48 şi 57 din 1863.

lege trebue să'l dea mai întâiu acei ce sunt chemaţi a o aplica. Cu părere de rău însă trebue să mărturisesc că, am primit mai multe tânguiri asupra unora din tribunalele ţărei. Chem cea mai mare luare aminte a D-v, Domnule Ministru al justiţiei, asupra acestor abuzuri cari trebue să dispară cât mai curând. Vă invit mai cu deosebire să fiţi fără cruţare pentru judecătorii cari au calcat datorinţele lor. Curtea de confirmaţie dă asemenea loc la multe tânguiri. Mi se spune apoi că unii membrii ai curţilor, nu se deosebesc prin o mare exactitate întru a-şi îndeplini îndatoririle lor la orele hotărâte. Am aflat că unele dăţi Preşedintele a fost chiar nevoit a se duce pe acasă, spre a pofti pe judecători de a veni la curte, ca să complecteze sesiunea. Aceasta nu o voiu mai tolera de acum înainte. In fiecare duminică deosebitele curţi şi tribunale îmi vor înfăţişa raporturile lor despre pricinile cercetate, despre cele amânate, precum şi despre cauzele pentru care ele nu s'a cercetat".

Intorcându-se către Mitropolitul Sofronie, îi zise: „Prea Sfinte Mitropolite, ţara v'a încredinţat toiagul arhipăstoresc ca s'o conduceţi pe calea morală şi a mântuirei sufleteşti. De un timp clerul înalt a părăsit cu totul misiunea sa; în loc de a fi cel întâiu la da exemplul respectului către lege şi autoritate, el s'a pus în stare de revoltă. Nu vom mai tolera o asemenea stare de lucruri înjositoare fericirei şi progresului ţărei. Trebue ca în viitor capetele cele mai îndărătnice să se supună legei. *Am mai multe motive pentru a vă adresa aceste cuvinte.* Îi mai făcu o observaţie că, în timp de doi ani de la rândul evitase a serba ziua onomastică a Domnului, ducându-se la ţară în acel timp. „Ca simplu individ *eu nu cer şi nici am trebuinţă de rugăciuni de comandă şi făcute fără voie, însă ca şef al statului, cer şi pretind ca Mitropolitul Moldovei să se roage pentru Domnul Românilor*". Apoi adresându-se lui Cogălniceanu şi prefăcându-se că e supărat pe el, îi vorbeşte astfel: „De aceea, Domnule Preşedinte al consiliului şi Ministru de culte Ad-interim, ne vedem siliţi a vă arăta nemulţumirea noastră, pentru moliciunea şi indulgenţa cu care aţi răbdat starea de nesubordonare, în care s'a pus unii din membrii clerului înalt; chiar de ~~mâine veţi lua~~ măsurile cele mai energice, pentru ca legea şi autoritatea sa să fie respectate de toţi fără deosebire. Am respectat şi voiu

respecta drepturile, atât ale fie-cărui cetăţean, cât şi ale fie-cărei puteri a statului; însă voiu şti a face să se respecte şi drepturile care sunt date Domnului. Naţiunea ne-a delegat suveranitatea ei, ca să facem fericirea a cinci milioane de Români; iar nu ca să ne oprim din această cale mântuitoare, *prin consideraţiuni cătră câţiva rezvrătitori sau ambiţioşi, cari nu se pot împăca cu noua stare de lucruri. Suntem* Domnul Românilor şi prin urmare suntem datori a ocârmui astfel, ca fericirea întregei naţii să nu mai fie sacrificată la câţiva nemulţumiţi".

In urma acestei cuvântări, Mitropolitul fu suspendat şi dat în judecată pentru jafurile şi abuzurile ce a făcut, apoi îl exilă la monastirea Slatina din judeţul Suceava[1]).

Altă dată, cu ocazia primirei unei delegaţiuni de la Craiova, Cuza spune acestora: „Am băgat de seamă că în ţara noastră, toţi se uită la Domn pentru toate lucrurile. De greşeşte vre un Subprefect, Domnul este vinovat; de nu plouă, Domnul este vinovat: într'un cuvânt binele şi răul sunt de opotrivă aruncate asupra Domnitorului şi numai asupra lui. Pentru acest cuvânt m'am hotărât, fără a atinge cât de puţin legile şi datinile de azi a ţărei, a mă ocupa împreună cu Miniştrii mei de cârmuirea ei într'un chip cu totul activ; pentru care vă rog pe toţi şi ca Domn şi ca Român, că de câte ori veţi avea vre-o nevoie, să veniţi la mine, însă în toate plângerile voastre să nu fiţi povăţuiţi decât de spiritul de dreptate şi de adevăr".

Alexandru Ioan I Cuza văzând că nu poate realiza nimic pentru ţară, dacă lasă interesele ei pe seama partidelor politice, se decise să intre direct el în acţiune şi să impue marele reforme, de care ţara avea nevoe, mai cu seamă că prin convenţia şi prin tratatul de Paris, Românii devenise cu totul autonomi pentru afacerile interne ale ţărei. Lovitura de stat o nutrea Cuza-Vodă de mult timp; aceasta a fost ideea lui, iar nici de cum a lui Cogâlniceanu. Cuza-Vodă căuta toate mijloacele a pune foc în inima lui Cogâlniceanu spre a-l întărâta în contra opoziţiei. In ziua de 2 Mai 1864, Mihail Cogâlniceanu primeşte în consiliul de miniştri din mâna Dom-

1) Vezi M. Of. din 7 Noembrie 1860.

nului la palat, decretul de dizolvarea camerei. *Cogălniceanu într'un esces de simţimânt sărută mâna lui Voda-Cuza*[1].

Odată decretul fiind în mâna lui Cogălniceanu, acesta pleacă la cameră şi urcându-se la tribună, dă citire decretului de dizolvare:

Alexandru Ioan I

„Cu mila lui Dumnezeu şi Voinţa Naţională, Domn Principatelor Unite-Române. La toţi de faţă şi viitor. sănătate: Asupra raportului consiliului nostru de miniştrii sub No. 570, în virtutea art. 17 din convenţiune, am decretat şi decretăm ce urmează:

Art. I. Adunarea electivă s'a dizolvat.

Art. 2. Ministrul nostru secretar de stat la Departamentul de Interne este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestui decret".

Dat în Bucureşti la 2 Mai 1864.

Alexandru Ioan I

No. 514 Ministru Cogălniceanu.

Adunarea electivă dizolvată, Cuza-Vodă dă următoarea proclamaţie Domnească către poporul Român în ziua de 2 Maĭ 1864, când se face lovitura de stat.

Românilor!

„Şaşe ani se vor împlini în curând, de când existenţa politică a României s'a recunoscut într'un chip solemnel şi s'a proclamat prin un tratat, la care au luat parte Inalta Poartă, Augusta noastră Suzerană şi marile puteri ale Europei. Actul internaţional, convenţia din 7 şi 19 August 1858, ne-a înzestrat ţara cu instituţiuni liberale şi bine-făcătoare, a căror dezvoltare progresivă ar fi asigurat prosperitatea noastră şi cu toate acestea România stă încă pe loc. De unde vine răul?

Ridicat la tron prin voturile unanime ale ambelor adunări elective, Eu eram în drept de a mă răzima pe concursul acelora cari mi-au impus glorioasa, dar greaua misiune de a reorganiza ţara. A fost însă din contra; de a douazi Eu am găsit înaintea mea o neîmpacată opoziţie.

---

1) Vezi „Albina Pindului" din Februar şi Mart. 1869. Bolintineanu.

In zadar eu am dat nenumărate dovezi despre cel mai scrupulos al meu respect pentru privilegiile parlamentare; în zadar am chemat la putere toate partidile unul după altul. In zadar am făcut adunărilor concesiuni peste concesiuni şi am împins spiritul de împăcare până a tolera încălcări grave asupra atribuţiunilor mele.

In zadar m'am învoit până a face sacrificiul spontaneu chiar şi al unor prerogative suverane. Toate au fost nefolositoare.

Unirea ţărilor surori săvârşită; averile mănăstirilor închinate, a cincea parte a pământului romănesc înapoete domeniului naţional, nişte asemenea mari rezultate dobândite de guvernul meu, toate au fost uitate.

Interesele ţărei şi demnitatea sa, dorinţele, trebuinţele voastre cele mai neapărate, toate s'au sacrificat unor patimi vinovate. *Drept răsplată pentru devotamentul său către cauza naţională, Alesul Românilor n'a găsit de cât ultragiul şi calomnia.* Şi cu toată înţelepciunea unui număr de deputaţi, o oligarhie tulburătoare a ştiut a împedica necontenit stăruinţele mele pentru binele public şi a redus guvernul meu la neputinţă.

Ce-mi rămânea dar de făcut?

Am hotărât de a face o de pe urmă încercare, de a face un de pe urmă apel la patriotizmul adunărei.

Mi-am schimbat din nou Miniştrii şi în timpul sesiunei actuale, guvernul meu a înfăţişat camerei toate proectele de legi ce ea înseşi le ceruse. In toate acestea eu am voit aceia ce au voit Auguştii subscriitori ai tratatelor, cari au ridicat România, aceia ce o voesc marile principii de egalitate şi de dreptate ale timpului nostru. Am voit în fine să se realizeze şi marea făgăduinţă dată muncitorilor de pământ de art. 46 al convenţiunei. *Am voit ca clacaşii prin plata muncilor, să ajungă a stăpâni părticica lor de pământ în plină propietate.*

Cum a răspuns adunarea la înfăţişarea proectului de lege rurală? O ştiţi toţi. *Ea a dat un vot de blam guvernului meu şi pentru ce? Pentru că proectul înfăţişat era o lege de dreptate, era realizarea speranţelor legitime a trei milioane de ţărani.* Adunarea prin blamul său, lovea în persoana Miniştrilor propria cugetare a şefului statului.

O asemenea stare de lucruri nu mai putea să se pre-

lungească. Am voit dar să vă fac pe voi toţi judecători între adunarea electivă şi Alesul Românilor.

Spre acest scop Miniştrii mei au prezintat adunărei o nouă lege electorală, a căreia utilitate este mărturisită de înseşi subscriitorii Convenţiunei şi care asigură ţărei o reprezintaţiune mai deplină, o reprezintaţiune adevărat naţională.

Adunarea a refuzat a discuta această lege. Nu-mi rămâne dar alta de cât de a apela la naţiune, la cetăţenii de toată starea şi de toată averea.

Românilor, voi sunteţi acum chiemaţi de a da un vot hotărâtor!

Eu supun primirei voastre noua lege electorală, respinsă de Adunare şi un proect de statut care va dezvolta şi îndeplini dispoziţiunile bine-făcătoare ale convenţiunei.

Deliberaţi dar şi hotărâţi în toată liniştea, în toată neatârnarea.

De acum vouă şi numai vouă, este dat de a vă rosti, dacă ţara trebue să fie şi în viitor lasată pradă agitaţiunilor deşerte, care mai mult de cinci ani desconsideră naţiunea, compromite securitatea ei, şi îi împedică orice progres.

Vouă de a hotărî, dacă Naţiunea Română este demnă de libertăţile publice cu care am voit şi voesc a o înzestra şi pre care o majoritate de privilegiaţi i le refuză.

Vouă Românilor, de a arăta Europei prin înţelepciunea voastră, că merităm înaltele simpatii ce ne sunt câştigate.

Vouă tuturora de a dovedi că întocmai ca în zilele de 5 şi 24 Ianuarie 1859 suntem cu toţii uniţi înaintea unei situaţiuni, de la care atârnă fericirea, viitorul şi mărirea României!"

Să trăiască România!

Alexandru Ioan I.

Miniştri: D. Bolintineanu, M. Cogălniceanu, P. Orbescu, Bălănescu şi general Savel Manu.

Acestei proclamaţii urmează imediat următorul decret, No. 517, relativ la Plebescit:

Decret Domnesc Pentru Plebescit.

Alexandru Ioan I

„Cu mila lui D-zeu şi voinţa Naţională, Domn Principatelor Unite-Române.

La toţi de faţă şi viitor sănătate.

Decretăm:

Art. 1. Adunarea electivă este dizolvată.

Art. 2. Statutul dezvoltător convențiunei din 7/19 August 1858 și reforma legei electorale, ambele alăturate pe lângă acest decret, se supun aprobațiunei poporului Român.

Art. 3. Poporul Român se convoacă de la 10-14 Maiu curent inclusiv, spre a se rosti **Da** sau **Nu** asupra actelor mai jos următoare.

Art. 4. Sunt chemați a vota toți Românii în vârstă de 25 ani, cari se bucură de drepturile civile și politice și cari prin legea comunală însușesc condițiunile de alegători comunali, cu singura excepție de la art. 22 litera C. din acea lege. Ei vor trebui a justifica înscrierea lor în listele electorale comunale din anul acesta.

Art. 5. La primirea acestui decret, autoritățile comunale, urbane și rurale din toată România, vor deschide registre, unul de primirea și altul de neprimirea Plebiscitului. In cele 48 de oare după primirea acestui decret, Prefecții și șefii de poliție prin orașe și Subprefecții prin orășele și sate, se vor transporta în toate comunele jurisdicțiunei lor, spre a privighea și a asigura înființarea și deschiderea acestor registre. In caz de refuz, de abținere sau de absență din partea autorității comunale, Prefecții și Subprefecții vor delega un anume membru din autoritățile comunale, sau un notabil al localității pentru primirea voturilor.

Art. 6. Aceste registre vor rămânea deschise în toate cancelariile comunale ale României de la 8 oare de dimineață până la 6 oare seara și aceasta din ziua de 10 Maiu până la 14 Maiu seara. Cetățenii vor înscrie însăși, sau neștiind singur a scrie, prin alții, votul lor în unul din registre cu arătarea numelui și pronumelui lor.

Art. 7. La sfârșitul termenului de mai sus și în cele de întâiu 24 de oare, cel mult, numărul voturilor date se va constata în ședință publică și se va adeveri la finitul registrului de autoritatea comunală sau de delegatul guvernului, care apoi va trimite registrul la prefectura județului.

Art. 8. In reședința fiecărui județ, tribunalul de întâia instanță, față fiind Prefectul județului și în București Prefectul poliției, va face de îndată recensimentul voturilor date în co-

prinsul județului. Rezultatul acestei lucrări se va adresa Ministrului de interne prin calea cea mai repede.

Art. 9. Recensimentul general al voturilor date de poporul Român, se va face la București în sânul unei înalte comisiuni, care se va institui prin un alt decret. Rezultatul se va promulga prin puterea executivă.

Art. 10. Ministrul de interne este însărcinat a activa și a regularisi formarea, deschiderea, ținerea, închiderea și trimiterea registrelor Plebiscitului."

Dat în București la 2 Maiu 1864.

Alexandru Ioan I

Miniștrii: M. Cogălniceanu, D. Bolintineanu, Orbescu, General Savel Manu.

Totodată se ia măsuri de siguranță și menținere de ordine, în care scop se dă următorul ordin de zi către armată.

Ordin de zi către oaste.

„Ofițeri, sub-ofițeri și soldați,

Evenimente mari s'au împlinit! Adunarea electivă a refuzat concursul său guvernului meu pentru niște măsuri care urma a dezvolta libertățile noastre publice și prosperitatea țărei.

Eu am dizolvat'o!

Națiunea întreagă este acum chemată a rosti voința sa.

Datoria voastră este de a păstra liniștea publică și de a veghea ca voința Românilor să se poată manifesta în toată libertatea.

Arătați-vă ca totdeauna credincioși apărători ai ordinei și ai disciplinei. După ce am stavilit atâta timp, prin nestrămutata noastră fidelitate, relele pasiuni, veți avea acum onoarea, nu mai puțin mare, de a contribui prin energia și leala voastră atitudine, a da însfârșit țărei libertatea și de a readuce în neputință pe aceia cari ar compromite interesele și demnitatea patriei noastre.

Ofițeri, sub-ofițeri și soldați.

M'am rezemat totdeauna pe voi și voi v'ați arătat totdeauna demni de încrederea mea. Și astădată nu mă îndoesc, voi veți ști a vă ține la înălțimea sarcinei ce încredințez patriotizmului vostru."

București 2 Maiu 1864.

Alexandru Ioan I

Ministru de Rezbel, General Savel Manu.

Când puterile garante primise încunoştiinţare despre lovitura de stat, remase tulburate şi nu voiau a da adesiunile lor, numind această *lovitură napoleoniană*. Singură Francia aprobase lovitura de stat.

Proclamaţia lui Cuza mişcă toată naţiunea Română. Manifestaţiile şi serbările urmară pretutindene. Presa străină resună, vestind lovirea de stat; iar Românii din Transilvania văzură în acest act, împuternicirea coroanei Române şi apropiata îndeplinire a viselor lor de secoli.

In ziua de 14 Maiu 1864, Cuza-Vodă dă următorul decret sub No. 565, relativ la numirea comisiunei Plebiscitului.

Alexandru Ioan I

„Cu mila lui Dumnezeu şi Voinţa Naţională, Domn Principatelor Unite Române. La toţi de faţă şi viitor sănătate. Asupra propunerei consiliului nostru de Miniştri, am decretat şi decretăm ce urmează:

Art. 1. Comisiunea numită prin decretul nostru din 2 Maiu curent sub No. 517, de a constata rezultatul voturilor date de poporul Român, pentru adoptarea sau respingerea Plebiscitului, propus prin proclamaţia noastră din 2 Maiu, se va compune din: Prea sfinţitul Mitropolit, Primul Preşedinte al Curţei de Casaţie, doi Preşedinţi de secţiuni ai aceleiaş curţi, Generalul şef al întâiului comandament militar. Trei Preşedinţi de Curţi de Apel, Bucureşti, Iaşi şi Craiova, Decanul Facultăţei de drept din Bucureşti, Rectorul Universităţei din Iaşi, cinci Preşedinţi ai Municipalităţilor din Bucureşti, Iaşi, Craiova, Galaţi şi Ploeşti.

Art. 2. Această comisiune, sub Preşedinţia Prea Sfinţiei Sale Mitropolitul, va ţine şedinţele sale în localul Sfintei Mitropolii din Bucureşti.

Art. 3. Secretarul consiliului nostru de Miniştri, va servi de secretar redactor al acestei comisiuni.

Art. 4. Preşedintele consiliului nostru de Miniştri, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestui decret.

Alexandru Ioan I

Miniştri: Cogălniceanu, Bolintineanu, Orbescu, Bălănescu, General Savel Manu.

Odată Plebescitul terminat, membrii de constatarea voturilor date de poporul Român asupra Plebescitului propus

la 2 Maiu, se întrunesc și redactează următorul act:

„Noi subscrişii:

Nifon Mitropolitul Ungro-Vlahiei.

Vasile Sturza, Primul Preşedinte al Curţei de Casaţie.

Alexandru Catargiu, Preşedintele de secţie la Curtea de Casaţie.

Ioan Emanoil Florescu, General şi capul întâiului comandament militar.

Constantin Apostolescu, Preşedintele Curţei de Apel civile secţia I din Bucureşti.

Dimitrie Meleghie, Preşedintele Curţei de Apel civile din Iaşi.

Eliodor Lapati, Preşedintele Curţei de Apel din Craiova.

Constantin Bosianu, Decenul facultăţei de drept din Bucureşti.

Mihail Idierul, Preşedintele Municipalităţei din Iaşi.

Ioan Solomon, Preşedintele Municipalităţei din Craiova.

Nicolai Hagi Nicola, Preşedintele Municipalităţei din Galaţi.

George Alexiu, Preşedintele Municipalităţei din Ploeşti.

Cari prin decretul Măriei Sale Alexandru Ioan I Domnitorul României, cu No. 565 din 14 Maiu 1864, suntem numiţi în înalta comisiune, pentru a cerceta votul dat de poporul Român asupra Plebiscitului, ce i s'a propus de Măria Sa prin proclamaţie de la 2 (14) Maiu, ne am adunat în sfânta Mitropolie în zilele de 18, 19 şi 20 Maiu şi am cercetat registrele originale adeverite şi de tribunalele fiecăruia judeţ, în cari au subscris cetăţenii de orice treaptă, coprinzând clerul şi armata din toate satele şi oraşele ţărei întregi şi din numărul total de 754.148 şapte-sute-cinci-zeci şi patru de mii una-sută-patru-zeci şi opt) al celor cu drept de a vota după arătarea administraţiunilor, am dovedit că 682.621 (şase sute opt zeci şi două de mii şase-sute-două-zeci şi unul) de cetăţeni au primit Plebiscitul propus de Măria Sa, zicând: **Da** şi numai 1307 (una mie-trei sute-şapte) au votat împotrivă, zicând: **Nu**.

Acestea am găsit şi le mărturisim înaintea naţiunei.

Iară spre deplina lor întărire, noi am subscris toţi cu propria noastră mână actul de faţă în două exemplare, din care unul îl vom supune noi înşine *Măriei Sale Domnitorului*, iar celalalt îl vom înainta D-lui Preşedinte al consiliului de

Miniştri, pentru a fi aşezat în arhiva statului.

Incheiat la Bucureşti în Sânta Mitropolie, Joi 21 Maiu (2 Junie) anul mântuirei una-mie-opt-sute-şase-zeci şi patru."

Urmează semnăturile comisiunei.

Secretar, I. C, Petrescu

Pentru ziua de 21 Maiu 1864 se stabilise programul, în care comisiunea trebuea să depună în mâinele Inălţimei Sale Domnului României Plebiscitul.

De la palat până la Mitropolie un popor în sărbătoare, înţesat pe marginile drumurilor, prin uşile şi ferestrele prăvăliilor, pe ferestrele fiecărui etaj şi pe acoperimintile caselor, înfăţişa un aspect măreţ. Toate pieţile publice erau pline de popor şi dealul Mitropoliei se asamăna ca un munte acoperit de oameni. Nu numai în Bucureşti, dar în toată ţara acelaş aspect, aceiaş expresiune în femei şi barbaţi, în copii şi bătrâni. Părea că'şi zic unii altora : „*O să avem o patrie, şi o să lăsăm o patrie.*"

De la palat şi până la Mitropolie se desfăşurau, conform programului, două rânduri de soldaţi, mândri de serbătoarea la care erau chemaţi a inaugura. Pe la orele 10 $^1/_2$ a, m. un detaşament de gendarmi, Prefectul capitalei şi apoi un pluton de lăncieri, deştepta cu treacătul lor măreţ lumea aşteptând, iar Cuza-Vodă, calare şi vesel, trecea la catedrală. După Cuza la o mică distanţă, tot statul său major splendit şi entuziast şi apoi trei plutoane de lănceri. La catedrală Cuza-Vodă a fost primit de Mitropolit în capul clerului, apoi s'a cântat următorul Te-Deum :

„*Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, carele prin mâna lui Moisi, credinciosul tău, ai dat libertatea poporului tău, l'ai scăpat din sclăvia lui Faraon, l'ai nutrit în pustiu cu mană, Cela ce prin mâna lui Isus Navi l'a adus în pământul lui Canaan, Cela ce mai pe urmă, prin Unul născut Fiul Tău, l'ai făcut moştenitorul împărăţiei cerului; Doamne, tu care ai căutat totdeauna cu blândeţă şi misericordie asupra naţiunei Române, trimiţând din când în când barbaţi apărători şi conducători şi ai scapat'o din jugul celor ce voiau s'o nimicească şi s'o şteargă din cartea popoarelor creştine şi civilizate.*

Tu, Doamne şi acum, prin unsul tău, Domnul nostru Alexandru Ioan I trimiţându-i spirit divin, ai făcut ca să

ştearqă lacrima şi să aline suspinul impilaţilor, stabilind dreptatea, pacea, înfrăţirea şi egalitatea în toată România.

Primeşte, Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, slabele şi sincerile noastre rugăciuni de mulţumire ce-Ţi aducem noi servitorii tăi, pentru toate facerile de bine ce totdeauna ai revărsat asupra naţiunei noastre române.

Dă, Doamne, zile îndelungate, pacinice şi fericite unsului Tău, ca şi noi să fim asemenea fericiţi în eternitate şi să glorificăm numele Tău, al Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh, ca şi strămoşii noştri zicând: „cu noi este Dumnezeu şi nimenea în potriva noastră“

După terminarea slujbei bisericeşti, Cuza-Vodă se întoarce la palat acoperit de urările poporului şi de buchetele de flori ce-i se arunca. Urările se prelungiău pe amândouă părţile stradelor într'o singură voace care păreau înălţate la Creator din inima poporului. Calul Domnului călca pe buchete de flori aruncate de la toate ferestrele şi toate etajele; iar din cele ce cădeau pe cal, Cuza cu afabilitatea sa recunoscută, le arunca cu mâna sa pe la ferestrele acoperite de lume. Clopotele bisericilor sunau pretutindenea şi muzicele cântau pe toate pieţele şi stradele.

După o oră, 21 salve de tunuri anunţau plecarea Plebescitului de la Mitropolie şi sunetul clopotelor amestecat cu fanfarele musicelor, era ceva Dumnezeesc, care anunţa trecerea încoronărei voinţei poporului.

Şase carete domneşti de gală: în prima era Mitropolitul României cu Primul Preşedinte al Inaltei Curţi de Casaţie şi în celelalte membrii înaltei comisiuni Ad-hoc, aduceau pe o perină mare de catifea roşie mandatul cel mare de plenipotenţă, pe care Românii îl trimisese Alesului lor.

In vremile regulamentare a boerilor şi înaintea invaziunilor Ruseşti, Turceşti şi Austriaci, pe o asemenea perină de catifea roşie, în locul Plebescitului poporului Român, se aducea Domnului *firmanele* sau se aducea cheile cetăţei, pâinea şi sarea tot de către Mitropolitul ţărei în capul boerilor.

După un sfert de oră, Cuza-Vodă urmat de statul său major, traversând sala tronului, unde se aflau corpurile statului în mare ţinută de ceremonie, aranjate în ordine de către maestrul ceremonialului curţei s'a aşezat pe tronul

său. Mitropolitul înaintă spre Tron și prezintă Măriei Sale Plebiscitul pronunțând aceste cuvinte:

Măria Ta,

„Depunem in mâinele Inălțimei-Tale actul solemn, Plebiscitul de la 2 Mai, prin care poporul Român ascultând vocea Măriei-Tale, care îl cheamă la egalitate, a sancționat încă odată mărețul său fapt din 5 și 24 Ianuar 1859".

Măria Ta,

Speranțile acestui popor se concentră în, Măria-Voastră căci istoria lui îi spune, că precum din Principii săi, unii l'au liberat de sclavi, alții i-au dat gloria militară, tot astfel și Măria-Ta îl vei conduce pe calea dreptății la egalitate, libertate și glorie națională.

Să trăiți Măria-Voastră!

„Să trăiască România!"

Cuza-Vodă primind Plebiscitul, ținu următorul discurs:

Prea Sfinte Părinte și Domnilor,

„Imi este foarte greu a ascunde emoțiunea ce simțesc primind din mâinele D-v. rostirea voinței națiunei. Această manifestare atât de invederată, atât de mare a României, pentru persoana mea și pentru marele fapt ce avem a săvârși, Eu o primesc cu bucurie și cu o legitimă mândrie.

Trebue insă să vă mărturisesc, Domnilor, Eu nici că mă îndoiam de rezultatul vtoului națiunei.

Făcând un apel către națiune, punând țara in poziție de a se rosti ea însăși, Eu eram încredințat că țara se va uni cu cugetările mele. Eu eram deplin încredințat că bunul său simț, că inteligentele său patriotism, se va grăbi a osândi patimele nesocotite, care de șase ani împedică dezvoltarea fericirei publice. Astăzi, țara a vorbit și Europa întreagă aplaudă, cum aplaud și Eu, deplina și minunata ordine, cu care un stat de cinci milioane locuitori a îndeplinit un act atât de solemn.

Primesc puterile extraordinare ce România mi le acordă

prin mâinele Domnielor-Voastre. Eu voi şti a mă arăta demn de această încredere, făcând întrebuinţare de aceste puteri, numai pentru a organiza într'un chip solid constituţiunea noastră politică şi apoi împărţindu-le cu ambele adunări prevăzute de stat şi care în adevăr vor fi reprezentaţiunea naţională a ţărei.

Votul ce D-v. prezintaţi, nu este numai legitimaţiunea actului de la 2 Mai. El este tot deodată şi răsplătirea necontenitelor mele stăruinţe pentru binele public şi pentru emanciparea clacaşilor împilaţi. Acest act este în ochii mei, cea mai puternică încurajare ce'mi dă ţara, pentru ca după expresiunea D-v. şi după dorinţa mea, să conducă România pe calea dreptăţei la egalitate, libertate şi glorie naţională. Dacă cu atâtea greutăţi ce am întimpinat în trecut, dacă cu toate împedicările, ce cu scop vederat s'au făcut până acum guvernului meu, eu am putut realiza ceva folositor, ce nu vom putea noi dobândi când Domnul şi marile puteri ale statului vor fi strâns uniţi printr'o legătură puternică şi leală?

Aceasta este speranţa mea, Prea Sfinte părinte şi domnilor. Această speranţă se va împlini, nu mă îndoesc, cu ajutorul Providenţei şi cu împreună lucrare a tuturor bărbaţilor de bine.

Eu mă razăm pe bunavoinţă a Augustei curţi suzerane şi a înaltelor puteri garante pentru a îndeplini măsurile mântuitoare, ce naţiunea întreagă a sancţionat. Ele pururea ne-au dovedit toată îngrijirea lor, ori de câte ori România şi-a exprimat dorinţele şi trebuinţele sale.

Şi astă dată simpaticul lor concurs nu ne va lipsi. După ce înaltele puteri au garantat prin tratate solemnele existenţa noastră politică, ele cu aceiaş bunăvoinţă vor recunoaşte instituţiunile ce alesul ţărei şi voinţa naţiunei le-au judecat ca neapărate pentru fericirea din lăuntru a României.

Să urăm dar cu toate speranţele noastre această zi binecuvântată, care ne deschide un nou viitor şi care asociază, într'un chip atât de fericit, cu numele Doamnei iubitei mele soţii, una din datele cele mai însemnate ale istoriei noastre".

Să trăiască România !

Un curent electric părea că pleacă din inima Domnitorului în toate inimele celor prezenţi, mulţi plângeau. Fizonomia cea aprinsă până acum a alesului Românilor, devenea

palidă şi se idealiza cu Divinitatea.

„Domnilor“, rosti, încă odată marele Domnitor Român. „Acum să lăsăm discursurile scrise şi oficiale şi să vorbesc curat româneşte.

„Să trăească România“!

Şi ridicând Plebiscitul în sus, adaose cu o voace sigură şi pătrunzătoare :

„Cât pentru mine, jur că astfel cum au perit predecesorii mei, apărând drepturile ţărei, voi peri şi eu. Nu voi peri însă până nu voi sfârşi toate câte cuprinde acest Plebiscit.“

Aceste le a rostit Domnul ţărei uitând eticheta, în transportul său. Entuziasmul era colosal şi n'a putut produce de cât o singură voce în sala palatului „Să trăeşti“!

Toată ziua s'a petrecut în felicitări şi chiar cerul părea în memorabila zi, că respectă această măreaţă sărbătoare naţională. Seara, în grădina Cişmegiu şi la palat, au fost sori electrici în locul soarelui ce apusese. O iluminaţie splendindă, cum rare ori s'a văzut în Bucureşti. Banchete populare, lăutari şi musici militare, aduna lumea pe stradele mari, pe pieţele publice, la palat şi peste tot locul.

Pe la ferestrele edificiilor se vedeau scrise cuvintele : *„Vox popoli, vox Dei“* iar pe transperentele multor ferestre se formară ghirlande de stejar, în care se citea: *Celui ce a făcut unirea.*

Celui ce a luat averea română din mâinile străinilor.

Celui ce a împropietărit pe claçaşi.

Celui ce a chemat pe toţi Românii la drepturile civile şi politice.

Celui ce a dat instrucţiunea gratuită şi obligatorie pentru ambele sexe.

Celui ce a omorât moartea.

Apărătorului Românismului.

Protectorului naţionalităţilor.

Părintelui patriei

Domnitorului Românilor Alexandru Ioan Cuza, Recunoştinţă eternă.

In seara acestei zile a avut loc la teatru naţional representaţie de gală. Pe la ora $9^1/_2$ Cuza-Vodă a apărut în loja sa în costumul lui Mihai Viteazu. Ca prin instinct, toată lumea a fost în picioare şi un ura a isbucnit din pepturile

tuturor azistenţilor. Vodă-Cuza răspunse la această manifestaţie spontanee şi puternică, sculându-se cu surîsul şi afabilitatea ce'l caracteriza.

La 25 Mai 1864, Cuza-Vodă pleacă a doua oară la Constantinopol, pentru a vizita pe Sultan şi cu această ocasie i se face cea mai strălucită primire. Aici obţine aprobarea tuturor actelor sale din partea Porţii şi prin atitudenea sa reuşeşte a face pe toţi reprezentanţii puterilor de a recunoaşte noua stare de lucruri creiată prin lovitura de la 2 Mai, apoi reîntorcându-se în ţară, dă următoarea proclamaţie către poporul Român în ziua de 2 Iulie 1864.

Românilor!

„Prin proclamaţiunea mea din $^2/_{14}$ Mai trecut, eu v'am expus motivele de înaltă necesitate care m'au nevoit a dizolva Adunarea electivă întemeiată pe bazele anexei II a convenţiunei din $^7/_{19}$ 1858 şi a face apel la naţiune, pentru ca ea să judece între Alesul vostru şi între desfiinţata adunare. Tot atuncea v'am expus şi cauzele care aproape de şase ani au ţinut România pe loc.

Aceste cauze, erau pe o parte spiritul de partid, ce domina lucrările majorităţei adunărei şi pe altă parte, defectuozitatea legei electorale.

O asemenea mare reformă avea dar trebuinţă de recunoascerea curţei suzerane şi a puterilor garante existenţei politice a României şi care au subscris acea convenţie.

Eu aceasta v'am arătat'o din început.

In ziua de 21 Mai, când înalta comisiune Ad-hoc a depus în mâinele mele rostirea voinţei naţionale, eu v'am zis aceste cuvinte: «După ce înaltele puteri au garantat prin tratate solemnele existenţa noastră politică, ele cu aceiaş bunăvoinţă vor recunoaşte instituţiunile, ce Alesul ţărei şi voinţa naţională, le-au judecat ca neapărate, pentru fericirea din lăuntru a României».

După câteva zile în urmă v'am anunţat că mă duceam la Constantinopol, spre a întări autonomia ţărei prin o nouă înţelegere internaţională. Speranţele mele, speranţele voastre s'au realizat. Majestatea sa Sultanul şi Puterile garante au recunoscut noile instituţii ale României, create prin Plebisci-

tul din $^{10}/_{22}$ $^{14}/_{26}$ Mai 1864.

Din actele ce tot astăzi le promulg şi le aduc la cunoştinţa voastră, vă veţi convinge că notificaţiunile ce am adoptat, în împreună înţelegere cu Inalta Poartă şi cu adesiunea tuturor puterilor garante, nu schimb şi nu lovesc în nimic în existenţa şi bazele fundamentale ale instituţiunilor aprobate de naţiune. Şi încă aceste modificaţiuni nu sunt de cât provizorii, ele vor putea a se preface şi a se îndeplini de corpurile legiuitoare în viitoarea lor sesiune.

Căci Românilor, trebue să v'o spui şi singuri voi o puteţi constata, România numai de astăzi reintră în autonomia sa din lăuntru, cuprinsă în vechile noastre capitulaţiuni încheiate cu Inalta Poartă şi garantate prin tractatul de Paris.

Până acum această autonomie în fapt era lovită în mai multe privinţe. Ce era de exemplu, anexa II a Convenţiunei, adică legea electorală, care nu se putea schimba de cât cu consimţimântul din afară?

Astăzi, Inaltele Puteri, ţiind samă de vechiile noastre drepturi şi de tractatul de Paris, prin care Europa a luat sub garanţia sa existenţa noastră politică, au consfinţit în toată întinderea autonomia noastră din lăuntru. In capul actului prin care s'a recunoscut noile instituţiuni ale României, Inalta Poartă cu împreună înţelegere a Puterilor garante, a înscris aceste cuvinte:

„Principatele Unite pot în viitor a modifica şi a schimba legile, care privesc administraţiunea lor în lăuntru, cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite şi fără nici o intervenţiune."

De astăzi dar şi numai de astăzi, naţiunea Română reintră în autonomia sa, de acum ea va putea modifica şi înbunătăţi instituţiunile sale din lăuntru, fără nici o intervenţie din afară.

Românilor! viitorul este al nostru. Tari prin solamnelul vot dat de naţiune în zilele memorabile de $^{10}/_{22}$ $^{14}/_{26}$ Mai, să ne arătăm pururea demni şi recunoscători de bunăvoinţa a Curţei suzerane şi a puterilor garante, să mulţumim Providenţei pentru bunul succes dobândit, să fim mândri de acest succes la care toţi am contribuit. Eu prin iniţiativa mea, voi prin votul Plebiscitului şi prin patriotismul şi înţelepciunea ce aţi desvălit în mijlocul grelelor împrejurări prin care

am trecut.

Increderea între naţiune şi între Alesul ei să devie încă şi mai mare, ca astfel să câştigăm timpul perdut, ca astfel iubita noastră patrie să se bucure în curând de rodul suferinţelor şi al sacrificilor sale, ca astfel naţiunea Română să dobândească locul ce'i se cuvine a ocupa în marea familie Europeană.

Să salutăm dar cu căldură viitoarele adunări legiuitoare căci respectând secularele noastre legături cu Inalta Poartă, menţinând principiile fundamentale ale convenţiunei din $^{7}/_{19}$ August 1858 şi ale noilor instituţiuni, ele sunt chemate a dezvolta legile şi libertăţile noastre publice şi aşa a complecta şi a aşeza pe bază solide Constituţiunea din năuntru a României.

Să trăiască România."

Alexandru Ioan I

Miniştri: M. Cogălniceanu, D. Bolintineanu, P. Orbescu, General Savel Manu.

In fine, în ziua de 14 August 1864, Cuza-Vodă adresează ţăranilor clăcaşi următoarea proclamaţie domnească sub No. 1015.

Sătenilor!

„Indelungata voastră aşteptare, marea făgăduinţă dată nouă de înaltele puteri ale Europei prin articolul 46 al convenţiunei, interesul patriei, asigurarea proprietăţei fonciare şi dorinţa mea cea vie, s'a îndeplinit.

Claca (boierescul) este desfiinţată peutru de a pururea şi de astăzi voi sunteţi proprietari liberi pe locuinţele supuse stăpânirei voastre, în întinderea hotărâtă prin legile în fiinţă.

Mergeţi dar, mai înainte de toate la poalele altarului şi cu genunchile plecate mulţumiţi A-Tot-Puternicului Dumnezeu, pentru că prin ajutorul său, în sfârşit aţi ajuns a vedea această zi frumoasă pentru voi, scumpă inimei mele şi mare pentru viitorul României.

De astăzi voi sunteţi stăpâni pe braţele voastre, voi aveţi o părticică de pământ, proprietate şi moşie a voastră, de astăzi voi aveţi o Patrie de iubit şi de apărat.

Şi acum după ce cu braţul celui de sus am putut să-

vârşi o asemenea mare faptă, mă întorc către voi spre a vă da un sfat de Domn şi de Părinte, spre a vă arăta calea pe care trebue s'o urmaţi, de voiţi să ajungeţi la adevărata înbunătăţire a soartei voastre şi a copiilor voştri. Claca şi toate celelalte legături silite între voi şi între stăpânii voştri de moşii, sunt desfiinţate, prin plata unei drepte despăgubiri.

De acum înainte, voi nu veţi mai fi cu dânşii în alte legături, de cât acele ce vor izvori din interesul şi buna primire a unora şi a altora. Aceste legături vor fi pururea aparate pentru ambele părţi. Faceţi dar ca ele să fie întemeiate pe iubire şi încredere. Mulţi şi foarte mulţi din proprietari, au dorit înbunătăţirea soartei voastre. Mulţi din ei au lucrat cu toată inima, ca să ajungeţi la această frumoasă zi, pe care voi astăzi o serbaţi. Părinţii voştri, şi voi aţi văzut de la mulţi stăpâni de moşii ajutor la nevoile şi trebuinţele voastre. Uitaţi dar zilele negre prin care aţi trecut; uitaţi toată ura şi toată vrajba, fiţi surzi la glasul acelora cari vă vor întărâta în contra stăpânilor de moşii şi în legăturile de bună voie, ce veţi mai avea de aci în colo cu proprietarii, nu vedeţi în ei de cât pe vechii voştri sprijinitori şi pe viitorii voştri amici şi buni vecini. Au nu sunteţi toţi fii ai aceleaş ţări? Au pământul României nu este muma care vă hrăneşte pe toţi?

Stăpâni liberi pe braţele şi pe ogoarele voastre, nu uitaţi mai înainte de toate că sunteţi plugari, că sunteţi muncitori de pământ. Nu părăsiţi această frumoasă meserie, care face bogăţia ţărei şi dovediţi şi în România, ca pretutindenea, că munca liberă produce îndoit cât munca silită. Departe de a vă da trândăviei, sporiţi încă hărnicia voastră şi ogoarele voastre, îndoit să fie mai bine lucrate, căci de acum aceste ogoare sunt averea voastră şi moşia copiilor voştri.

Îngrijiţi-vă asemenea de vetrele satelor voastre, care de astăzi devin comune neatârnate şi locaşuri statornicite ale voastre, din care nimeni nu vă poate isgoni. Siliţi-vă dar a le înbunătăţi şi a le înfrumuseţa; faceţi-vă case bune şi îndestulătoari, înconjuraţi-le cu grădini şi cu pomi roditori. Inzestraţi-vă satele cu aşezăminte folositoare vouă şi urmaşilor voştri. Statorniciţi mai ales şi pretutindenea şcoale, unde copii voştri să dobândească cunoştinţele trebuitoare, pentru a fi buni plugari şi buni cetăţeni. Actul din 2 Mai v'a dat

la toţi drepturi; învăţaţi dar pe copiii voştri a le preţui şi a le bine întrebuinţa.

Şi mai presus de toate fiţi şi în viitor ce aţi fost şi până acum, şi chiar în timpurile cele mai rele, fiţi bărbaţi de pace şi de bună rânduealǎ; aveţi încredere în Domnul vostru, care vă doreşte tot binele; daţi ca şi până acum, pilda supunerei către legile ţărei voastre, la a cărora facere aveţi şi voi de acum a lua parte şi în toată întâmplarea, iubiţi România, care de astăzi este dreaptă pentru toţi fii ei.

Şi acum iubiţilor mei săteni, bucuraţi-vă şi păşiţi la muncă de bunăvoie, care înalţă şi îmbogăţeşte. Şi Dumnezeul părinţilor noştri să binecuvinteze sămânţa ce veţi arunca pe cea întâi brazdă liberă a ogoarelor voastre."

Alexandru Ioan I

Miniştri: M. Cogălniceanu, D. Bolintineanu, N. Creţulescu, N. Bălănescu, General Savel Manu.

După lovitura de stat şi aprobarea de către puteri, urmară noile alegeri pentru cameră şi senat, care decurse în linişte şi cu ocazia deschiderei noilor adunări în Ianuar 1865 Cuza citind mesagiul, după ce spune că prin lovitura de la 2 Mai puterile au recunoscut autonomia României, arată apoi legile cu care guvernul a înzestrat ţara precum: organisarea judecătorească, legea comunală, legea relativ la juriu, codul penal, codul civil, sinodul, instrucţia publică obligatorie şi gratuită, sistemul metric, exproprierea pentru cazuri de utilitate publică, camerile de comerţ, casa de consemnaţii, legea de recrutare, legea pentru cumpărări de imobile din partea străinilor, legea rurală, realizarea împrumutului de 48 milioane lei şi chestia mănăstirilor închinate. Cât despre mine, zice Domnitorul Cuza: *„Aceasta este cea mai frumoasă zi a vieţei mele, pentru că după ce pentru un minut, spre a salva naţiunea şi societatea Română, am fost nevoit a mă pune mai presus de legi, astăzi mă văd în fericita poziţiune de a pune în aplicare noile instituţiuni ale României, încredinţându-le inimei inteligenţei şi patriotismului unei adevărate reprezentaţiuni naţionale."* [1])

In adevăr, aceasta a fost cea mai frumoasă zi din viaţa

---

1) Vezi M. Of. din 10 Ianuar 1865.

marelui Domn Român Cuza, din viaţa poporului Român chiar. Mihai Viteazu se încoronă de o glorie neperitoare în luptele sale, dar interesele de a restabili în sate pe ţărani, cari dezertau ca nomazii şi interesele de a putea avea cu sine pe boeri contra inamicilor din afară, îl făcură să constrângă pe ţărani, pe moşiile proprietarilor ca clacaşi.

Alexandru Ioan I Cuza se ridică în faţa lui Mihai-Viteazu.

CUZA-VODA ŞI INSTRUCŢIUNEA

Progresul instrucţiunei şi a culturei, sub domnia lui Alexandru Ioan I Cuza în urma evenementelor de la 5 şi 24 Ianuar 1859, a luat un mare avânt.

Invăţământul primar, secundar şi cel superior, a mers către o mare dezvoltare. Şcoale primare de băeţi şi de fete s'au înfiinţat la oraşe şi la sate; numărul lor din zi în zi a crescut. Acest mare Domnitor a înzestrat ţara cu şcoale de artele frumoase, conservatorile de musică, spitale şi nenumărate instituţii, precum şi Universitatea din Iaşi; punând astfel temelia şi cununa învăţământului în România, care a devenit obligatoriu şi gratuit pentru toţi locuitorii ţărei, fără deosebire de religie şi naţionalitate.

Pentru înfiinţarea Universităţei din Iaşi, Cuza-Vodă prin înaltul decret domnesc No. 13795 din Octombrie 1860, hotăreşte următoarele:

Noi Alexandru Ioan I

„Cu binecuvântarea lui Dumnezeu, Domnia Noastră hotărâm şi încuviinţăm întemeerea Universităţei de Iaşi cu tus patru ale ei facultăţi, aşezate aceste în încăperile anume destinate pentru dânsele.

Şi dar am decretat şi decretăm:

Art. 1). Universitatea de Iaşi este persoană juridică, cu dreptul de a se administra de sine în cauzele atât ştiin-

ţifice, cât şi disciplinare, în cuprinderea legei.

Art. 2) Universitatea cuprinde patru facultăţi: filosofică, juridică, teologică şi medicală. Intr'aceste învăţătura va fi gratuită, liberă şi în limba română.

Facultăţile formează un institut naţional, în care se vor propune toate ramurile ştiinţelor, fără nici o eschidere.

Toţi membri Universităţei sunt consideraţi ca funcţionari înalţi ai Statului şi vor fi Români. In caz de necesitate pentru limbele străine, se vor putea întrebuinţa şi Profesori străini, cu drepturile acordate acelora de legile speciale ale ţărei. Nimene dintre ei nu va putea fi îndepărtat, decât în puterea unei sentinţe dată de consiliul Academic şi sancţionat de Domn.

Art. 3) Universitatea are un Consiliu Academic, compus din Profesorii în activitate ai tuturor facultăţilor, precum şi din acei retraşi cari ar fi făcut serviciu şcolar în vre-o facultate, curs de zece ani, cu titlu de membri onorari.

Acest consiliu se preşedează de rectorul Universităţii, care se alege pe fiecare an de către Profesorii facultăţilor şi din sinul lor şi se recomandă prin Ministerul de culte şi instrucţiune publică întărirei Domneşti.

Art. 4) Fiecare facultate îşi alege un Decan anual dintre profesorii facultăţei respective şi în activitate. Decanul priveghează asupra împlinirei datoriilor din partea Profesorilor şi a studenţilorla acea facultate.

Art. 5) Aspiranţii la Profesor de facultate, vor fi recomandaţi sancţiunei Domnului de către Ministerul Cultelor şi al instrucţiunei publice, în urma examinărei titlurilor de către consiliul academic şi după a lui prezentare.

Art. 6) Universitatea are cancelarul său sub direcţiunea rectorului, pentru ţinerea cancelariei Universităţei.

Art. 7) Consiliul academic are jurisdicţiunea disciplinară asupra Profesorilor şi a studenţilor.

Art. 8) Numai Universitatea are dreptul şi prerogativa a conferi gradele şi onorile academice cele mai înalte în diferitele sciinţi, precum: doctoratul, licenţiatul, diploma de magiştri, de ingineri, de arhitecţi. Diplomele acestor graduri se vor espedi, după prezentaţiunea rectorului şi a decanului competent, de către Ministerul instrucţiunei publice în numele Domnitorului;

In viitor niei un june nu v'a mai putea fi primit în serviciile publice ale Statului; de nu va fi înzestrat cu testimoniile sau diplomele necesare conform cu natura postului ce va ocupa, după cum aceasta se va determina prin legi atingătoare de drepturile şi prerogativele date studenţilor ce au absolvit cursurile Universităţii.

Doctorii sau licenţiaţii în drept vor putea fi admişi avocaţi; Doctorii în medicină eşiţi din facultate, vor putea funcţiona ca medici pe temeiul diplomelor lor, fără a mai fi supuşi la vre un examen, cu îndeplinirea însă a condiţiunilor prescrise prin statutele speciale ale facultăţei.

Bacalauriaţii, Magiştrii şi Doctori în teologie, vor avea dreptul la oricare funcţiune bisericească.

Inginerii şi Arhitecţii cu diplome din facultatea filosofică, vor fi întrebuinţaţi de către stat în lucrările respective, cu preferinţă asupra străinilor.

Ori cine ar voi a se face avocat, a intra în vre un serviciu, sau ori cine ar voi să-şi exerciteze profesiunea de medic, de inginer, de arhitect, etc. etc., fără a avea diploma de la vre-o Universitate din Principatele-Unite, se va supune examenului cerut de statutele speciale ale fiecăruia facultăţi.

Dispoziţiunea de faţă nu se aplică la Românii, cari posed diplome dobândite în urma studiilor lor în străinătate.

De la data acestui act, orice Român posesore de diplome sau testimonii de la facultăţi străine, nu va putea exercita profesiunea sa în ţară, mai înainte de a-şi justifica titlurile înaintea Consiliului academic.

In străinătate cu spesile statului, nu se va mai trimite de astăzi nici un june Român, inainte de a fi absolvit cursurile vre unei facultăţi din Principatele-Unite.

Art. 9) Universitatea în calitatea sa de persoană juridică, are casa sa generală şi cestorele său precum şi dreptul de a câştiga avere. Ea are şi arhivarul său, carele păstrează documentele Universităţii şi ale celorlalte şcoli din ţară.

Art. 10) Statutele speciale ale Universităţii, precum şi ale facultăţilor în deosebi, determină atribuţiile şi îndatoririle ulterioare ale diferitelor persoane şi autorităţi universitare, precum şi dreptul şi îndatoririle tuturor studenţilor.

Intru cât aceste statute vor trece peste competenţa administrativă, ele se vor supune de către Ministerul instruc-

țiunei publice deliberațiunei corpurilor legiuitoare.

Art. 11) Ministru nostru secretar de stat la departamentul instrucțiunei publice, este însărcinat că la cea întâiu adunare a corpurilor legislative, să înfățișeze budgetul Universității, precum și al bibliotecei și a diferitelor colecțiuni, cari vor trebui înființate, sporite sau ameliorate, potrivit noilor trebuinți.

Facem cunoscut tuturor și ordonăm ca cele de față, investite cu sigiliul statului și trecute în Monitorul Oficial, să se esecuteze întocmai; pentru care Ministerul nostru secretar de stat la departamentul cultelor și al instrucțiunei publice din Moldova, este însărcinat cu aducerea întru împlinire a acestei ordonanțe.

Datu-s'a în Domneasca noastră reședință Iași, în anul mântuirei 1860, luna Octombrie în 26 zile, iar al Domniei noastre în Principatele-Unite, al doilea".

Alexandru Ioan I.

Inaugurarea Universității din Iași s'a făcut cu o solemnitate strălucită în ziua de 26 Octombrie 1860. În această zi s'a cântat Te-Deum la biserica Talpalari, unde au asistat toate autoritățile Profesorii, școalele și delegațiile școalelor de prin județe. Finindu-se Te-Deumul, pe strada și piața Universității începe a se înșira cortegiul sub frumoase bandiere și stindarde naționale plecând în ordinea următoare:

1) Șeful poliției capitalei cu comisarii săi. 2) Un detașament de husari cu muzica. 3) Municipalitatea cu reprezentanții corporațiunilor. 4) Școala primară din Târgușor, școala Română-Israilită, școala din Tatarași, Păcurari, școala Româno-Armeană, școala din Sărărie, școala protestantă. 5) Școala de adulți. 6) Școalele din Trei-Ierarhi. 7) Pensionatele. 8) Școala de arte. 9) Școala preparandală. 10) Școala de muzică. 11) Școala militară. 12) Seminarul Socola. 13) Gimnasiul. 14) Deputațiunile profesorilor și magistraților de prin județe. 15) Profesorii școalelor de fete. 16) Profesorii de Gimnazii și Seminar. 17) Artiștii dramatici. 18) Tipografii și librarii. 19) Societatea naționaliștilor. 20) Societatea de încurajare la învățătură. 21) Steagurile facultăților purtate de șefii de biurouri ai ministerului de instrucție publică.

22) Studenţii de facultate. 23) Steagurile şi insemnele Universităţei purtate de şefii de secţiuni ai ministerulni instrucţiunei publice. 24) Profesorii de Facultate şi in fine Ministrul Cultelor cu Directorele şi personalul ministerului, Detaşamentul de jandarmi.

Pe când urma cortegiului de abia eşia din strada Academiei, fruntea lui ajungea prin strada Banului şi a Sf. Spiridon, prin mijlocul unui îndoit şir de armată la portalul Universităţei. Portalul şi exteriorul palatului Universităţei erau decorate cu scuturi şi cifrele Domnitorului Principatelor-Unite, cu mărcile Române şi cu nenumărate drapele.

Inainte de sosirea cortegiului, aula Universităţei era coprinsă în cea mai mare parte de societatea aleasă, de consuli, de reprezentanţii clerului catolic, protestant, etc. etc. Curând după aceia intrară în salon toate corporaţiile. Stindardele Universităţei şi ale facultăţilor se aşezară în semicerc, în faţa estradei ridicată pentru Cuza-Vodă. Numeroşi studenţi purtând eşarpa tricoloră, înconjurau drapelile având în fruntea lor pe Profesorii de facultăţi. După ora 1 p. m., o salvă de 21 tunuri, anunţă plecarea M. S. Domnitorului Cuza spre Universitate. Cuza-Vodă sosi escortat de un pluton de lăncieri şi cu o numeroasă suită. Miniştrii, Comandanţii superiori ai armatei şi Profesorii de Universitate, primiră pe Vodă-Cuza la intrarea de jos a Palatului in mijlocul urărilor prelungite ale miilor de şcolari înşiraţi în curtea Universităţei şi de a lungul stradelor.

Indată după suirea Domnitorului pe estrada destinată, se cântă de corul vocal al Seminarului Socola psalmul următor: „Pleacă Doamne urechea Ta şi mă auzi, mântue pe servul tău, Doamne Dumnezeul meu, pe cel ce sperează în tine; păzeşte sufletul meu, milueşte-mă Doamne, că către tine voiu strtga: îndrepteazămă Doamne în calea Ta şi voi umbla întru adevărul Tău."

După această cântare, Arhierul Filaret Scriban, făcu sfinţirea apei, la care citi următoarea rugăciune compusă de Prea Sfinţia Sa pentru această ocaziune care s'a citit în ziua de 26 Octombrie în toate bisericile din România.

Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, cela ce eşti lumina cea neînserată şi nematerială, cela ce la facerea acestei lumi ai zis: să se facă lumină şi s'a făcut lumină şi ai văzut

că lumina este bună; cela ce ai trimes pe Unul născut-fiul Tău în lume, Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, carele însuşi a zis: cât sunt în lume lumină sunt lumei, şi să umblăm în lumină, că cel ce umblă în întuneric, nu ştie unde merge; pre Tine deci, îndurăte Doamne, Te rugăm şi la tine cădem şi cerem, precum odinioară profetul Tău Solomon, ca să ne trimeţi lumina şi înţelepciunea, ce şade pe scauuul Tău şi să o reverşi asupra noului tău Israil. Fă ca să se scoboare ea şi asupra noului aşezământ de învăţătura universitară, pre care Alesul-Tău bine credinciosul Domnul nostru Alexandru Ioan I, a binevoit a-l întemeia pentru răspândirea luminei şi a adevărului în poporul Tău, care numai prin îndurarea şi pronia Ta a trecut până astăzi nevătămat prin mijlocul atâtor furtuni şi primejdii şi pe care acum l'ai adus la limanul dorit, fă-l pe acest aşezământ ca un soare care să lumineze toată România cu lumina adevărului Tău celui vecinic, ca să cunoască toţi, că începutul înţelepciunei este frica Domnului.

Aşa Doamne Dumnezeul nostru, carele ai trimis pe Unul născut fiul Tău în lume, nu ca împărat, nu ca cuceritor, ci ca dascal, ca învăţător ca să lumineze pe toţi cei ce şedeau în întuneric şi în umbra morţei şi carele şi pe Templul Tău şi sinagogiile şi politiile şi satele şi palaturile, bordeile şi munţii şi văile şi marea şi uscatul şi râurile şi părăile pe toate le prefăcuse în o mare Universitate, în care se predica lumina, adevărul şi dreptatea, pe care le-a pecetluit cu scump sângele său. Revarsă deci, îndurăte Doamne, acel zel martiric al Tău, şi în învăţătorii şi în învăţăceii noştri şi ii fă pre ei vrednici următori ai Tăi şi ai apostolilor Tăi, cari au luminat lumea; ca şi prin aceasta să se mărească şi să se binecuvinteze prea sfânt numele Tău al Tatălui şi al Sfântului Duh, amin."

Sfinţirea apei să termină cu imnul pentru Domnitor, cântat de corul vocal. După aceste Ministrul de culte şi instrucţie publică, primind-o din mâinele Măriei-Sale citi ordonanţa de instalare a facultăţilor, în noul lor local. Cuza-Vodă încredinţă apoi profesorilor: *P. Suciu, I. Strat şi Oct. Teodori, sceptrele, sigiliul, documentele şi bandiera Universităţei, zicându-le: „Să vă fie aceste semnele patriotismului, ale progresului şi ale prudenţei."*

După aceste Gheorghe Mărzescu, Profesor al facultăţei

de-drept, în numele universităţei rosti următoarea cuvîntare:

„In mijlocul unei adunări atât de dese şi de strălucite, Profesorii facultăţilor, având înalta onoare de a primi din chiar mânile Inălţimei voastre, insemnile şi actul de fundarea Universităţei Române, Profesorii facultăţilor, prin organul unui june coleg a lor, nu pot să nu vă înfăţişeze tabloul faptei măreţe, cu care *Alesul poporului Român, va fi totdeauna lăudat şi glorificat.*

A lumina pe cetăţeni pentru de a-i ţine mai mult legaţi la datoriile lor legitime, la interesele lor cele adevărate, a face din instrucţiune o lumină comună şi a o lăţi între toate clasele societăţei, această bază a libertăţei, independenţei, liniştei, prosperităţei popoarelor, iată ce au dobândit astăzi Românii, iată fapta măreaţă ce se serbează astăzi cu atâta solemnitate şi în viitor va servi de o adevărată sărbătoare naţională.

Instrucţiunea publică fiind mijlocul prin care ideile de dreptate şi de datorie ajung a se lăţi asupra întregului corp ce poartă titlul de Stat, naţiune sau popor, instrucţiunea publică cu drept cuvânt ocupă un loc eminent în economia popoarelor, căci după cum ea este mai mult sau mai puţin răspândită în cercul unui popor, pe atât se şi zice că acel popor are conştiinţă de existenţă, libertatea şi neatârnarea sa. In adevăr, când popoarele reclam ele libertate mai mare? Când ele se găsesc mai luminate şi cu ce titlu o reclam ele? Pe temeiul luminilor şi al progresurilor lor.

Lăsând la o parte fazele prin care au trecut la noi instrucţiunea publică, voiu mărturisi numai că adevărul acest mare se înrădăcinează puternic, căci şcoalele, aceste sanctuare de virtute, de creşterea şi de dezvoltarea morală şi intelectuală a junimei Române, se întind se lăţesc *sub auspiciile Inălţimei Voastre*, aşa fel, ca tot insul să poată câştiga şi dobândi această lumină, ce este muma tuturor bunurilor ce se găsesc în viaţa unui popor.

Insă aceste păsuri să fi fost oare de ajuns ? O ! nu, căci talentul şi studiul, succesele cele d'întâiu ale copilăriei şi ale juneţei, trebue să fie conduse la adevărata cale a stiinţei, care este acea a îndeplinirei datoriei în viaţa socială. Dar raza cea mare şi luminătoare ne lipsea. Ea însă apare astăzi înconjurată de o splendoare rară şi această rază este şcoala înaltă,

Universitatea Română, aşezământ naţional, destinat de a produce ţărei din sânul ei chiar, cetăţeni cu conştiinţa de datoria lor: bărbaţi, nu cu o ştiinţă ilusorie, dar cu solide cunoştinţe, apţi la îmbunătăţirea morală şi materială a poporului Român. Iată actul adevărat naţional ce se inaugurează astăzi cu o pompă atât de strălucită **şi când mai târziu, istoria faptelor omeneşti, va avea de a transmite posterităţei Domnia Inalţimei-Voastre, ea nu va lipsi de a o cânta şi lăuda.**

Familiilor şi cetăţenilor, bucuraţi-vă la inaugurarea acestui azil sacru, căci el va fi în totdeauna deschis fiilor voştri spre a se învăţa aice şi a se deprinde în practicarea virtuţei! Ostaşilor, meniţi de a ne ridica pe câmpul gloriei şi al curagiului, iată templul în care se vor constata, perpetua şi lăuda izbânzile voastre!

Junilor! iată triumful vostru cel strălucit, iată calea spre luminare, vă este deschisă, călcaţi pe dânsa de aveţi inimă, de vă iubiţi ţara şi concetăţenii voştri. Alergaţi cu mândrie pe dânsa, căci cu mândrie vă va privi şi ţara când vă va rosti: iată rodurile fericite a sacrificiilor imense ce am făcut. Juni astăzi, iar mâine cetăţeni, pregătiţi-vă ca să nu vă abateţi de la calea cea adevărată şi dreaptă. Un june ca şi voi vă vorbeşte. Primiţi dar cu bucurie apelul ce el face la sentimentele voastre cele mai nobile.

Cât despre noi Profesorii acestui aşezământ universitar dacă ne este învoit astăzi, când avem deosebita onoare de a privi în faţa noastră pe Şeful nostru suprem, pe adunarea aceasta atât de aleasă, pe concetăţenii noştri: într'un cuvânt gata spre a ne ura şi a ne dori început bun, progres nu aparent, ci real; ce altă putem promite, de nu că ne vom sili a ne face demni de misiunea înaltă ce ne este încredinţată, demni de încrederea şi simpatia Inălţimei Voastre, demni de încrederea şi simpatia României întregi" [1].

Prelungite „ura" pentru Domnitorul Cuza-Vodă, acoperi cele de pe urmă cuvinte ale profesorului Gheorghe Mărzescu, la care Măria Sa Cuza răspunse: „**Să trăească frăţia românească**".

Nesfârşite urări întimpinară pe Domnitorul Român la pogorârea sa din sală şi traversarea curţei Universităţei.

---

[1] M. of. 4 Noembrie 1865.

Seara a urmat în saloanele vechei Academii un strălucit banchet, dat de Municipalitate, în onoarea Universităţei.

Cel intâiu tuast a fost ridicat de Preşedintele consiliului de miniştri, pentru Cuza-Vodă, cari au dat ocaziunea la nouă, vii şi prelungite urări pentru Domnitorul Românilor.

Al doilea tuast fu ridicat de Municipalitate pentru prosperarea Universităţei. Prezenţa la banchet a lui Costache Negri, reprezentantul României la Constantinopol, a încântat cu deosebire toată azistenţa.

Teatrul Naţional, n'a voit să rămâie în urmă la această frumoasă şi memorabilă serbare. Trupa Română a dat cea întâiu reprezentaţie a sa în onoarea zilei de 26 Octombre. Reprezentaţia se începu cu imnul pentru Domnitor şi un frumos tablou alegoric, templul Muzelor.

Dar ceia ce a dat o mare importanţă acestei serbări naţionale, este că dacă scurtimea timpului n'a îngăduit delegaţiunilor şcoalelor din Transilvania, Banat şi Bucovina a veni să ia parte la ea, totuşi ziua de 26 Octombrie 1860 s'a serbat cu entusiasm în ţările Româneşti de peste Carpaţi.

In Braşov s'a dat banchet în onoarea Universităţei şi s'a închinat toaste pentru a ei prosperitate şi al ei întemeitor, tocmai în ora când Cuza-Vodă încredinţa Profesorilor de facultăţi, insemnile ei.

Cu ocazia deschiderei Universităţei, marele Român din Ardeal, Dr. Simion Barnuţiu, Profesor al acestei Universităţi, pregătise următorul discurs, pe care o indispoziţie neprevăzută, l'a împedicat de a-l şi rosti; dar care a fost citit de un alt profesor coleg al său.

Domnilor,

„Când se deschide o şcoală numai într'un sat sau într'un târguşor, pentru câteva zece sau sute de suflete, ziua aceia merită a se serba ca ziua învierei acelui sat sau târguşor, iar când se deschide o şcoală pentru toată ţara şi pentru toate ştiinţele, acea zi e în adevăr ziua învierei naţiunei întregi şi merită a se celebra de toată naţiunea, ca o sărbătoare naţională, nu numai pentru Moldova, ci pot să zic pentru toată România; pentru că astăzi să inaugură această Universitate, ca o şcoală pentru ştiinţile şi pentru toţi fiii

Românilor. Ei nu vor fi nevoiţi de astăzi înainte a-şi părăsi ţara, pentru ca să'şi stâmpere dorul ştiinţei din sorginţi streine, în ţări străine, căci iată sorgintea tuturor ştiinţelor se deschide în ţara lor.

De acum înainte nu se vor înmormânta atâtea talente româneşti, cari se înmormântau până acum din lipsa institutelor naţionale; căci iată se deschide astăzi biserica ştiinţelor pentru toate clasele naţiunei române, fără de nici o diferenţă. Zi de bucurie, zi fericită, care ne aminteşte zilele lui Alexandru cel Bun, întemeitorul Academiei noastre cele d'intâiu, te salut în numele tinerimei române, te salut ca pe ziua în care a înviat muma ştiinţelor pentru fiii Românilor; reîntoarce-te în tot anul şi în tot secolul, totdeauna mai bună şi mai fericită; conservă memoria întemeitorului acestei Universităţi, ca să fie eternă şi dulce ca memoria lui Alexandru Cel Bun, conservă memoria părinţilor patriei, cari au contribuit şi vor contribui la întemeierea, consolidarea şi înflorirea ei; Conservă memoria învăţătorilor şi Miniştrilor Moldovei; cari conduc educaţia naţională pe calea progresului şi au ştiut să'şi deie această pompă de sărbătoare naţională şi pururea neuitată; conservă, zic, această Universitate Română şi fă ca să fie în tot anul mai luminată şi mai înfloritoare, **pentru ca să vadă generaţiile viitoare, cum că România în anul 1860 a fost guvernată de Domnitor Român"** !

După ce nemuritorul S. Barnuţiu vorbeşte despre importanţa institutelor de educaţie în viaţa naţională şi despre importanţa Universităţei, termină ast-fel: «Românilor, iată necesitatea şi foloasele acestei Universităţi, care se încrede amoarei voastre celei naţionali şi solicitudinei voastre părinteşti, ca una plantă răsărită de nou în pământul strămoşilor voştri; aparaţi-o, ca să nu o smulgă cei ce vă urăsc; aparaţi-vă toate institutele naţionale pe cari aveţi, întemeiaţi câte mai lipsesc. Ştiţi pentru ce se respectă naţiunile una pre alta, întăriţi-vă prin institute naţionale, pentru ca să puteţi spune cu mândrie că sunteţi Români, când va întreba străinii cei culţi în ţările lor, cine sunteţi şi din ce ţară.

Municipi Eşeni, care conservaţi de 17 secoli acest loc şi acest nume clasic, aparaţi şi pre această Universitate, cum îşi apără toate urbiile luminate Universităţile lor şi cum v'aţi

aparat voi numele cel clasic cu totă credinţa şi onoarea naţională.

Juni Români, veniţi din toate părţile României, veniţi la acest templu al ştiinţelor, daţi probe prin diligenţa voastră, prin progresul în învăţătură, prin promptitudine întru a asculta de mai marii voştri şi de legi, precum şi prin probitatea şi gravitatea purtărilor voastre; daţi probe că ştiţi a aprecia atât însemnătatea acestui institut, al cărui curs se inaugură astăzi cu atâtea auspicii fericite, pentru folosul vostru şi pentru gloria noastră naţională. Consideraţi cu cât sunteţi voi mai fericiţi de cât cei alţi milioni de fraţi ai voştri, cari nu se pot bucura de şcoale înalte naţionale, cum ne bucurăm noi şi vă purtaţi ca să formaţi una generaţiune demnă de strămoşii noştri cei mari, demnă şi de un viitor mai ferice. Ştiinţile sunt ornamentele păcei, învăţaţi; *iar când vă va chema la arme alesul naţiunei, Cuza Vodă urmaţi cu bucurie ca la una sărbătoare naţională; fie deviza voastră:* **„Unirea Românilor cu drept şi Domn Român“.**

Istoria Românilor înainte de Cuza Vodă şi dela el şi până în zilele de astăzi, nu cunoaşte un alt Domn care să pună atâta energie şi dragoste pentru luminarea poporului. Următoarea proclamaţie este un document destul de vorbitor.

Proclamaţie către Săteni.

„O vorbă veche zice: că cine n'are ochi, în groapă dă. Sunt unii oameni cari au şi ochi şi de groapă tot dau, pentru că, macar că cu ochii văd groapa, ei nu ştiu a se feri de a cădea în ea, că mintea lor e întunecată şi orbită. Vai de omul cu mintea întunecată şi orbită. Că nimica nu se alege, nici de dânsul, nici de casa lui, nici de copilaşii lui, nici de bucatele lui, nici de vita lui. Iară acela care vede nu numai cu ochii vederei, dar şi cu ochii cei ascunşi şi ascuţiţi ai minţii, în spor şi în bine duce casa lui, copiii lui, bucatele lui şi toate ale lui.

Vreţi oare să fiţi ca orbul de minte, care vede groapa şi de ea nu se poate feri? Astăzi, când brazda ce trageţi în ogor e a voastră, când căminul în care adăpostiţi soţia şi copilaşii voştrii e al vostru, ce folos aţi avea dacă nu veţi avea mintea şi priceperea de ale păstra şi de a le spori şi îngriji

mai bine şi a deprinde mai ales şi pe copiii voştri să le îngrijească, să le sporească şi să le iubească?

Dar unde puteţi voi învăţa pe copiii voştri toate acestea, dacă nu la şcoală? De acea am făcut şcoale, ca să înveţe fiecare a se ruga lui Dumnezeu ca bun creştin şi să deprindă a fi om de omenie şi să ştie să îngrijească cu minte neorbită de ale lui, de ogorul, de bordeiul, de vita sa şi să ştie cum să şi le păstreze şi să şi le apere de cei răi şi de tot răul şi mai ales, ca să ştie tot omul că-i Român şi cât de mare e ţara Românului şi cât este dator fiecare să iubească şi să'şi pună toată dragostea şi vieaţa pentru ţara lui; că dacă ţara nu mai este, nici dreptate, nici bine nu mai poate fi nimărui; că zice Românul: *„De mila străinului, fereşte Doamne şi pe duşmanii mei“*.

Sătenilor, grăbiţi cu toţii de a trimite copilaşii voştri la şcoală, că e spre binele lor şi al vostru şi al ţărei întregi; şi aşa nu va trece mulţi ani şi nu va mai rămânea în ţara Românească nimeni care să nu ştie ceti şi scrie şi á-şi griji cu minte neorbită de trebile lui, să'şi sporească cele bune; iară mai presus de toate, nu va mai rămânea nimeni care să nu'şi iubească ţara. Atunci nu va trece prin cugetul duşmanilor ţărei că va mai putea năvăli, prada şi robi pre Român în ţara lui ca în o ţară pustie.

La şcoală şi numai dela şcoală e mântuire.

Astfel vorbea Cuza-Vodă milioanelor de dezrobiţi şi cutriera ţara de la un capăt la altul pentru a se încredinţa singur de roadele seminţei aruncate pe ogorul culturei naţionale. Pe acele timpuri de fericire şi mândrie naţională, Cuza-Vodă în persoană azista la distribuirea premiilor ce se da copiilor la finele anului şcolar şi cu însuşi mâna lui punea coroana pe capul şcolarilor silitori.

Sunt oameni de pe acea vreme, cari trăesc şi povestesc cu pioasă amintire acte de asemenea natură [1]).

Notă. D-l Constantin N. Herescu, mare proprietar în Orleşti, judeţul Râmnicul-Vâlcea, ne scrie următoarele:

Râmnicul-Vâlcea 25 Noembrie 1908.

Domnule Savel,

„Nu voiu uita niciodată pe Cuza-Vodă! Eram şcolar în clasa III-a pri mară, culoarea de verde, Bucureşti; Cuza-Vodă mi-a dat coroana şi Mitropolitul Nifon cărţile. Eu ca copil, când am văzut pe Cuza-Vodă, am început să

Altă dată, tot cu ocazia distribuirei premiilor la Iaşi, Cuza-Vodă adresându-se Profesorilor, vorbeşte astfel : „Invăţătura e fără îndoială mijlocul cel mai puternic, spre a aduce o naţiune la adevărata ei maturitate şi cultură. Instrucţiunea este începutul şi finitul civilizaţiunei. Naţiunea română este dorită de a rezolvi această frumoasă problemă şi neamul nostru voeşte să fie mare şi puternic şi să dobândească înflorirea şi fericirea de care se bucură celelalte naţiuni Europene. Dezvoltarea şi întărirea simţului naţional, dragostea de patrie, cultivarea virtuţilor celor mai frumoase, respectarea legilor, înrădăcinarea principiilor liberale şi egalitare, moralizarea societăţei, răspândirea tuturor cunoştinţelor practice şi folositoare, iată ce trebue să ne deie instrucţiunea.

Reprezentanţii ei, corpul profesoral, este chemat de a lucra în acest simţ prin concursul patriotizmului, al talentelor, cunoştinţelor şi zelul lor. Pretutindenea Profesorii au stat şi stau în capul tuturor ideilor, tuturor reformelor celor mari. A Domniei-Voastră, Domnilor Profesori, este menirea de a lumina, nu numai pre acei ce sunt copii, ci şi pre acei ce nu mai sunt copii; de a lumina societatea, naţiunea întreagă în sânul căreia trăiţi. D-v. sunteţi chemaţi de a deştepta prin idei, scrieri şi cuvinte, renaşterea morală şi materială a ţărei; D-v. sunteţi chemaţi de a forma Români adevăraţi, cetăţeni bravi, părinţi şi fii buni. Ceeace Profesorul învaţă copilului, este baza viitorului lui; conducător al educaţiunei naţionale, el formează însuşi societatea".

---

plâng de emoţiune şi Profesorii mei, de pe acea vreme, m'a dat din mână în mână, până să-mi pună coroana pe cap.

Astăzi la clasele primare, la distribuţia premiilor dacă se duce Directorul ministerului instrucţiunei publice, e lucru mare".

Primiţi etc, etc,

ss. Const. N. Herescu.

Scrisoarea marelui Vizir Fuad Paşà şi răspunsul lui Cuza-Vodă

Actele mari săvârşite de Cuza Vodă, aţâţă şi mai mult ura şi gelozia partidelor, cari îşi disputau puterea în ţară şi aspirau fiecare la un guvernământ propriu şi esclusiv. Aceste partide ajutate de setea puterei şi de intrigile ce se începuse a face afară, făcu să se formeze, aşa zisa, coaliţia monstruoasă în contra Domnitorului român, complotând şi pregătind pe fiecare zi detronarea lui.

Cuza-Vodă care nu ţinea la domnie şi era gata a ceda tronul unui Domnitor strein, de viţă latină, lăsă câmp liber conspiraţiunei, necrezând că tocmai poporul şi armata ar fi capabile de a conspira şi a dori detronarea lui.

Partidele politice îşi urmau calea lor de luptă pentru putere, una contra alteia şi ambele contra Alesului ţărei, contra Domnitorului.

Liberalii îşi ziceau : De ce să nu fim noi şi să fie conservatorii ? Conservatorii de asemenea îşi ziceau : De ce să nu fim noi şi să fie liberalii ? Jos dar liberalii ! sus noi !

Ambele partide istorice, în loc să lucreze pentru binele ţărei, hrăneau ura şi dorinţa de rezbunare contra Domnului şi ele coalizate în cele din urmă strigau : Jos Cuza ! Sus noi !

Pe când Cuza se afla la băile Ems, coaliţia de răsturnare profitând de lipsa Domnitorului din ţară, pentru a-şi cerca norocul provoacă în Bucureşti o revoltă, pe care o reprimă generalul Florescu. Această revoltă nu era a masei poporului, ci a politicianilor în capul căreia figura Ioan C. Brătianu şi de aceia nu avuse nici un ecou în ţară.

Consecinţele acestei tulburări produse afară din ţară şi

în special din partea Rusiei oareşi care proteste pe lângă Sultan care prin marele Vizir Fuad-Paşa scrie lui Cuza următoarea scrisoare, cu No. 1480 din 2 Septembre 1865:

Prinţul meu,

„Am avut onoare prin telegraf a face cunoscut Alteţei voastre, cu câtă părere de rău am aflat evenimentele din Bucureşti.

Ştirile mai amănunte ce ne-au sosit mai în urmă, n'au fost din nenorocire de natură a împrăştia îngrijirea noastră. După aeele ştiri, mişcarea populară care a dezolat capitala Principatelor, n'ar fi de cât expresia brutală a unei nemulţumiri generale, ale cărei adevărate cauze nu le ştim.

Dacă aceste informaţii sunt cât de puţin temeinice, dacă există în adevăr cauze de legitime plângeri, Alteţa-Voastră ar trebui să se grăbească a lua măsurile trebuitoare pentru a satisface în marginea legalităţei şi a dreptăţei, păsurile naţiunei Moldo-Române în ceiace ele pot avea de raţional şi drept.

Alteţa Voastră este prea luminată ca să mai am nevoe a-i arăta că lumea civilizată are ochi ţintiţi asupra actelor Sale. Nici M. Sa Imperială Sultanul, nici Auguştii săi aliaţi, nu pot să privească cu indiferenţă ca puterea materială să devie singurul mijloc de potolire.

Suntem încredinţati, Principe, că la întoarcerea sa în Bucureşti, Alteţa Sa va fi conlucrat în acest ordin de idei şi că supuind pe turburătorii ordinei publice la pedeapsa ce au meritat, ea nu va fi lipsit a zădărnici încercările sediţioase a acestor turbărători prin măsuri cuvenite pentru a desrădicina toată sămânţa de defecţiune publică.

Aceste aprecieri leale şi cu franchetă le supun aprecierei Alteţei Voastre. Eu sunt convins mai din'nainte, Principe, că le veţi lua ca venind din partea unui guvern al căruia cel mai mare interes este de a vedea domnind în Principatele-Unite o adâncă linişte şi de a putea constata propăşirea înflorirei lor morale şi materiale, sub înţeleapta cârmuire a Alteţei-Voastre".

Bine voeşte, Principe, a primi încredinţarea înaltei mele consideraţii.

Fuad.

Cusa-Vodă răspunde cu mare demnitate acestei scrisori şi a pără cu energie autonomia României, scriind următoarea scrisoare lui Fuad-Paşa.

22 Octombrie
3 Noembrie 1865

Alteţă,

„Nu vă pot ascunde mirarea cu care am primit scrisoarea ce mi-aţi adresat, atingătoare de evenimentele de la $^{3}/_{15}$ August trecut.

Alteţa Voastră aţi crezut să-mi amintiţi, înainte de toate trimiterea unei telegrame la Ems, pe care am primit'o la Viena, adică atunci când mă şi întorceam în Principatele-Unite.

Ori-care ar fi fost ţelul Alteţei-Voastre .pomenindu-mi de acea depeşă, eu aşi fi socotit să găsesc în scrisoare o comunicaţie intimă, o preschimbare de idei, ce pot primi ca trebuitoare bunelor noastre raporturi şi care trebue să fie pururea inspirate de sentimente de francheţă şi lealitate, ce Alteţa-Voastră invocaţi în această circumstanţă. Insă, Alteţă, nu e aşa; caracterul comunicaţiilor Voastre, încă până a nu ajunge în mânele mele şi acest fapt nu se poate atribui vre unei indiscreţii, de oarece acest document, nu de mult s'a reprodus de *„Journal de Constantinopol“*, organ oficial al Inaltei Porţi. Nu pot decât a deplânge această publicitate, cel puţin inoportună.

Răspund însă A -Voastre şi întârzierea răspunsului meu este cauza boalei de care am suferit.

Să examinăm Alteţă împreună nevoia scrisoarei ce mi-aţi adresat şi dacă prin această urmare s'a ajuns la ţelul ce Inalta Poartă a putut să'şi propună, adică : a susţine actul unui guvern regulat şi a menţine neatinse acele principii de autoritate al căror respect interesează de o potrivă securitatea imperiului Otoman şi liniştea României.

Alteţa-Voastră aţi fost unul din sub-semnatarii actului internaţional dela 18 August 1858. Aţi avut un rol considerabil şi foarte activ în conferenţa de la Paris şi aţi veghiat totdeauna cu stricteţă la respectul unei opere, care în mare parte este a sa, şi ale cărei stipulaţii sunt fără îndoială pururea prezente memoriei sale. Mă văd silit a aduce aminte

aici că Principatele-Unite, în termeni formali a convenţiei, se administrează liber şi afară de tot amestecul Inaltei Porţi şi dacă Augusta curte suzerană are dreptul de a provoca măsuri de ordine publică în România, este atunci numai, când întâiu ordinea ar fi fost compromisă şi al doilea când ar fi urmat înţelegere între Inalta Poartă cu curţile garante. Aşa dar, pe deoparte privind lucrurile precum ele au urmat în adevăr şi examinând cu un ochiu serios şi nepărtinitor mişcarea neînsemnată, care a avut de pretext nişte măsuri de higienă în analogie cu acelea care au fost luate şi la Constantinopol, la ivirea holerei, să ne întebăm: Fost'a oare ordinea publică compromisă printr'o aşa încercare? Eu pe de altă parte, nu-mi este încunoştiinţat să fi urmat vre-o înţelegere internaţională în această chestiune.

Deci, nu pot pricepe care să fie cauza şi ţelul scrisoarei Alteţei-Voastre. De şi mă mir că evenimentele din $^{3}/_{15}$ August au putut inspira vii îngrijiri guvernului imperial, tot aşi putea-o înţelege, dacă depeşa care a făcut cunoscut la Constantinopole actele a câtorva sediţioşi, nu ar fi anunsat tot în acelaş timp şi represiunea desăvârşită a acelei încercări de dezordine. Insă ce nu'mi pot explica este, că îngrijirile A. Voastre nu au inspirat de cât un blam guvernului meu, precum şi măsurelor cu care s'au garantat liniştea publică.

Fără îndoială, Alteţă, pătrunderea voastră atât de dovedită, a fost de astă dată înşelată. Fără deplină cunoştinţă a faptelor, lipsit de informaţiuni directe, voi v'aţi rostit, nu mă îndoesc, în bună credinţă, într'un fel care ar aduce, de nu aşi avea cuvenita privighere, greutăţi, pe cari nu le-aţi presupus; şi scrisoarea Voastră ar putea, fără nici o îndoială, să fie restălmăcită de catră cei interesaţi, ca o adevărată încuragiare.

In adevăr s'ar putea crede, de pe zisele Alteţei Voastre, că evenimentele din $^{3}/_{15}$ August, au avut o netăgăduită importanţă politică; ele nu mai sunt în ochii sei o neînsemnată mişcare; ci o revoluţie şi toată România sculată în contra guvernului meu: o expresie brutală a unei nemulţumiri generale.

Nu se pot admite asemenea consecinţi grave dintr'un incident local ce se produce pretutindeni, ce s'a produs nu de mult, tot pentru asemenea neînsemnătoare cauze la Munich,

la Barcelona, ceeace nu dovedesc nimica în contra guvernelor de Bavaria și Spania.

Deci, contest caracterul general ce A. Voastră atribue evenimentului din $^{3}/_{15}$ August. Atitudinea locuitorilor capitalei în ziua aceia, mărturisirile culese din toate puncturile teritorului, dovedesc, din contra că poporul Român respinge cu indignare și energie orice încercare în contra instituțiilor țărei. Aceste manifestări așa de invederate vor fi primite, nu mă îndoesc, cu plăcere de Alteța Voastră, căci ele vor liniști îngrijirile sale și-i vor îndeplini dorințele, aducându-i încredințarea că nu există nici o sămânță de desafecțiune publică în spiritul inteligentelor noastre populațiuni.

Cu părere de rău dar mă văd silit a arăta Alteței Sale, că a fost înșelată asupra caracterului și gravitatea evenimentelor din $^{3}/_{15}$ August și că a primit cu o prea multă încredere niște amăgiri de cari s'ar fi putut feri.

La ce isvor A. Voastră s'a inspirat? Nu știu, însă este sigur că nu ați cerut nici o informațiune guvernului meu, ci ați fost rău inștiințat asupra principiului sedițiunei și că nu ați știut nici cum că acest incident putea fi exploatat, dacă autoritatea s'ar fi arătat slabă de tot ce este ostil ordinului de lucruri instituite de convențiune.

Nu-mi pot tălmăci altfel grăbirea ce A.-Voastră ați pus când ați judecat niște evenimente, pe cari nu puteți aprecia și ați aruncat, fără o mai întinsă cercetare, dezaprobaea unui guvern pe care Inalta Poartă adese-ori l'a lăudat pentru silințile, tendințele și progresele sale, căci după cum însuși ziceți : nu cunoașteți cauzele.

Nu sunt dar în drept a mă mira că A. Voastră nu ați găsit de cât a vă tângui de autoritățile care au știut a menține ordinea publică ? Așí fi înțeles mult mai ușor că A.-Voastră să se fi felicitat de un act de vigoare, a căruia puterile și mai vârtos Inalta-Poartă, pot aprecia bunele consecințe în privirea menținerei liniștei generale în Orient. A.-Voastră nu ați uitat, fără îndoială, că în anii din urmă solicititudinea guvernului imperial s'a exercitat pururea într'un fel, cu totul opus la acele ce s'ar presupune că voiți a urma astăzi.

De câte ori Inalta Poartă pe temeri fără însemnătate, pentru un discurs imprudent al unora din deputațti fostelor

camere, spre pildă, nu s'a plâns că guvernul meu tolera zgomotoase agitaţii în fostele camere şi intrigele unor oameni sub rele influenţe şi atunci când idei de neorânduială erau pe faţă propoveduite ca un indemn la dezordinea, ce izbucnea a douazi, vă miraţi că guvernul meu a reprimat prin putere aşa periculoase încercări.

Trebuit'a ca în ziua aceia să se lase turburătorilor o liberă acţiune? Şi presupuind că guvernul meu nu şi-a făcut datoria sa, cine 'şi-ar fi făcut datoria, cine s'ar fi însărcinat de a restabili ordinea în adevăr atunci compromisă?

Inalta Poartă, fără îndoială, împreună cu puterile garante.

Dumnezeu să ferească, Alteţă, ca Inalta Poartă să fie constrânsă la această necesitate, căci atunci ar fi atrasă în nişte complicaţii, a căror consecinţe sunt afară de orice prevedere omenească.

Aici socot de nevoe a aminti Alteţei-Voastre, ceia ce am avut plăcere a zice la toţi înalţii funcţionari otomani în Constantinopol, asupra necesităţei unei strânse şi sincere înţelegeri între Inalta Poartă şi Principatele-Unite.

Vedeţi totdeauna cu un ochiu mulţumit, zicem, evenimentele şi actele ce pot mări prosperitatea României. A ridica pe Români, a consolida instituţiile lor, a încuraja dezvălirea puterilor lor, a dirige aspiraţiile lor, a menţine privilegiile lor, imunităţile lor, a face să se respecte drepturile lor pentru ca 'şi ei să ştie mai bine a respecta pe ale altora, este a lucra tot atât de bine în interesul imperiului Otoman, pe cât în acela al României însăşi, este a da totdeodată României încheze̦şluire mu mai puţin serioase pentru securitatea şi puterea sa.

Cu Domnii cărora Inalta Poartă nu ştia totdeauna a menaja drepturile şi dignitatea, Bucureştii şi Iaşi, erau nevoiţi a căuta reazemul lor în influenţe exterioare; nu este trebuinţă a aduce aminte cari au fost rezultatele acestei politice. Dar eu, un Domn care înţeleg că România să se bucure deplin de drepturile de autonomie şi de independenţă interioară, dobândite ţărei din vechime (ab ontiquo), drepturi recunoscute şi consfiinţite prin tractatul de Paris şi prin convenţie şi care vrea să respecteze cum a proclamat şi dovedit în toate circumstanţele nişte legături de o potrivă folositoare imperiului Otoman şi Principatelor Unite; cu un Domn care va fi sigur

de a găsi la Constantinopol considerarea cuvenită ţărei ce el reprezinta, precum şi aceia a poziţiunei sale personale, Inalta Poartă va putea totdeauna conta pe România şi nici odată primejdia nu i-ar veni din partea Românilor.

Aşa a fost odinioară politica tradiţională a Divanului. Să-şi arunce ochii guvernul imperial în trecut şi să-şi aducă aminte care a fost relaţiunile In. Porţi cu primii Domni Români, cari au căutat garanţia lor în suzeranitate, va culege mari învăţăminte din înţeleapta şi pătrunzătoarea politică a glorioşilor Sultani din veacurile al XV şi XVI, va înţelege atunci existenţa Moldovei şi a Valahiei, ca state, cât era socotită de preţioasă pentru imperiul Otoman şi pentru ce Sultanii Baiazat I, Mahomet II, Selim I şi Soliman al II, departe de a alătura Principatele cu alte posesii ale lor, departe de a înăbuşi o naţionalitate care ar fi putut fi la discreţia puternicilor lor arme, au vrut din potrivă, să'şi facă din ele un zid de apărare, să respecte a lor independenţă interioară şi să întărească autonomia şi privilegiile poporului Român.

Şi astăzi voiu ţine tot acelaş limbaj Alteţei Voastre. Situaţia reciprocă a Imperiului Otoman şi a Principatelor-Unite nu s'a schimbat; situaţia lor comună exterioară este tot aceiaşi, interesele lor sunt tot aşa de strâns legate ca şi în trecut. După socotinţa mea, orice dezordine care ameninţă liniştea publică în România, orice primejdie care ar ameninţa pământul sau autonomia noastră, sunt asemenea ameninţări pentru Imperiul Otoman.

Pentru aceasta dar, nu voiu avea nici odată neertata slăbiciune a lăsa Inaltei Porţi grija de a lua în asemenea caz, măsurile concentrate ce convenţiunea îi impune. Eu înţeleg mai înalt şi mai cu demnitate datoriile mele.

Şi pentru a vorbi o de pe urmă oară de trista zi de $^{3}/_{15}$ August, să ne felicităm împreună că dezordinea a fost aşa de grabnic oprită. Şi mie mi-a părut tot aşa de rău, cât şi ori căruia de asprimile ce au trebuit a se dezvăli, în cât ridicându-mă cu Alteţa-Voastră în sferile filozofiei, doresc şi eu ca puterea să nu devie singurul mijloc de potolire în lumea aceasta; şi cu toate acestea nu mă sfiesc a vă declara, că de câte ori un fact se va înfăţişa inaintea mea ca evenimentul dela $^{3}/_{15}$ August, adică că de câte ori uneltiri primejdioase vor pune în pericol instituţiile ţărei, voiu şti a răspunde la

încrederea poporului Român şi la dorinţele mele, menţinând cu energie ordinea publică; că de câte ori liniştea României va fi compromisă, ori de unde ar veni primejdia, Eu nu voiu consulta de cât datoria mea, drepturile mele şi interesele noastre comune.

Imi iubesc prea mult ţara, înţeleg prea mult valoarea legăturilor noastre cu In. Poartă şi a sale legitime preocupaţiuni, pentru de a le sacrifica vre-o dată unei îngrijiri de o responzabilitate pe care voiu şti pururea a o primi, ori cât ar putea fi ea de grea. Alteţa Voastră însuşi, a putut mai de multe ori să se convingă în lunga sa carieră, că raţiunea politică are mari şi grele nevoi şi că sunt momente unde datoria se impune cu străşnicie spiritelor celor mai înduplecate la blândeţe.

Sfârşind Alteţă, vă arăt adânca mea părere de rău pentru un incident, care sper că nu va altera nişte raporturi personale ce am dorit totdeauna a menţine. Alteţa Voastră va reveni în curând, eu nu mă îndoesc, la nişte aprecieri mai potrivite asupra situaţiei Principatelor-Unite. Am drept dovadă înalta sa inteligenţă şi solicitudinea, de care tot lealul executor al voinţelor Majestăţei Sale imperiale, trebue a fi insuflat pentru Români.

Cât pentru mine, Alteţă, pururea m'am povăţuit şi pururea mă voiu povăţui în actele mele numai de interesele Ţărei mele şi aceste interese sunt în ochii mei nedespărţite de acelea ale imperiului Otoman. Vreau a vă zice că, pătruns de îndatoririle mele şi ca Principe şi ca Român, voiu pune toate silinţile pentru a întreţine cu Inalta Poartă acele relaţiuni intime, a cărora foloase reciproce erau aşa de viu dovedite în anul trecut, prin spiritul atât de luminat al Alteţei-Voastre.

Revie acele ore de încredere. Guvernul Inaltei Porţi mă va găsi totdeauna inspirat de aceleaş sentimente, cari 'mi-au atras încredinţări aşa de strălucite a bunei-voinţe personale a M. Sale imperiale Sultanul şi a viei sale solicitudeni pentru România".

Primiţi, Alteţă, încredinţarea înaltei mele consideraţii.

Alexandru Ioan

Altă dată Impăratul Rusiei venind la Crimeea, unii consiliau pe Cuza-Vodă să meargă să-i facă o vizită. Domnul surâse, apoi adresându-se către mai mulţi ce se aflau în sală, zise: *„Eu sunt Alexandru Cuza, dar ca Domn reprezint demnitatea unui tron ce'mi este încredinţat, represint suveranitatea naţiunei; nu ştiu dacă susceptibilitatea naţiunei nu s'ar irita când fără voia ei, Domnul ei, aşi juca rolul solilor. Dacă politica bazată pe interesele naţiei cere ca guvernul României să exprime sentimente de omagiu către unul din puternicii suverani, înaintând chiar în statul său spre a-l felicita, vor merge oamenii trimişi de guvern să execute acest act de curtenie; eu nu uit că reprezint suveranitatea unei naţii şi nu pot da mai mult de cât ce ea voeşte"*[1]. Atunci trimise înaintea Impăratului, nu pe Miniştrii în activitate, dar pe generalul Florescu şi pe Docan, care au fost foarte bine primiţi de Impărat. Trimişii noştri se înturnară cu decoraţii numai pentru cei doi şi cu toate aceste cei cari formară conjuraţia, acuzau pe Vodă-Cuza că este în înţelegere cu Rusia.

Expresiunile de independenţă şi demnitate naţională ce conţine răspunsul dat lui Fuad Paşa, au făcut pe toată suflarea românească să recunoască şi cu acea ocazie cât de fericit a fost pentru România memorabilele zile, când a fost ales Cuza ca Domn al Moldovei şi Munteniei. Răspunsul lui Alexandru Ioan I Cuza întemeiat pe vechile drepturi şi imunităţei ale României, aparate odinioară cu sângele martirilor ce s'au luptat pentru salvarea ţărei şi independenţa naţională şi respectate în urmă de tractatele încheiate cu Turcia, şi de Congresul din Paris, a fost considerat de întreaga ţară, afară de politicianii ce formau coaliţia monstruoasă, ca un Arhanghel al păcei, pe care Providenţa din când în când îi trimite asupra naţiunilor, pentru ca să le conducă pe calea onoarei şi a patriotismului însemnat de mâna lui Dumnezeu în cartea mărirei popoarelor. Cu această ocazie din toată ţara să trimite lui Cuza telegrame, prin care este felicitat ca demn urmaş a lui Ştefan cel Mare şi să imploră ca Dumnezeu să-i dăruiască ani îndelungaţi spre a ajunge la realizarea dorinţelor poporului Român, ce sunt personificate în persoana sa.

---

1) Vezi Domnii Regulamentari pagina 391.

Noaptea de 11 Februarie 1866
Conjurația și Trădătorii

Prin mesagiul publicat în Monitorul oficial din 5 Decembre 1865 pentru deschiderea corpurilor legiuitoare, după ce Cuza-Vodă enumără lucrările de care au a se ocupa camerile, termină mesagiul cu următoarea declarație: „*Fiți convinși că eu nu aș vrea o putere care nu s'ar întemeia decât pe forță. Fie în capul țărei, fie alăturea cu D-v. eu voiu fi totdeauna cu țara și pentru țară, fără altă țintă decât voința națională, și marile interese ale României. Eu voesc să fie bine știut, că nici odată persoana mea nu va fi o împedicare la orice eveniment, care ar permite de a consolida edificiul politic, la al cărei așezare am fost fericit a contribui.*

In Alexandru Ioan I Domn al României, Românii vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza, pe acel colonel Cuza care a proclamat în Adunarea Ad-hoc și camera electivă a Moldovei marile principii ale regenerației României și care fiind Domn al Moldovei, declară oficial marilor puteri garante când primea și coroana Valachiei, că el primește această îndoită alegere, ca expresia neîndoelnică și statornică a voinței naționale pentru unire, însă numai ca un depozit sacru".

Dar afară de cele declarate prin mesagiu, Cuza-Vodă înainte cu câteva săptămâni de deschiderea camerilor, adresă Împăratului Napoleon al III-lea o scrisoare, în care îl ruga să desemneze un prinț străin de viță latină, căruia să încredințeze Tronul României. Alexandru Cantacuzino, consilier la Curtea de Casație, a fost însărcinat să remită acea scrisoare Împăratului Franciei.

Napoleon al III-lea a răspuns acestei scrisori dar răs-

punsul, dovada cea mai strălucită a patriotizmului lui Alexandru Ioan I Cuza, în loc să figureze în arhivele Statului, a fost sustras împreună cu mai multe documente după cum se va vedea mai departe.

Sunt dovezi irecuzabile ale negocierilor ce s'au urmat între Impăratul Napoleon al III-lea şi Domnitorul Cuza.

Emille Ollivier, fostul Ministru a lui Napoleon al III-lea, în scrierea s'a asupra Domniei ultimului Bonaparte, afirmă că la ministerul afacerilor străine şi în arhivele franceze, s'a regăsit întreaga corespondenţă urmată în 1860 între monarhul francez şi Prinţul Cuza. Din scrisorile divulgate de Ollivier, mai reese că Napoleon al III-lea propusese Prinţului Cuza, la care ţinea şi pe care-l stima foarte mult, ca să întărească milităreşte toate liniile de frontieră a ţărei şi linia Dunărei şi să proclame independenţa României. Impăratul Franciei lua asupra sa obligaţia ca să obţină de la Europa recunoaşterea acestei independenţe.

De asemenea Ziarul „*Ţara*“ No. 241 din 31 Octomb. 1908, sub titlu „*Trădarea lui Sturza faţă de Cuza*“, tot în chestiunea proclamărei independenţei României scrie: „*Impăratul Napoleon al III-lea avea o simpatie deosebită pentru Cuza, de când cu lagărul de la Floreşti şi gândindu-se cum ar putea să'l mărească în faţa Românilor, îi trimite o scrisoare printr'un ambasador special, în care îi scrie: „Strânge ori câtă armată ai şi concentreaz'o în câteva puncte pe malul Dunărei, apoi proclamă independenţa ţărei tale, căci eu voiu sili pe Turcia să primească aceasta ca fapt împlinit*“.

Bucuria Domnitorului Cuza a fost atât de mare, că chemând pe secretarul său Dimitrie A. Sturza, îi comunică conţinutul scrisoarei.

Spre nenorocire, Dimitrie A. Sturza destăinueşte lui Ioan Ghica comunicaţia lui Napoleon şi apoi ambii în unire au avizat pe consulul Englez, German şi Austriac, cari la rândul lor au comunicat ştirea guvernelor respective şi presei streine.

Napoleon al III-lea a fost penibil impresionat de această divulgare. Planul său devenea nerealizabil, pentru că proectase să pună Europa în faţa unui fapt împlinit, constrângând pe Turcia şi influenţând puterile să recunoască astfel noua stare de lucruri pentru România.

Mare fu durerea Domnitorului Român Cuza-Vodă, când

după câteva zile primi telegrama aceluiaş Impărat, Napoleon al III-lea, în cari îi zicea: „O ţară care are asemenea trădători, nu merită independenţa". La această telegramă îi alătură mai multe ziare engleze, cari publicau conţinutul scrisorei lui Napoleon către Cuza. Atunci Domnitorul Cuza înfuriat trimise de chemă pe Dimitrie A. Sturza şi în capul scărei îl întâmpină cu aceste cuvinte publicate în ziarul „Ţara" No. 241 din 30 Octombrie 1903: „*Mişelule, ceeace publică ziarele „Engleze, le-am cunoscut Napoleon, Eu şi cu Tine; Cine este „trădătorul între noi? Şi fără să mai aştepte vre un răspuns, „îl pălmuî pe Dimitrie A. Sturza, dându-i un picior în spate, „care-l făcu să se rostogolească pe scara palatului.*

„*După ce furia îi trecu, Cuza-Vodă îşi dete seama de ce „trebuia să facă şi trimise să prinză şi să aresteze pe Dimi„trie A. Sturza. Însă în zadar îl căutară prin toate părţile, „căci trădătorul înţelese situaţia sa critică, fugise la Giurgiu „şi de acolo trecu Dunărea în Turcia, pe care o servise în „detrimentul patriei şi naţiunei române*".

Trădarea lui D. A. Sturza faţă de Domnitorul Cuza şi România, în 1860, nu mai face astăzi îndoeală pentru nimeni. Numai datorită indiscreţiunei criminale a secretarului fostului Domn, România nu şi-a putut realiza la această dată visul independenţei, care ar fi însemnat avantagii colosale pentru noul stat Român.

Dimitrie A. Sturza a făcut imposibil ceiace concepuse Impăratul Franciei în înţelegere cu Alexandru Ioan I. Cuza.

Marele Domnitor Cuza-Vodă adăpat la ideile lui Cavur, voia unirea neamului românesc prin dezrobirea Transilvaniei, Bucovinei şi a tuturor provinciilor subjugate şi dacă n'a putut realiza acest mare ideal, cauza a fost conjuraţia şi trădătorii cari se puseseră în serviciul străinilor şi în special al Austriei. Dacă trădarea şi conjuraţia n'a fi existat, astăzi am fi avut fericirea de a fi văzut de atunci dezrobirea provinciilor în chestie.

Românii de pretutindenea trebue să spere că un viitor apropiat va aduce omul pentru realizarea acestui mare principiu de drept al gintelor, pe orice cale, fie prin diplomaţie, fie prin arme.

De câte ori se conspiră pentru o detronare, pamfletele vin înainte. Aceste pamflete cată să fie naţionale şi liberale

spre a interesa; de nu vor fi astfel, sunt privite ca opinii venite din partea poliţiei; atunci când apar fără nume de autor şi nu ştie nimeni de unde vin, au aerul misterios care le fac temătoare. In fiecare zi se vedeau lipite pe pereţii palatului lui Cuza-Vodă, de cu noapte, placarde defăimătoare la adresa sa; iar ziarul „Clopotul", un alt pamflet, redigiat în secret de către Dimitrie A. Sturza, aruncă asupra tronului şi persoanei Domnitorului Cuza injurii triviale [1].

Altă dată Dimitrie A. Sturză publică un articol violent în ziarul „*Steaua Dunărei*" din 18 Ianuar 1860, ce-i atrase două procese de presă şi o condamnare la două luni închisoare, cu toată apărarea ce i-o luase M. Cogălniceanu, închisoare care o şi făcu, după cum se vede în Monitorul Oficial al Moldovei din 21 Januar 1860, precum şi din „*Steaua Dunărei*" dela 20 Ianuar acel an, când telegrafiază din Piatra: „*Astăzi merg în închisoare, de unde trimit salutare amicilor mei politici*".

Multe scopuri antipatriotice s'a atribuit de clevetitori lui Cuza-Vodă, atât în politica internă cât şi în cea externă. Politicianii il acuzau mereu şi respândeau calomnii, fiindcă lovitura de stat dela 2 Maiu 1864, fără de care n'ar fi putut deschide calea cea mare a reformelor sociale democratice, a fost punctul de plecare al acestor insinuări rău voitoare. Din această zi de salvare, ţăranul Român s'a ridicat mândru, independent, proprietar, cu vot şi cu toate fericirile după care suspina de secoli. De aici ţaranul Primar încins cu eşarpa tricoloră; de aci ţăranii deputaţi la cameră, de aici ţăranii oameni învitaţi prin societăţi, pe la banchetele ţărei, la balurile municipale, la seratele publice date de Miniştri şi chiar la balurile domneşti dela palat date de Cuza-Vodă, la care baluri nu se mai văzuse şi n'are să se mai vadă, de sigur, sumanul şi opinca stând alături cu fracul fără ură şi vrăjmăşie. Fiecare văzând aceasta, zicea că înfrăţirea şi unirea va face mărirea neamului romănesc, iar Marele Cuza-Vodă, ca un al doilea Ştefan cel Mare, îşi privea cu bucurie şi mândrie opera geniului său romănesc.

La umbra caloinniilor s'a format încă dela 1865 conjuraţia, care avea de scop detronarea primului Domnitor al

1) Vezi „Albina Pindului" Febr. 1869.

Principatelor Unite, din următoarele persoane: *Ioan C. Brătianu, L. Catargi, Dimitrie Ghica, C. A. Roseti, Ioan Ghica, Petre Mavrogheni, Neculai Golescu şi Dimitrie A. Sturza* cari hotărăse detronarea Alesului României prin orice mijloace şi chiar prin asasinare, însă neființd siguri fără sprijinul garnizoanei militare, propaga ideia falşă că poporul voeşte detronarea, reuşind astfel să atragă câţiva militari superiori de a lua parte la acest act nepopular şi condamnabil. Colonelul Haralampie, Colonelul D. Creţulescu, Colonelul T. Călinescu Maiorul D. Leca, căpitanul Lipoianu, Căpitanul Pilat, Căpitanul Handoca, Colonelul Berindei, Colonelul Gheorghiu, Căpitanul Costescu, Căpitanul Candiano Popescu, Căpitanul Mălinescu, astăzi mai toţi morţi, se asociază cu conjuraţii.

Aceştia şi partizanii lor văzând marele acte săvârşite de Cuza-Vodă şi pe ţăran reînviind ca din mormânt, s'au speriat şi plini de mânie şi turbare, au strigat că trebue omorât acela care l'a reînviat. Au zis întocmai ca şi Jidovii lui Crist: *„Acesta este fiul Domnului, să'l omorâm pe el şi vom stăpâni noi lumea“.*

In desperare conjuraţii au mai alergat la toţi streini cerându-le sprijinul şi spunându-le că altfel sunt perduţi şi ei şi dânşii, întru cât pe calea revoluţiei nu putea nimic face. Garda palatului câştigată, conjuraţii şi trădătorii se pun pe lucru şi cu toate rapoartele şi scrisorile anonime ce se adresau lui Cuza şi prin care'i se spunea că conspiratori îl vor detrona, dânsul rămânea nepăsător, de oarece nu'i venea a crede aşa mişelie.

In seara zilei de 10 spre 11 Februar 1866, ora 8, se prezintă la palat prefectului Beldiman tânărul George I. Dogărescu cerând cu mare inzistenţă a fi introdus la Măria Sa Cuza-Vodă, căruia are a-i comunica ceva foarte important. George I. Dogărescu, care era aducătorul unei scrisori din partea lui Cezar Boliac cătră Cuza-Vodă, fu introdus şi predându-i scrisoarea, acesta scoase o liră şi i-o oferi. George I. Dogărescu refuză primirea lirei şi spune lui Cuza-Vodă:

„Măria Ta, n'am venit să cer pomană. Sunt trimisul D-lui Cezar Boliac a vă aduce scrisoarea sa şi a vă spune că la miezul nopţei patru mii de oameni sunt gata a suna clopotele dela toate bisericile, cât şi a lua puşti dela cazarma

Malmaizon și a veni la palat pentru a sili pe Măria Ta să abdici" 1).

Domnitorul după ce concediă pe Gh. Dogărescu, dede ordin a se chema pe prefectul Beldiman și pe colonelul Zefcari comandantul garnizoanei. Ambii demnitari cari știau că conjurații părăsiră cu totul planul unei revoluții, raportară că nu știu nimic și că acest început de revoluție li se pare straniu.

In adevăr, conjurații civili și trădătorii militari în noaptea de 11 Februar pe la ora unu, calcă palatul și ajungând la camera unde dormea Suveranul, găsesc ușa închisă. Soldații cu baionetele o ridic și o aruncă la o parte. Domnul deșteptat înaintează către trădători cu arma în mână, dar fără a descărca nici un foc. Ofițerii trădători îl amenință cu moartea, Căpitanul Costescu îi pune revolverul la tâmplă și căpitanul Pilat îi oferă spatele, drept masă, spre a subscrie actul de abdicare, spunându-i că poporul s'a resculat, poporul

---

1) George I. Dogărescu, bătrân de 70 ani, care trăește astăzi la Predeal, unde are o casă de expedițiuni și vămuiri fondată în 1880, ne adresează următoarea scrisoare, care constitue un document istoric pentru posteritate.

Mult Onorate Domnule M. Savel,

„La timp am primit frumosul apel către Români și lista de abonament la cartea „Domnia Marelui Domnitor Român Alexandru Ioan I Cuza" în care m'am subscris eu și fii mei.

Cu această ocazie țin a vă comunica că în noaptea fatală de 11 Februar 1866, eu am avut cinstea a fi trimis de către Cezar Boleac, în al cărui serviciu eram, a preda o scrisoare Marelui Domn prin care îl vestea despre complotul detronărei. Introdus cu mari greutăți, am predat scrisoarea și am refuzat să primesc lira ce mi-a oferit Domnitorul, spuindu-i că eu n'am venit să cer milă, ci să'l previn că în acea noapte vor suna clopotele la toate bisericile și patru mii de oameni vor veni la palat pentru a-l sili să abdice.

„O ! cât eram de entuziasmat, căci mi-am putut îndeplini acea sfântă datorie ! Sosind acasă am găsit pe bătrânul Cezar Boliac foarte abătut și îngrijeat; era însoțit de Locotenentul Gorjan, care venise îmbracat civil încă înainte de a mă trimite cu scrisoarea. După ce mi-am dat raportul cum am procedat, Gorjan a plecat prin grădină care răspundea în Cișmegiu, dar foarte îngrijat și el, iar bătrânul cu două geamantane pline și cu feciorul (servitorul), au plecat cu trăsura tot prin Cișmegiu, unde nu pot ști.

o voeşte; pe când poporul dormea liniştit fără să ştie ce se petrece la palat, pentru a se deştepta a doua zi sub domnia februariştilor.

Că conjuraţii şi trădătorii l'a silit să iscălească abdicarea şi că poporul nici visa a se rescula, o dovedeşte şi Memoriile Regelui Carol, unde zice: „Se formă o conspiraţie pentru resturnarea lui, iar în noaptea de 22 spre 23 Februar o mână de oameni armaţi năvăli în palat şi sili pe Principe se abdice" [1]).

Asemenea şi Emille Ollivier, fost Ministru al Franciei, în scrierea sa „*L'Empire libéral*" Paris 1903, vorbind despre detronarea lui Cuza, confirmă adevărul că nişte ofiţeri Români cu revolverele în mână pătrund în camera Domnitorului şi îl sileşc să iscălească abdicarea.

Actul de abdicare fiind semnat sub presiunea trădătorilor armaţi, aceştia îmbracă pe marele Domnitor în haine civile şi legându-l, îl trec printre două rânduri de soldaţi ameţiţi de băutură, cari îi întorc spetele, apoi îl sui într'o trăsură şi îl duse la arest, în casa unuia numit Ciocârlan.

Din porunca bătrânului am spus servitorilor a încuie porţile şi casele şi să nu fie lumină de loc; eu am încuiat biuroul şi am plecat cu rândaşul ducându-ne la un prietin la Radu-Vodă, părăsind locuinţa tot personalul, deşi ziarul *Trompeta Carpaţilor* era sub tipar. N'am ajuns bine la acest prietin şi clopotele au şi început să sune la toate bisericile.

„Locul naşterei mele este în cercul Făgăraşului, Comuna Şercaiţa Transilvania, din părinţi ortodoxi, adevăraţi Români şi am venit în România în etate de 15 ani, unde am urmat doue clase liceale la Liceul Matei Basarab din Bucureşti, noaptea lucram şi ziua învăţam. De acolo m'a cunoscut marele dascăl Petriceicu Hajdău, care în 1862 m'a recomandat D-lui Cezar Boliac, la care eram însărcinat cu afacerea privigherei tipografiei şi predarea ziarului „*Buciumul*" la împărţitorii cari îl distribuiau prin oraş şi predarea ziarului la poşta nemţească pentru abonaţii din străinătate. In anul 1864 ziarul „*Buciumul*" a fost oprit de a mai apare, tocmai în timpul când era o revoluţie şi când marele Domnitor lipsea din ţară.

Acestea au rămas întipărite în memoria mea şi le povestesc adesea şi celor patru fii ai mei.

Scuzaţi-mă că v'am scris mai mult de cât aţi fi dorit şi rămân al D-v."

G. I. Dogărescu

---

1) Vezi Memoriile Regelui Carol, de un martor ocular, volumul I pagina 17, din 1892, editura „Lupta" Bucureşti.

Pentru săvârşirea acestui act mişelesc ofiţerii trădători au adus la palat două companii din Regimentul 7 linie, un batalion de vânători, două baterii de artilerie cu roţile înfăşurate cu fân şi două companii din batalionul de geniu. Colonelul Solomon, Comandantul Regimentului I linie, căruia i se raportase în timpul nopţei de această mişcare de trupe militare în jurul palatului, venind la cazarmă i se comunică de către căpitanul Petrică Rătescu, că Vodă-Cuza este detronat. Colonelul întrebându-l când a aflat, acesta a început a tremura şi până să răspundă, o grupă de ofiţeri compusă din: Maiorii Mavrodin şi Cerchez, Căpitanul Dănescu şi Locot. Scheleti, intră în cabinetul Colonelului şi nu sfârşi bine întrebarea asupra ştirei adusă de căpitanul Rătescu, când altă grupă de ofiţeri măreşte mereu numărul celor veniţi până pe la orele 9 dimineaţa, când apare căpitanul de artilerie *Candiano Popescu* în calitate de adjutant al ministerului de resboiu, revoluţionar şi *Maiorul Leca*, care venise să ceară sabia colonelului Solomon, căruia drept orice răspuns i-a zis: „Eşi! şi spune aceluia cari te-a trimis că până în acest moment nu recunosc nimărui dreptul de a se numi ministru de resboiu al României, de cât colonelului Solomon, soldat cuviincios, şi al tronului, şi al Ţărei". Tot cu această însărcinare a venit pe rând căpitanul Algiu, Colonelul Iacovache şi Colonelu Creţulescu, cari de asemenea au plecat înfruntaţi.

In acest timp singura preocupare şi dorinţă a colonelului Solomon, era ca să-i se spue unde se află Cuza-Vodă, mai ales când trimisul colonelului Brăescu, şeful regimentului 2 de lănceri dela Malmaison, îl asigurase despre neclintitul său devotament pentru Domn.

Numai după ce a venit trădătorul, Colonel Haralambie, abea pe la ora 2 p. m. colonelul Solomon a consimţit să trimită o delegaţie de ofiţeri la cameră, care să asiste la votul de aprobare al Adunărei şi al alegerei Principelui de Flandra. Acea delegaţie a fost compusă din maiorul Mavrodin, Cerchez şi Lt. Scheleti, cari la întoarcere, zdrobiţi de durere, i-au adus la cunoştinţă faptul împlinit. Cugete adânc toată suflarea românească asupra consecinţelor ce ar li decurs din eşirea regimentului 1 linie în stradă, pentru a urca la loc pe acela care nu va mai avea pereche cât va fi România.

La ora 3 p. m. după ce colonelul Solomon s'a îmbrăcat

ta mare ţinută, şi şi-a luat rămas bun dela corpul ofiţeresc şi dela gradele inferioare de faţă, cu lacrimile în ochi s'a urcat în trăsură şi s'a dus la palat unde era aşteptat a-şi da demisia.

Acum, când se face multă vorbă în jurul domniei lui Cuza-Vodă, şi nimenea u'a scris cine a fost adevăratul autor, al detronărei acestui Domn, să îngădue nouă a spune celor ce nu ştiu şi nu mai puţin celor ce ştiu şi nu pot vorbi, că **Austria a detronat pe Vodă-Cuza, iar conspiratorii şi trădătorii au primit dela aceasta preţul trădărei, servind'o în dauna neamului românesc!**

In toamna anului 1865, Austria descoperă că Transilvania este împanată cu armele înlesnite de însuşi împăratul Napoleon al III-lea şi Cuza-Vodă are mandat din parte-i de a trece munţii la cea de'ntâiu ciocnire dintre dânsa şi Prusia, spre a o ocupa milităreşte.

In faţa eminentei primejdii de-a perde pentru totdeauna Transilvania, diplomaţii Austriaci, cari mai ştiau că Cuza cu prilejul vizitei sale la Craiova, însoţit fiind de miniştrii săi Roseti şi Brătianu, le spuse acestora, că sânt nişte pehlivani şi cât va fi el Domn în această ţară, cu dânşii nu va mai putea lucra nici odată, pentru că se îmbrăcase ţărăneşte ca să manifesteze alături cu poporul ce primea pe Domn, au tocmit şi s'au învoit cu aceşti falşi patrioţi asupra zdrobirei celor mai sfinte şi mai mari interese ale neamului românesc, detronând pe Vodă-Cuza.

Cuza-Vodă scos din palat şi arestat în casa lui Constantin Ciocârlan, a fost ţinut trei zile, unde conjuraţii şi trădătorii l'au judecat, l'au osândit fără nici o culpă şi tot noaptea a fost pus într'o trăsură şi expulzat peste hotar ca un vagabond.

C. A. Roseti, care altă dată depeşa lui I. C. Brătianu, că Cuza-Vodă este sublim, de astă dată prin ziarul „*Românul*" dela 13 Februar 1866, are îndrăzneala a slăvi fapta mârşavă a trădătorilor sau salvatorilor, după cum se dădeau ei şi din care făcea şi el parte, susţinând că resturnarea lui Cuza ar fi fost efectul unor porniri spontanee şi nerezistibile ale poporului indignat.

Dacă vânzătorii de neam şi de patrie erau convinşi de indignarea poporului şi a armatei, de ce s'au ascuns în întunerecul nopţei şi au pătruns ca bandiţii în palat şi nu s'au

pus la lumina zilei la lumina soarelui în capul acelui peper şi să facă revoluţia?

Dacă Cuza ar fi veit să fie reinstalat pe tron, apoi aceasta ar fi fost cel mai uşor lucru, căci în timpul când se afla încă arestat la C. Ciocârlan, Consulul francez Tyllos se prezintă în mare ţinută la Cuza-Vodă şi în mod oficial faţă de C. Ciocârlan îi spune: „Sunt autorizat, Măria Ta, ca să vă transmit viile regrete ale Augustului meu Suveran, Impăratul Napoleon al III-lea, de cele ce s'a întâmplat şi dorinţa Majestăţei Sale de a fi restabilit imediat pe tronul ce aţi ocupat. Am ordinul de a pune la dispoziţia Măriei-Voastre toate mijloacele necesare restabilire. pe tronul Român".

„Domnule Consul a Franciei", îi respnnse Cuza, „Mulţumesc Majestăţei Sale Imperiale de Inalta Sa bunăvoinţă precum şi D-v. în particular de cele ce-mi comunicaţi. Regret însă foarte mult că nu pot primi restabilirea pe tronul dela care am abdicat."

Fostul Ministru D. Tit. Maiorescu, în prefaţa discursurilor sale parlamentare, accentuiază destul de bine părerile sale despre Cuza Vodă şi iată ce scrie în volumul I al acestei publicaţiuni, despre reformele lui: „Insăşi răsturnarea lui Cuza-Vodă a fost un fapt greu de justificat. Liber ales de naţiunea din cele două Principate, Cuza merita o soartă mai bună şi nu èra lucru cuminte ca să arătăm marilor puteri, sub a cărora garanţie ne aflam puşi prin tractatul dela Paris din 30 Martie 1856, că naţiunea se înşelase în persoana Alesului ei. Unirea Principatelor cu înlăturarea comisiei centrale din Focşani, legea rurală, chiar dobândită cu preţul loviturei de stat de la 2 Maiu 1864, secularizarea averilor mănăstireşti, vorbeau în favoarea lui Cuza"[1]).

Iată cum continuă D. Tit. Maiorescu aprecierile sale asupra guvernărei lui Cuza: „Căci una din calamităţile de care trebuia să scape ţara, dacă era să-şi aibă viitorul mai asigurat, erau tocmai desele schimbări de domn, numai dela 1800 încoace se întâmplase în Muntenia vre-o 15 şi în Moldova 14; *şi noi, după de abea 7 ani de domnie a lui Cuza, făceam acum înşine ceia ce imputasem mai înainte intrigilor din Fanar şi ne arătam tot aşa de rău năràviţi*"[2]).

1) Vezi şi ziarul „Adevărul" No. 5117 din 27 Octombrie 1903.
2) Idem.

In ce priveşte alegerea Domnului străin, D. Tit. Maiorescu scrie: „Ce e drept, o cerinţă principală a programului naţional statornicit de Divanurile Ad-hoc, Domnul ereditar dintr'o casă suverană a Europei, rămânea încă de îndeplinit şi pe de altă parte situaţia politică generală la început anului 1866, când se pregătea alianţa intre Prusia şi Italia pentru rezboiul în contra Austriei, reclama poate în România un Domnitor care să inspire celor interesaţi mai multă incredere. **Dar chiar în acest caz naşte întrebarea, dacă nu era de preferit ca alegerea Domnului străin să fie făcută fără violenţă, cu liberul consimţimânt al Principelui Cuza**; căci o abdicare voluntară in vederea marelui scop naţional era plănuită de el însuşi. Mesagiul său pentru deschiderea sesiunei parlamentare pe 1865-1866, citit in camera la 5 Decembre 1864 cu două luni înaintea răsturnărei, se termină cu următoarele cuvinte: „In Alexandru Ioan I Domn al Românilor, Românii vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza, care declară puterilor garante, că el primeşte îndoita alegere numai ca un depozit sacru". Intenţia de a părăsi tronul era dar oficial indicată de însuşi Principele. In Ianuar 1866, când cumnaţii săi Dimitre şi Teodor Roseti veniseră să-i arăte temerile lor de conspiraţie ce se pregătea, Cuza le răspunde nepăsător, că nu mai există motiv de conspirare, fiindcă el avea să abdice peste două luni spre îndeplinirea cerinţelor Divanului Ad-hoc"[1]).

Continuând eruditul Profesor Maiorescu relativ la abdicare scrie: **„Ori cum ar fi şi ori câte circumstanţe atenuante s'ar admite pentru răsturnarea lui Cuza, modul cum s'a executat această răsturnare rămâne condamnabil.**

Trei ofiţeri: Vasile Pilat, astăzi general, Costescu şi Lipoianu, pătrund in noaptea de 10 spre 11 Februar 1866 în palat şi silesc pr Alesul naţiunei a subscrie următorul act, publicat in Monitorul Oficial de Vineri 11 Februar 1866:"

Abdicare,

„Noi, Alexandru Ioan I conform dorinţei naţiunei întregi şi angajamentului ce am luat la suirea mea pe tron, depun astăzi $^{11}/_{23}$ Februar 1866 cârma guvernului în mâna unei Locotenenţi Domneşti şi a ministerului ales de popor".

Alexandru Ioan,

1) Vezi şi ziarul „Adevărul" No. 5117 din 27 Octombrie 1903.

„Cine va fi redactat acest act silnic cu frazeologia „Ministerul ales de popor“, e indiferent, ministerul a fost aşa de puţin ales de popor, că în acelaş număr al Monitorului se publică decretul prin care noua locotenenţă domnească ordonă şi numeşte ministerul Ioan Ghica.

In acest minister precum am arătat, Maiorul Leca, comandantul Batalionului de vânători, căruia îi era încredinţată în acea noapte garda Domnului Ţărei, era numit Ministru de rezboiu.

O asemenea numire însemna nesiguranţa armatei şi nesiguranţa Tronului“.

„Şi pentru ca să nu rămâie îndoeală asupra acestei însemnări, ziarul autorizat al partidului, care de acum înainte era chemat să aibă un rol mult mai pronunţat în conducerea politicei române, se grăbea să publice chiar a doua zi, într'un articol de fond plin de laude pentru ofiţerii conspiratori şi mai ales pentru maiorul Leca, acest brav şi patriot oştean căruia îi datorim recunoştinţă, următoarea profesiune de credinţă asupra armatei: „Opiniunea acestei foi în privinţa datoriilor unui militar, să ştie că este cu totul opusă aceleia ce este în genere admisă în oştirile permanente. Nu înţelegem şi nu ştim cine poate înţelege, cum un militar poate fi îndatorit a-şi ţinea jurământul său către un guvern, care ar calca el jurământul său şi când acea calcare ar fi recunoscută prin o aclamare generală“.

„Iar Maiorul Leca publică în acelaş număr al ziarului „*Românul*“, organul lui C. A. Roseti, o scrisoare către un Căpitan din Batalionul de vânători cari zicea: „Actul ce am făcut este un fapt istoric şi vânătorilor le va rămâne o glorie eternă pentru devotamentul ce au avut către patrie, iar eu mă voiu făli pururea, că am fost instrumentul patriotizmului lor“.

Aici D. Tit. Maiorescu aminteşte un incident însemnat într'o notă care sună ast-fel:

„Chiar peste 22 ani într'o scrisoare dela 1 Februar 1888, fiul lui Vodă-Cuza esplică astfel alegătorilor săi din Colegiul al III-lea de Mehedinţi, pentru ce nu poate primi mandatul de deputat, ce i l'a încredinţat: „Nu-mi este permis să fac parte dintr'o Adunare, care de sigur va fi iarăşi prezidată de

acel nelegiuit, care a trădat pe Domnitorul încredințat pazei sale".

Și ce este tot așa de semnificativ, termină D. Tit. Maiorescu capitolul despre Cuza, „*Românul*" din ziua următoare (numărul dela 14 și 15 Februar 1866) se arată solicitat de ofițerii conspiratori ca să nu-i treacă sub tăcere, cel puțin pe cei cari au dat adesiunea lor mai înainte de 11 Februar și astfel laudă în prima linie pe colonelii Crețulescu și Tanase Călinescu, pe căpitanul de artilerie Candiano-Popescu și pe mai mulți alții, al căror nume se vede publicat acolo"[1]).

Aprecierile documentate ale fostului Ministru D. Tit. Maiorescu n'au nevoie de comentarii și acum să vedem ce au făcut trădătorii și partidul al cărui conducător era Ioan C. Brătianu, după ce au luat puterea în mână? Au găsit vr'o 40 țărani în camera națională, pe cari i-a îngropat în neagra și sinistra noapte de 11 Februar.

Din acea noapte țăranul a perit și nu s'a mai văzut nicăiri, nici prin cameră, nici prin palatul țărei, nici prin societăți. L'a gonit din toate părțile, până ce astăzi l'a scos și din primăria satului lui.

11 Februar, de câte ori ne apropiem de această nefastă și fatală zi, neagră ca și sinistra ei noapte de tradare, în care vânzătorii țării se întreceau pe capete ca duhurile necurate după un sabat infernal, care mai de care să'și arăte zeloasa infamie în fața lui Satan, spuind: „Eu am intrat cel întâiu în camera lui Cuza"; altul, ca căpitanul Pilat: „Ba pe spetele mele a iscălit abdicarea"; Costescu: „Eu i-am pus revolverul la ceafă"; altul: „Eu l'am îmbrăcat în haine proaste, i-am turnat căciula pe cap și spre batjocură l'am scuipat pe el".

De câte ori Românii patrioți se apropie de această blestemată zi, îi prinde o ură și indignare; iar de pe la miezul nopței încep a auzi cu groază un strigăt de răzbunare și un alt zgomot înăbușit de arme și de voci lugubre plecând din Dealul Spirei, cu roatele dela tunuri înfășurate în paie spre palat, toți beți și amăgiți că poporul s'a sculat ca să omoare pe iubitul lor Domn, unde la palat îi aștepta alții cari băuse

---

1) Vezi și ziarul „Adevărul" No. 5117 din 27 Octombrie 1903 care reproduce toate acestea din prefața discoursurilor parlamentare a D-lui Maiorescu.

toată ziua pe la băcănia unuia Angelescu, la cârciuma lui Gherasim din apropierea palatului şi chiar în curtea palatului; întocmai ca şi la asasinarea şi detronarea Regelui Alexandru şi Reginei Draga a Serbiei, erau ciubere cu vin şi bani destui din acele nenumerate mii de galbeni adunate pentru acea tradare!"

Soldatul cât de prost se pare, când nu este beat, ştie bine ce face şi este om de cinste şi credinţă şi când se află în situaţiuni grave, el nu-şi bea nici porţia lui de rachiu, precum făcea la Plevna când avea să dea cele mai mortale asalturi.

In această noapte coaliţia monstruoasă, falşii liberali şi ciocoii, instrumente ale Austriei, organizaţi în bandă, întocmai ca nişte hoţi, a scos pe Cuza-Vodă din Palatul ţărei fără ştirea poporului, care dormea dus fără nici o grijă de a-şi răsturna pe Marele Domn, ce'l trimise cerul ca pe un salvator şi aceasta drept recunoştinţă pentru c'a făcut o Românie mare şi frumoasă, liberă şi mai independentă de cât astăzi, a organizat-o în legi liberale, cu instituţii, cu o mândră armată şi vitează ca şi el, a îmbogăţit'o cu cele mai frumoase domenii scoase din ghiarele Grecilor; în line pentru c'a liberat poporul şi dezrobind patru milioane de ţărani, i-a legat pentru vecinicie de patria Română!

Tot Românul în această noapte de urgie trebue să blesteme pe conjuraţii şi trădătorii din noaptea de 11 Februare. până vor peri toţi ca strigoi după miezul nopţei Sfântului Andrei şi toată suflarea românească să strige în gura mare, că unsprezece Februare, este zi de doliu şi zi de trădare.

Toată suflarea românească să blesteme pe trădători şi conjuraţi cu blestemul marelui poet naţional Vasile Alexandri:

„Blestemul ţărei tunând să cază
„Pe capul vostru nelegiuit!
„Blestem şi ură! Lumea să vază
„Cât rău în ţară aţi făptuit.

. . . .
. . . .

„Şi când în neagra de vecinicie
„Veţi pleca sarbezi, tremurători,
„Pe fruntea voastră moartea să scrie:
„Duşmani ai ţărei, cruzi vânzători!!

Naţiune românească, erai sau nu erai, când în fatala zi de 11 Februare ţi se vestea că garda palatului, ca Iuda, vânduse pe Domnul său şi până ce cocoşul cântase a treia oară, credincioşii lui ostaşi se lepădară de el şi îmbrăcându-l în haină mohorâtă, îl duse la Golgota, în casele lui Ciocârlan?! Santinela sacră, care de cu seară îi prezintă arma de credinţă, în zori de ziuă îi pune arma trădărei în pept, nelăsându-l nici să sufle! Fapta cea rea rămâne etern mârşavă, ca şi acea din Muntele Maslinelor cu Isus Christos; ca şi acea din câmpia Turdei cu Mihaiu Viteazul, când îl omorî acel mişel în mijlocul ostaşilor săi; ca şi acea dinprejurul caselor dela Goleşti, unde câţiva mizerabili Arnăuţi intrară în lagărul românesc de luară pe Domnul Tudor Vladimirescu şi 'l duse la moarte; astfel şi această infamă trădare, se răsfrânge pe capul naţiunei care a lăsat să se facă crima şi n'a pedepsit pe acei ce prin crimă şi trădare s'a făcut stăpâni!

Ostaşii cari au calcat jurământul făcut Suveranului lor şi l'a forsat cu revolverul la tâmplă să iscălească un act ca emanând dela popor, au fost, sunt şi etern vor rămânea nişte sperjuri ca şi ceilalţi tovarăşi civili ai lor, vor rămânea de asemene nişte trădători acoperiţi de blesteme.

Totuşi spre cinstea armatei, pe care o murdărise trădătorii, s'a găsit (103) oficeri ce nu luase parte la răsturnare, ca în numele întregei armate române să prezinte Domnitorului Carol, câteva zile după urcarea sa pe Tron, următoarea cerere spre a spăla ruşinea şi pata aruncată asupra ei.

Măria Ta,

„Ori cât de dureroasă ar fi datoria pe care subsemnaţii ofiţeri îndrăznesc a o îndeplini faţă de Alteţa Voastră, ori câtă temere ar putea să simtă că fac această pornire hazardată, cu toate acestea, ei ezită un singur minut a îndeplini această misiune, căci onoarea militară a vorbit şi orice altă consideraţie trebue să dispară în faţa acestei legi supreme.

Cu prilejul evenimentelor ce s'au produs la noi la 11 Februarie, mai mulţi ofiţeri au nesocotit onoarea militară şi datoriile lor cele mai sfinte.

Subsemnaţii, atât în numele lor propriu, cât şi în acelor cari lipsesc din Bucureşti roagă cu stăruinţă şi respectuos pe

A. V. de a binevoi să examineze prin Ea însăşi această gravă chestiune, care coprinde în ea tot viitorul armatei noastre *şi de a nu tolera ca mişelia câtorva să planeze ca o pată ne-ştearsă pe întreaga noastră armată, care respinge o asemenea solidaritate şi protestează de nevinovăţia ei.*

„In această zi solemnă, când A. V. pentru fericirea ţărei noastre a primit coroana României şi când ea a adus în mijlocul nostru o inimă curată şi un sentiment adânc al onoarei militare, pe care ea le-a moştenit de la iluştrii săi strămoşi, ofiţerii subsemnaţi şi cu ei armata întreagă fericiţi şi mândri de Augustul lor şef, pe care îl vor avea de acum înainte în fruntea lor, nu vor dovedi mai bine A. V. tot devotamentul cu care sunt gata a susţine tronul şi persoana Prinţului lor Carol I, de cât conjurându-l de a inaugura Domnia sa printr'un act de dreptate strălucitoare, care singură va putea reabilita armata, ridicând'o în ochii compatrioţilor săi şi ai străinilor".

Binevoiţi, Măria Ta, a primi asigurările credinţei şi profundului respect cu care avem onoare de a fi ai Alteţei Voastre prea supuşi, prea credincioşi şi prea devotaţi servitori.

Semnaţi: Generali: Florescu, Savel Manu.

Coloneli: Solomon, Boteanu, Ranet, Petrescu, Păucescu, Roznovanu, Vispescu.

Lt Coloneli: G, Catargiu, Brăescu, Racoviţă, Coresi, Heret, Donici, Holban.

Maiori: Ciudin, Arion, Ciupagea, Algiu, G. Scheleti, Păianu, Slăniceanu, Dimitrescu, Munteanu, Costescu, Galitzi.

Căpitani: Genovici, Popovici, Luchian, Guriţă, Cuciuc, Polizu, Armăşăscu, Agarici, Crăescu, Poenaru, Niculescu, Scheleti, Vărnav, Teleman (cavalerie), Baldovici, Teleman (infanterie) Singurof, Cociuturescu. Gr. I. Dumitrescu, Burileanu, Paspale, Rotescu, Cojocăreanu, Vasilescu, Bălăceanu, Pruncu, Holban, Silion, Drăgulinescu, Bărsescu, Bănescu, Popescu, Perieţeanu, Hincu, Ghidionescu, Scheleti, Nicolau, G. Popescu.

Locotenenţi: Al. Catargiu, Angelescu, Deriviliu, Baldovici, Berlescu, Nicolaide, Lipan, Macri, Drugănescu, Georgescu, Valter, Chiriţescu, G. C. Lipan, Ionescu, Sobieschi, Catakatz, Nuţescu, Munteanu, Orăşeanu, Homoriceanu, Irimia, Ghica, Pleşoianu, Lupu, Teodoru, Orezeanu, Petrescu, Algiu,

Bosie, Leca, Papopolu, Gheorghiu Veropol, Petrov, Tereuzescu, Ivan, Herescu, Tudoriu, Astrovanu.

Sublocotenenţi: Chirculescu, Caracostea, Veltz, Nestor, Economu, Gugulescu, Alexandrescu, Bogdan, Al. Nanu, Costescu, Dimitrescu, Gamba, Vintilă, Paulescu, Sebastian, Chiulescu, Trestian, Dunca, Arăpescu, Carapancea, Lăzărescu, Bobulescu, Mavrodin, Măicănescu, Teleman, (lănceri) Niculescu, Plesnilă, Popescu, Cănceanu, St. Halea, Gună, Dumitrescu, Notara, Neuman, Verghi, Bela, Macarovici, Vasilescu.

Adoua zi după prezintarea acestei petiţiuni, întregul corp ofiţeresc a fost primit de Prinţul Carol şi răspunsul ce s'a dat petiţionarilor în limba franceză, a fost următorul:

„Am primit adresa D-v. mai intâi pentru că respectez sentimentul care v'a dictat acest demers şi apoi pentru ca să am ocazia de a vă exprima felul meu de a considera onoarea militară şi datoria soldatului.

O rugare colectivă dobândeşte uşor aparenţa unei presiuni morale şi nu poate fi permis unui militar să o exercite asupra şefului suprem al armatei.

Jurământul obligă pe soldat la o supunere absolută. Nici actele şefului armatei, nici motivele de care e condus, nu trebue supuse criticei; politica trebue să rămână departe de dânsul; singura-i misiune e să-şi apere suveranul şi patria până la ultima suflare, împotriva ori cărui duşman. Am fost şi sunt soldat din înclinare şi din acest motiv, precum şi din consideraţiunea importanţei pentru ţară de a poseda o armată bine disciplinată, că unul din scopurile mele cele d'intâiu va fi acela de a-i asigura poziţia la care are toată dreptatea de a aspira“ [1]).

Prin petiţiune se cerea pedepsirea şi netolerarea ca mişelia câtorva ofiţeri trădători, să planeze asupra armatei.

Din acest punct de vedere memoriile în chestiune cari sunt martor al timpului şi nu se pot dezminte, adaogă:

„$^{7}/_{19}$ August.—Ministrul de rezboiu, generalul prinţ I. Ghica, îşi dă dimisia; prinţul numeşte în locu-i pe Colonelul Haralambie, o fire leală de soldat“ [2]).

După tradare, Ofiţerii februarişti, n'au fost depărtaţi din

---

1) Vezi Memoriile Regelui Carol de un martor ocular, Vol. I pag. 96 şi 97, Editura Tipografia „Lupta“ Bucureşti 1892.

2) Vezi Memoriile Regelui Carol de un martor ocular, vol. I pag. 154.

armată; ci din contra li s'a dat satisfacţie, numindu-se pe unul din ei, lealul colonel Haralambie, ministru de rezboiu, adică şef peste aceia care sa plângeau în potriva actului mişelesc comis şi de el *„soldatul leal"*, cum i se zice în memorii.

Sperjurii şi trădătorii n'au fost goniţi din ţară şi din preajma palatului domnesc şi regal, ci au fost protejaţi şi toleraţi în armată.

Domnul şi Regele Carol a guvernat ţara cu unii din ei ca miniştri, iar alţii au fost făcuţi aghiotanţi şi oameni de încredere pe lângă persoana sa.

Maiorul D. Leca a murit general, după ce a fost de mai multe ori ministru şi Preşedinte al Corpurilor legiuitoare stând la deschiderea acestor corpuri la dreapta Domnitorului şi Regelui Carol, cu toate că mai 'nainte tradase pe fostul său suveran, Cuza-Vodă. Căpitanul Pilat a ridicat treptele ierarhiei militare, până a ajuns la gradul de general, comandant unui corp de armată. Căpitanul Lupoianu a fost colonel şi Director general al telegrafelor şi poştelor, Căpitanul Costescu a murit colonel. Căpitanul Candiano Popescu a fost aghiotant al Regelui Carol şi cu toate că la 8 August 1870, proclamă republica la Ploeşti, chiar sub domnia Principelui Carol, a murit general. Toţi aceştia au fost ofiţeri mişei, după cum sunt taxaţi de colegii lor, căci ei au aruncat o pată neştearsă asupra armatei şi cu tot protestul au rămas în oştire, iar unii ca miniştri, precum a fost D. Leca, a lucrat cu Domnul şi Regele Carol poate chiar în sala în care s'a petrecut drama februaristă! Toţi aceştia au fost ofiţerii cari au silit pe Cuza Vodă să abdice, fiind hotărâţi de a-l ucide la caz de opunere şi dacă în noaptea de 11 Februar 1866 nu s'a vărsat sânge de Suveran, aceasta se datoreşte nu conjuraţilor, ci Domnitorului detronat.

Actul odios din noaptea de 11 Februar neavând principiile revoluţionare, cari fac de interesează masele naţiunei şi le chiamă la sacrificii mari, autorii simţea slăbiciunea înlăuntru şi căutau a linguşi opinia Europei în favoarea triumfului acelei mişcări. Sub toate punctele de vedere guvernul slăbeşte după revoluţia din 11 Februar şi ţara se vede căzută.

După 11 Februar, Vasile Boerescu este trimis să cear mila la curţile Europei pentru nefericita România. Noi mergem

la curţile străine, precum cerşetorii la porţile celor mari îşi arată ranele lor plângând.

Tot cu privire la Vodă-Cuza, iată ce mai scrie la pagina 78, primul volum din Memorii: „Prinţul Carol ocupa odăile dela nord, în faţa cărora era o mică clădire de gardă, cei doi însoţitori ai săi (domnii de Mayenfiisch şi de Verner) primiră odăile dela Sud în cari locuise mai pe urmă Prinţul Cuza; ferestrele acestor odăi dădeau asupra unei pieţi deşerte, murdare, unde se aşezase niştc ţigani şi porcii se tăvăleau prin noroiu; în aceste apartamente fusese arestat ultimul Prinţ indigen în memorabila noapte de 11 Februar 1866, de către mai mulţi ofiţeri şi silit să-şi iscălească abdicarea dela tron, găsiră cu dânsul şi pe metresa lui Princesa Maria Obrenovici". Apoi la pagina 16 a acestui volum, scrie despre Cuza-Vodă: „în general vorbind, acest Principe, a cărui viaţă particulară nu avea nici de cum un caracter demn".

Traian, cel mai mare şi cel mai bun din Cezarii Romei, avea şi el slăbiciunile lui în viaţa particulară, ca şi Cuza-Vodă, dar Roma trecea peste aceste slăbiciuni, pentru faptele mari ale Suveranului. Aceste slăbiciuni nu loveau în nimic interesele publice.

Ştefan Cel Mare, Domnul Moldovei, acest gigante al timpului care a ţinut pe loc şuvoiul păgânizmului de a se revărsa asupra Europei, pe lângă cei patru fii legitimi, mai rămase după moartea lui şi un fiu natural, *Petru Răreş*, care moşteni mai curat de cât cel legitim, caracterul războinic al tatălui său. Mama acestui Petru era soţia unui negustor de peşte din târguşorul Hârlău numit Rareş. *Marele Voevod se oprea adesea ori în acest târg lângă frumoasa lui păscăriţă, spre a mai uita de ostenelele rezboaelor*. Ştefan cel Mare, mai mult ca Cuza-Vodă, a pus de s'a zidit un palat domnesc pentru frumoasa inimei lui. Ruinile acestui palat se văd şi astăzi în acel târg, precum şi o biserică care există şi acum. Moldova, trecea peste aceste slăbiciuni din viaţă particulară a Voevodului, iar urmaşii lui la tron nu iau adus hulă nici nu l'a găsit scandalagiu şi nedemn. El era foarte iubit de poporul moldovenesc, spune istoria şi la moartea lui a fost multă jale şi plângere, a tuturor locuitorilor ţărei; că plângeau toţi, ca

după un părinte al lor, cunoscând că i-a scăpat de mult bir și apăsare. Plângerea după Ștefan își avea temeiul în părinteasca lui cârmuire și în acele mărețe fapte prin care un Domnitor poate să se facă binecuvântat de poporul său.

Mare general, mare politic, înțelept cârmuitor, el întrunea în persoana lui toate însușirile unui mare Domnitor și acest epitet cu drept i-a fost dat și recunoscut de posteritate, *mai adăugându-i-se și acel de Sfânt.*

Intr'o țară întinsă, la un popor numeros, Ștefan ar fi fost un alt Cezar sau Carol cel Mare. In mica lui Moldovă, cercul activității sale, în loc de a putea determina soarta omenirei, trebui să se mărginească la apararea acelei mici porțiuni din ea, care alcătuia poporul său. Dar în acest mic cerc în care îi fu dat a lucra și a făptui oare nu este el mult mai mare decât alți mulți Domni, Regi și Impărați cu care se mândresc popoarele? Este mai ușor de a ajunge la glorie și la mărire în sânul unui popor mare, de cât a răsări ca atare din mijlocul unui popor mic. Când valurile sunt înalte ele aruncă sus pe acel purtat de ele. Națiunea însăși putând mult, poate și individul ce se ridică în fruntea ei și odată ajuns, acesta se împodobește cu meritele ce se cuvin întregului. *Când poporul e mic, mijloacele fiind puține, trebue ca geniul să îndeplinească lipsurile, să scoată din propriul lui fond ceia ce nu poate afla în acei pe care el se sprijină. E mai greu de a fi un Temistocle de cât un Cezar, un Ștefan cel Mare și un Cuza-Vodă de cât un Carol cel Mare sau Napoleon I.*

Ștefan cel Mare este și va rămânea idealul, care din trecutul îndepărtat aruncă razele splendoarei sale în viitorul și mai îndepărtat, îndemnând a păși pe urmele sale.

Faptele mari ale lui Traian au înecat cu strălucirea lor slăbiciunile particulare ale divinului Suveran, a cărui urmași suntem noi Românii. Tot astfel se petrec lucrurile și cu Napoleon cel Mare, care avea și el slăbiciuni lumești în viața particulară.

Istoria nu va vorbi de slăbiciunile lumești și caracterul nedemn din viața privată cu care este gratificat Alexandru Ioan I Cuza de martorul ocular al Memoriilor Regelui Carol.

Aceste slăbiciuni vor fi încate de dezrobirea celor patru

milioane de ţărani, de unirea ţărilor surori, de împroprietărirea ţăranilor, de darea drepturilor politice şi de alte nenumărate mari şi glorioase acte şi fapte nemuritoare.

Imensul capital genial cheltuit de Marele Domnitor Cuza Vodă, n'a fost irosit în zadar. Urmaşi ai lui Traian şi strănepoţi ai generaţiei din vremea lui Ştefan cel Mare şi Cuza-Vodă, noi Românii de astăzi, tot din acel capital de glorie străbună trăim şi cu el ne mândrim, fiind cel mai scump odor al vieţii noastre trecute.

Cuza-Vodă este distrugătorul castelor şi privilegiilor centralizărei puterilor. Lăpuşneanu, Mircea, Ţepeş şi alţii Domni au ucis boerii pentru a lua puterea din mâna lor şi a desfiinţa casta şi privilegiile barbare ale timpilor trecuţi.

Marele Domn Cuza-Vodă n'a vărsat sânge, n'a arestat pe nimeni, n'a insultat pe nimeni, dar a ucis o clasă; făcu ca boerii să rămâie ceia ce au rămas familiile dela Saint-Germain din Paris.

Cuza-Vodă făcu Unirea Moldovei cu Muntenia, sacrificând patria lui şi Capitala ei, pentru marele interese a Românizmului.

Cuza-Vodă a secularizat averile mănăstireşti, care se afla în mâinele călugărilor Greci, redând ţărei o cincime din pământul ei şi distrugând statul în stat creat de călugării Greci ce erau sprijiniţi de guvernul din Atena, realizând astfel aspiraţiunile vechi ale poporului Român.

Cuza-Vodă a dezrobit patru milioane de ţărani de clacă şi tot acest mare Domn a împroprietărit pe ţărani dându-le pământ şi reinviind în ei iubirea de patrie dispărută din sufletele lor.

Cuza-Vodă a făcut ca biserica ortodoxă Română să fie autocefală şi independentă de patriarhia, din Constantinopol reprezintată pe acele vremuri prin Patriarhul Sofronie căruia Vodă-Cuza i-a scris neperitoarea scrisoare în chestia bisericei române.

Cuza-Vodă a creiat armata Română şi a înfrăţit oştirile celor două ţări surori, cari adese ori se luptau între dânsele.

Cuza-Vodă asigură printr'o politică înţeleaptă şi dibace afară din ţară, temerile politicei puterilor şi Turciei.

Cuza-Vodă a ţinut în frâu pe consulii streini şi a făcut

pe Români stăpâni în administraţia internă, sfărămând astfel cutezarea lor până la impertenenţă, cabalele şi toată influenţa lor.

Cuza Vodă a scris Sultanului prin marele Vizir Fuad Paşa, vestita scrisoare prin care apără cu bărbăţie drepturile şi demnitatea ţărei faţă de toate puterile străine.

Cuza-Vodă a democratizat societatea românească schimbând legea electorală, pe care adunarea electivă refuză cu îndărătnicie să o schimbe. El a pus temelia tuturor legilor în România.

Cuza-Vodă este acela care a adus în Corpurile legiuitoare deputaţi ţărani şi burghezi.

Cuza-Vodă a obţinut dela puteri absoluta autonomie externă a ţărei, dreptul de a-şi schimba constituţia ei fără amestecul vre unei puteri streine şi Regele Carol n'ar fi intrat în România şi nici n'ar fi domnit mai bine de 40 de ani dacă Cuza Vodă n'ar fi făcut aceia ce a făcut, creând o Românie mare şi puternică.

Cu o pricepere comună numai geniilor, *Marele Domnitor Român Cuza Vodă* a rezolvat reformele sociale şi economice fără a vărsa o picătură de sânge românesc. Astăzi asemenea probleme sociale, economice şi naţionale în lipsa geniului şi a oamenilor cari să aibă inimă şi minte, să rezolvă momentan cu tunurile cu repetiţie şi cu gloanţele puştii Manlicher, după cum s'a petrecut în anul 1907, adică după 41 de ani dela noaptea trădărei din 11 Februar 1866, când s'a dat morţei peste 11 mii de ţărani: barbaţi, femei, bătrâni, văduve şi copii, Preoţi slujitori ai altarului şi s'a bombardat cu tunurile ştergându-se de pe faţa pământului românesc sate întregi, împrăştiindu-se jalea şi mahrama morţei dela un capăt la altul al ţărei!

La 1864 Domnul ţărei călătorea în ţară şi personal să interesa de soarta ţăranilor esplicândule legea rurală şi tot ce se atingea de nevoile lor şi a rămas fapt istoric când în Septembrie 1864 Cuza-Voda fiind la moşia sa Ruginoasa din judeţul Suceava, zeci de mii de ţărani din Moldova a venit la palatul moşiei aducând părintelui lor, Domnitorului Cuza o pâine mare purtată de mai mulţi săteni, o tavă cu sare, un berbec împodobit cu tricolorul românesc şi o adresă cu conţinutul următor;

Prea Inălţate Doamne!

„Mare eşti tu Doamne! Prin actul din 14 August milioane de suflete care zăceau de secoli subt osânda boierescului şi în desăvârşita sărăcie, azi sunt eliberaţi şi chemaţi la rândul oamenilor.

Bunule părinte al plugarului Român! Tu ne dai lumina, tu ne dai viaţa şi tu eşti puternicul stăpânitor, unicul Domnitor carele ai fost menit de Dumnezeu sfântul să fii mântuitorul nostru dela copilul din faşă până la bătrânul din cârjă. Aşa, Prea Inalţate Doamne, ni-ai făcut dreptate. Ai rupt în fine zapisul sclăviei, ni-ai dat ogoraşul, hrana familiei noastre şi ai făcut ca şi în vatra ţăranului să domineze liniştea şi fericirea. Speranţă de viitor Tu ai deşteptat în inima amorţită a locuitorului sătean şi el cu totul pătruns de recunoştinţă pentru făcătorul lui de bine, dela altarul Dumnezeesc unde a ridicat glas de rugăciune, aleargă, vine să vă întimpine cu bucurie şi respect şi jură la picioarele Măriei Tale credinţă, dragoste şi recunoştinţă eternă.

Uitate să fie Doamne suferinţele trecute. Nici voim Prea Inalţate Doamne, a şti cine au fost pricina îndelungatei noastre patimi în trecut şi treacă, cu toată ura ce i se cuvine. Inimi senine încoroane pe Suveranul ţărei şi dela toată suflarea auză glasul de bucurie şi de binecuvântare.

Să trăiască Mântuitorul ţaranului pontaş!

Să trăiască Alexandru, Suveran al Românilor dinpreună cu Măria Sa Doamna, ani mulţi şi fericiţi şi în sprijinul braţelor noastre rămâne la fiecare, de a pururea, încredinţată tăria tronului Măriilor Voastre.

Primeşte Măria Ta, binecuvântarea şi jurământul de credinţă ce venim cu miile să depunem, noi prea plecaţii şi umiliţii voştri servitori“.

Sustragerea Documentelor Lui Cuza-Vodă

La detronarea forsată a lui Cuza-Vodă de către o mână de trădători armaţi, ce în întunerecul nopţii a pătruns în palat, D. A. Sturza fostul secretar particular, al acestui Domnitor a sustras o serie de documente ale fostului său protector.

In privinţa documentelor sustrase estě foarte importantă o comunicare a D-lui Tit. Maiorescu, Profesor universitar şi fost Ministru, cu privire la corespondenţa diplomatică a lui Cuza şi mai ales o notă care se găseşte în volumul I a publicaţiunilor discursurilor sale parlamentare, publicate şi in ziarul *Adevărul* No. 5117 din 27 Octombre 1903 care zice: „Pentru apropiata eventualitate pare a să fi urmat o cores-„pondenţă între Cuza şi Napoleon al III-lea în privinţa suc-„cesorului dintr'o familie suverană".

„O confirmare documentală s'ar dobândi probabil din „hârtiile lui Cuza sechestrate în noaptea răsturnărei şi aflate „astăzi în păstrarea D-lui D. A. Sturza, unde nu sunt acce-„sibile. După publicarea lor, dacă au rămas intacte, se va „putea judeca asupra conspiraţiei dela 11 Februar cu mai „mult temeiu".

D. Tit Maiorescu, are grija de a face rezerva „dacă au rămas intacte", fiindcă îl ştie pe D. Sturza de ce e capabil.

De asemenea ziarul „*Ţara*" No. 252 din 12 Noembrie 1903 sub titlul:

„Senzaţionale destăinuiri asupra furtului documentelor lui Cuza, relaţiunea unui martor ocular, spune:

„Este stabilit astăzi că D. D. A. Sturza e acela care a „sustras documentele rămase în palat în urma abdicărei lui „Cuza. Rămâne de stabilit în ce condiţiuni D. A. Sturza a

„sustras aceste documente ale fostului său protector şi ce a „voit să facă cu ele".

Mărturisirea unei santinele. „După cercetări minuţioase şi „ajutaţi şi de întâmplare, am reuşit să dăm peste santinela „postată în cabinetul unde se aflau acele hârtii preţioase în ziua când au fost sustrase de către Dimitrie A. Sturza. Dar „să dăm cuvântul santinelei în chestiune, al cărui nume îl „putem da la nevoie, reproducând fidel aceia ce dânsa ne-a „afirmat".

Gardă la palat. „Făceam parte din garda civică, fiind sim„plu soldat în legiunea a III-a de verde de sub comanda d-lui „Serurie, colonelul acelei legiuni; căpitan aveam pe d. Niţă „Radovici, cherestegiu cu domiciliul pe strada Luterană".

„De oarece pe acea vreme eram foarte ocupat, fiind in„giner, căutam de a mă eschiva de serviciu când puteam, iar „când nu era cu putinţă, mă rugam de căpitanul meu de a „mă scuti de gardă afară pe stradă sau în faţa stabilimen„telor publice, gărzi ce se făceau atunci de garda civică".

Dulapul cu documentele. „Era câteva zile după detronarea „Domnitorului Cuza, când căzuse rândul meu de a fi de gardă „la palat. Menajat cum eram de căpitanul meu, acesta mă „dăduse de gardă într'o cameră a palatului în care se aflau: „un dulap de nuc pe care Cuza-Vodă îl comandase la Paris, „o ladă de fer şi o dormeză deteriorată.

„Păream foarte mirat de ce m'a postat să păzesc acea „încăpere, când căpitanul meu văzându-mi nedumerirea, îmi „zise: Te am postat aici, fiindcă acest loc cere un păzitor „deştept. Să nu laşi pe nimeni să se apropie de acest dulap „şi această casă de fer şi dacă o voi cineva să se apropie, să „tragi într'ânsul dacă nu va voi să se retragă la somaţiunele „D-tale".

Apariţia lui Sturza. „Abea postat acolo, văzui trecând pe „generalul Haralambie şi apoi pe Golescu, locotenenţi dom„neşti, cari veneau să vază dacă mobilele ce mi s'au încre„dinţat spre pază erau în bună stare.

„După jumătate de oră veni şi Dimitrie Sturza care în„cercă să se apropie de dulapul de nuc. Eu însă l'am somat „să se depărteze şi dânsul se supuse la somaţia mea.

„Puţin mai târziu, D. Sturza pătrunse în acea cameră „însoţit fiind de colonelul meu Serurie, care mi-a dat ordin

„să ies de acolo şi să rămân de pază la uşă, nelăsând pe ni-
„meni să intre în acea cameră. Căpitanul meu Niţă Radovici,
„veni atunci spre mine, întrebându-mă de ce mi-am părăsit
„postul. I-am explicat cele întâmplate şi atunci dânsul îmi
„zise: *A venit întâiu la mine Sturza, cerându-mi să'l las să*
„umble în dulapul ăla, dar l'am refuzat. Atunci se vede că
„D. Sturza s'a dus la colonelul Serurie. Treaba lor, eu mi-am
„făcut datoria.

„Nu trecu mult şi D. Sturza iesă din acea cameră în-
„soţit de d. Serurie şi ţinând sub braţ un voluminos pachet
„de hârtii. D. Sturza care părea foarte radios, ajungând în
„dreptul scărei, strânse mâna lui Serurie şi crezând că nu
„înţeleg, îi zise pe franţuzeşte : Iţi mulţumesc, ai făcut un mare
„serviciu cauzei noastre".

Polemica dintre ziarele „Românul" şi „Trompeta Carpaţilor". „Imi închipuiam continuă interlocutorul meu, că nu se
„petrecuse tocmai ceva cinstit, în acea cameră, dar nu'mi
„puteam da seama just ce se întâmplase. Peste câteva zile
„însă, văzui apărând o notă senzaţională în ziarul «Românul",
„în care se făgăduia că se va publica nişte documente senza-
„ţionale ale Domnitorului Cuza, din care va reeşi că acesta
„voia să vânză ţara noastră Muscalilor. Dar ca respuns la a-
„ceastă notă senzaţională, care înţeleseiu că a fost scrisă de
„Dimitrie A. Sturza, a apărut un articol fulgerător în ziarul
„Trompeta Carpaţilor", semnat de Cezar Boleac, articol în
„care se înfiera lipsa de recunoştinţă a acelor care căutau să
„ponegrească într'un mod laş, pe acel mare Domnitor şi tot
„odată soma pe autorul notei din „Românul" să publice
„documentele de trădare ale lui Cuza, afirmând că nu
„poate exista un asemenea document în sarcina patriotului
„Domnitor Cuza. Somaţiunea lui Cesar Boleac a rămas fără
„răspuns".

Care era scopul lui D. Sturza. „Şi interlocutorul nostru con-
„tinuă: „Cuza de şi detronat, lasă în urmă-i amintiri neui-
„tate, simpatii înrădăcinate adânc în inimile cetăţenilor, mai
„ales celor din clasa de jos. Asta ţi-o pot spune eu; care eram
„în stare pe acele vremuri să judec bine. D. Sturza şi toţi
„aceia cari au detronat pe Cuza-Vodă, se temeau de repre-
„saliile poporului, aşa că a trebuit să scornească această in-

„famie, ca să poată justifica tradarea lor şi să cerce a po-
„negri pe acel Domnitor în fața opiniei publice".

Din următoarea scrisoare adresată Principelui Carol la 10 Noembre 1866, adică după zece luni dela detronarea lui Cuza-Vodă, de către un împuternicit al acestuia, scrisoare referitoare la furtul documentelor fostului Domnitor, care n'a fost dintre acele sustrase, prin faptul că se găsea mai de nainte în păstrarea Principesei Elena Cuza, se constată că toate cele scrise în ziarul „Românul", de către D. Sturza și alți februariști pe socoteala marelui Domnitor, nu sunt de cât infamii.

Scrisoarea fiind în limba franceză, tradusă în româneşte sună astfel:

Monseigneur,

„Am onoare a mă adresa Alteței Voastre Serenisime pentru îndeplinirea unei misiuni cu totul particulară, de care sunt regulat însărcinat de Principele Cuza. Alteța Sa a gândit că din toate punctele de vedere şi cu deosebire din punct de vedere al convenențelor, trebue să prezint reclamațiunea Sa însuşi Alteței Voastre.

Principele Cuza cere restituirea hârtielor cari aparțin Lui şi cari au fost răpite la 11 (23) Februarie a. c.

Aceste hârtii sunt de două feluri:

1) Acelea cari au fost găsite în apartamentele Alteței Sale;

2) Acelea cari au fost găsite în apartamentul D-lui Balgot de Beyne, şeful cabinetului Princiar.

Relativ la hârtiile găsite în apartamentele Principelui Cuza, sunt îndreptățit a crede că sunt puține hârtii politice şi cu deosebire oficiale: n'aud de loc vorbindu-se de o mulțime de note, rapoarte despre afaceri curente sau suplici cari umpleau cele trei mobile a cabinetului de lucru a Alteței Sale.

Diferitele înscrisuri sau corespondențe cari erau închise în caseta Principelui şi cu deosebire într'un portofoliu mare roş, cea mai mare parte ating afaceri publici, dar n'au de loc caracter oficial; celelalte privesc averea privată a Alteței Sale. E de ajuns a se citi toate aceste bucăți, pentru a se convinge că trebue restituite Principelui Cuza.

Cât daspre hârtiile găsite în cabinetul Princiar a trebuit să mă informez dela D-l Loligot de Beyne. Şeful cabinetului Principelui Cuza, mi-a înmânat o notă, din care. îmi iau libertatea de a cita aci un pasaj, care permite Alteţei Voastre Serenisime, să aprecieze caracterul hârtiilor pe cari le reclam şi'i va face cunoscut primele demersuri făcute în acest scop.

„In noaptea de $^{11}/_{23}$ Februarie, spune D. Boligot de Beyne apartamentul meu a fost năvălit de trei ofiţeri şi patru soldaţi. Am părăsit îndată palatul, fără ca peceţile să fi fost puse pe uşile apartamentului; ele f..ră puse mai târziu şi fui înştiinţat. Mă dusei la Domnul agent al Francei şi 'l rugai să facă cunoscut guvernului provizor că eu pretindeam să azist la ridicarea peceţilor, fiindcă apartamentul meu conţinea o mulţime de obiecte şi de hârtii personale, pe care agenţii acestui guvern n'avea de loc dreptul de a le examina. D. Tillos interveni în numele acestui interes francez şi declara încă, că voiu fi însoţit de un delegat oficial al consulatului general. Această intervenţie oficială cauză oarecare iritaţiune, cu deosebire printre deputaţii cari compuneau, cu trei senatori, comisiunea însărcinată de a examina hârtiile Principelui Cuza. Atunci Domnul I. Bălăceanu veni la mine şi 'mi ceru stăruitor să împedec un scandal, îmi zise el, adică o protestare a mai multor membri din comisiune contra intervenţiunei agentului Franciei: mă rugă să intervin pe lângă D. Tillos, ca să se abţie dela o acţiune oficială în această împrejurare; îmi promise că voiu fi admis, în schimb, să vizitez hârtiile cabinetului împreună cu comisiunea şi adause că pot compta să fiu primit de aceşti Domni cu cea mai perfectă bunăvoinţă. D. Tillos conveni după renunţarea mea, la acest aranjament şi fui, în adevăr, invitat să azist comisiunea prezidată de D. D. Sturza, ministru.

Cea mai mare parte din hârţiile oficiale şi particulare a Principelui Cuza, se aflau într'un cartonier cu 14 cartoane. Unul din aceste cartoane cuprindea hârtii şi corespondenţe cari aparţineau Alteţei Sale Doamna Principesa Elena. Prezentai mobila comisiunei şi nu reclamai decât acest din urmă carton care 'mi fu înapoiat. Cât despre rest, iată ce zisei acestor Domni cari se rânduia" a vizita cele 13 cartoane:

„Această vizită îmi pare zadarnică şi iată pentru ce:

Aceste cartoane nu cuprind decât hârtii particulare a

Principelui Cuza, corespondenţa sa cu diferiţi suverani şi diferiţi oameni de stat, sau cu agenţii săi în străinătate; aceste lucrări şi hârtii privesc politica generală sau externă. Ori, politica generală şi politica externă a Principelui Cuza au fost totdeauna aşa de demne şi naţionale, că nu e nici un cuvânt de ascuns!

Probabil să fii note în aceste cartoane, lucrări personale pe care aş fi îndreptăţit a reclama; dar totul privesc afacerile ţărei şi nu reclam nimica, fiindcă voiu avea totdeauna cinstea de a fi fi fost instrumentul acestei politici. Luaţi deci mobila (cu hârtiile) în toată întregimea sa; aci veţi găsi proba. că e falş, că Principele Cuza, cu toate că cineva a avut plăcerea de a o spune, a gândit vr'odată să vândă România Rusiei. Scosei pe urmă din alte mobile hârtii îngrămădite de patru ani. Deschisei toate saltarele, chiar acelea din odaia mea de dormit, fără a lăsa vreunul, pe urmă sărmana mea casetă, de unde luai prubele de monedă pe care Principele Cuza trebuea să bată, probe pe care le am împărţit membrilor comisiunei făcându-i să observe ceva relativ la această monedă ca şi relativ la semnele ordinei unirei găsite în caseta Principelui pe care Alteţa Sa nu neglija în momentul de a se cobori de pe tron de voie, nici una din chestiuni cari interesau mult trebuinţele şi demnitatea ţărei.

Comisiunea, cu o urbanitate la care aveam dreptul, cu alte cuvinte, mă invită să desfac eu însuşi hârtiile, aceea ce făcui sub ochii acestor Domni. Nu le înapoii decât bucăţile curat oficiale. Mai mulţi din comisari urmăriră lucrarea şi nici o observaţie nu'mi fu adresată. Aceasta terminată, declarai ministrului că eram însărcinat de Alteţa Sa Principele Cuza de a reclama dela guvernul provizor toate hârtiile cari aparţineau lui însuşi şi citai cu deosebire conrespondenţa Sa cu diferiţi suverani şi diferiţi oameni de stat. Ministrul mă întreabă dacă nu cumva această conrespondenţă nu era relativ la ţară: Eu îi respunsei că cea mai mare parte era cu totul personală; alte priveau ţara, însă nu afacerile sale. Adăugai, ca un mijloc de a uşura aranjamentul, că guvernul provizor ar putea copia această conrespondenţă, înainte de a înmâna originalele proprietarului lor legitim. „Mai insistai pentru a avea copia unei scrisori lungi adresată la 1 Oct. 1865 de Principele Cuza Impăratului Napoleon, scrisoare în

care Alteţa Sa făcea cunoscut Majestăţei Sale Imperiale intenţia sa întemeiată de a abdica şi cerea dela Dânsul un fel de înţelegere pentru căutarea unei principe destinat să domnească România.

Câţiva membri din comisiune manifestară dorinţa de a vedea această scrisoare, care rezuma toată domnia Principelui Cuza şi cu autorizaţia ministrului o scosei din cartonieră. Inceputul şi sfârşitul acestei scrisori fură citite tare de către unul din acești Domni şi nu fără oarecare emoţiune. De aci se angajă între comisari şi mine o conversaţie foarte curioasă asupra proectului abdicaţiunei şi asupra Principelui, pe care Alteţa Sa vroia să'l prezinte naţiunei Române ca urmaşul său. D. D. Sturza îmi respunse la urmă că nu vedea greutăţi de a'mi înmâna hârtiile pe cari le reclamai; dar o astfel de chestiune nu putea fi rezolvită de cât de către guvern.

Lucrurile au rămas aci.

Acestea sunt, Monseigneur, desluşirele generale pe cari le pot procura Alteţei Voastre Serenisime, despre hârtiile a cărora posesiune o cer.

Am profitat de prezenţa mea în Bucureşti vara trecută, pentru a convorbi în această afacere cu mai mulţi miniştri ai Alteţei Voastre Serenisime: Toţi au fost de părere că înmânarea hârtiilor lui Cuza putea fi diferită; doi din ei mi-au părut a crede că soluţia acestei chestiuni aparţine şefului statului. Deci, mă adresez direct Principelui. Alteţa Voastră Serenisime, va judeca fără îndoeală, că împrejurările actuale n'ar mai îndreptăţi asprimea primului moment şi va aprecia, sigur, mai bine ca oricine, delicateţa şi cuviinţa legitimelor reclamaţiuni, pe cari am onoare a le supune în numele Prinţului Cuza.

Vă rog, Monsegnieur, de a primi expresiunea profundului respect, cu care am onoare a fi al Alteţei Voastre Serenisime, foarte umilit şi supus servitor.

P. S. Considerând ca o datorie de a nu lasa neştiut Alteţei Voastre Serenisime, nici o împrejurare relativ la hârtiile pe cari sunt însărcinat a le reclama, adaug, că Principele Cuza în ajunul de a părăsi pământul Românici, „îmi ordonă de a primi din mânele guvernului provizor toate efectele mobiliare care'i aparţineau, însă declar, că nu reclam pentru moment hârtiele sale, că dorea din contra, să fie citite cu

atenţie şi să se ia cunoştintă de o mulţime de informaţiuni cari interesau viitorul ţărei. Am făcut această declaraţie în numele Alteţei Sale persoanelor cari au fost însărcinate să'mi înmâneze efectele mobiliare ale Principelui".

Cum spune împuternicitul, care este informat din înaltă sursă, actele erau de două feluri: personale şi de natură privată şi oficiale. Pe cele de'ntâiu un sentiment de elementară bună cuviinţă le arată ca proprietate exclusivă a lui Vodă Cuza. C'au fost reţinute, era o necuviinţă, în care de sigur că nimeni n'ar fi perzistat, afară de acela care fără nici un drept şi le însuşise şi de aproape jumătate de secol le păstrează ca o proprietate a sa.

Celelalte documente erau de natură oficială, dar totuşi proprietate a Domnitorului Cuza. Pe aceste imputernicitul lui Cuza le-a reclamat, recomandând mai întâiu membrilor din comisiunea însărcinată a cerceta hârtiele ca să le citească cu atenţiune şi să scoată chiar copii după ele, pentru ca să se vadă ce a voit Domnitorul Cuza şi că este o minciună grosolană invenţiunea c'a voit să vânză ţara Rusiei; motiv pentru care slugile Germaniei şi ai Austriei au hotărât detronarea lui.

Se apropie jumătate secol, dela noaptea de 11 Februar 1866 şi acela care a scris «*Spionul Prusian*», n'a încetat în acest interval un moment de a nu insulta prin broşuri şi prin o anumită presă memoria marelui Domnitor Cuza-Vodă, care crede ca insultând memoria acestuia, însamnă a linguşi pe Regele Carol şi a linge unde a scuipat autorul „*Spionului Prusian*", faimosul baron de Hahn zis şi Iordache Vulpescu.

Dacă cineva aruncă ochii [illegible] broşură intitulată: „*O pagină de istorie contimporană*" de Dimitrie A. Sturza, găseşte o mulţime de neadevăruri relativ la Vodă-Cuza, începând astfel: „Ori cine se va convinge că Domnia lui Cuza Vodă nu mai putea dăinui, că prelungirea ei ar fi avut de rezultat un dezastru naţional şi că prin urmare ziua de 11 Februar 1866 a fost un fapt patriotic"[1].

„*Ce ar fi devenit România dacă n'ar fi fost 11 Februar 1866*", se întreabă D. A. Sturza?

Tot in această broşură, dibaciul sustrăgător de documente

---

1) Vezi „O pagină de istorie contimporană" de D. A. Sturza, pagina 23.

merge cu îndrăzneală să afirme că Vodă-Cuza ar fi fost contra unirei Principatelor, scriind: „Mai întâiu, se ivirä îndoeli dacă Vodă-Cuza urmăreşte cu seriozitate Unirea. După proclamarea acesteia în 1862, se întări convincţiunea că Vodă-Cuza nu se mai gândea la întronarea dinastiei ereditare a unui Principe ales dintr'o familie domnitoare a Europei şi că declaraţiunile şi demersurile sale în această privire nu erau nici sincere nici serioase"[1]).

Apoi printr'o anumită presă de partid, cu ocazia instituirei unui comitet la Iaşi pentru ridicarea statuei lui Cuza Vodă, în scop de a arunca noroiu şi umbră pe epoca glorioasă a Domniei acestuia, cât şi de a zădărnici ridicarea statuei, să scrie tot de după paravan următoarele: „In mod periodic revine chestia subscripţiei pentru ridicarea unei statui lui Cuza-Vodă şi încercarea care se face din nou întâmpină aceiaş răceală ca şi în trecut. Necunoscutul Colonel din ajun, putuse tocmai din cauza rolului modest ce jucase până atunci, să întrunească asupra lui voturile Adunărei moldoveneşti şi să înlăture astfel competiţiuni ale candidaţilor la domnie.

De aici înainte însă istoria nu va putea pune pe Cuza-Vodă între Domnii cei mari ai ţărei noastre. Şi istoria cea adevărată încă nescrisă, dar care va eşi din documentele acelei domnii, încă nepublicată, va arata cât de slabă a fost acţiunea lui Alexandru Ioan I"[2]).

In domeniul istoriei politici s'a constatat în totdeauna că s'a falşificat şi se falşifică şi astăzi istoria cu intenţie şi cu ştiinţă.

Ura şi pasiunile încetează la uşa mormântului, dar în inimile mici şi în sufletele înjosite aceste pasiuni nu încetează, cu toate că mortul a intrat în linişte de veci.

Naţiunea Română nu este solidară nici cu Dimitrie A. Sturza şi nici cu autorul Memoriilor Regelui Carol cari defaimă pe Cuza-Vodă, numindu'l scandalagiu şi pe Români semibarbari, în scopul de a falşifica istoria Domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Dimitrie A. Sturza în luna Martie 1903 a venit în sânul

---

1) Vezi „O pagină de istorie contimporană" de D. A. Sturza, pagina 20.
2) Vezi „Voinţa Naţională" din 1903.

secției istorice a Academiei române și a cerut să se încuviințeze publicarea, sub a sa *îngrijire* a documentelor răpite tot de el din camera lui Cuza-Vodă fără nici un drept; și după ce a impus secției istorice propunerea sa, profită de ea pentru a șanta pe inițiatorii ridicării monumentului amenințând cu publicarea documentelor spre a zădărnici recunoștința țărei față de marele Domnitor.

Naște întrebarea: Cum trebue calificată fapta lui Dimitrie A. Sturza, care după ce se desparte ca dușman de Cuza-Vodă, după ce îi sustrage acte importante și corespondența, după ce șantează cu ea timp de 43 de ani în tot felul de împrejurări, nu se sfieşte a cere Academiei ca tot el să fie însărcinat cu publicarea ei?

Rolul Academiei Române nu este acela să slujească unor politiciani vindicativi a-și vărsa veninul contra unui Domnitor al țărei, înegrindu-l sub motivul de a face istorie.

Dar ori ce s'ar zice și orice s'ar face, totul este în zadar. Alexandru Ioan I. Cuza cu sau fără statue, se va da ori nu se va da numele lui vre unui Regiment de ostași, el este alăturea de Ștefan cel Mare și se ridică chiar în fața lui Mihaiu Viteazu. Cuza-Vodă este în inima Românilor și memoria precum și actele lui mari, vor trăi atât cât va trăi neamul romănesc.

Memoria lui Cuza-Vodă nu se poate teme de atingerile lui Dimitrie A. Sturza și de autorul Memoriilor Regelui Carol.

Ura lui Dimitrie A. Sturza și a partizanilor săi pe care nu o dezarmează nici moartea pe pământul străin și nici creșterea ierbei și a buruenilor pe mormântul lui Cuza, este o ură sălbatică și monstruoasă, care nu poate intra în inima Românului.

Ce voeşte să dovedească Dimitrie A. Sturza cu documentele răpite, când însuși nemuritorul Cuza prin funcționarii și oamenii săi de încredere, recomandă ca aceste documente să fie citite, făcându'și cu drept cuvânt o falä din conținutul lor? Intențiunea lui Dimitrie A. Sturza a fost şi este de a ascunde pentru totdeauna faptele mari ce a plănuit în interesul țărei și al neamului romănesc Alexandru Ioan I Cuza. Când eruditul istoric A. D. Xenopol și alții au cerut lui D. A. Sturza să le pună la dispoziție documentele sustrase spre a fi cercetate și publicate, D. A. Sturza a pretecstat că le-a

depus la Academie. „Aceste documente nu mai pot avea nici o siguranță pentru istoricii prezentului și ai viitorului de oarece ele nu mai sunt complecte și nici intacte.

Dar, în privința documentelor sustrase de Dimitrie A. Sturza, însuși Alteța Sa Principesa Elena Cuza spune că ceia ce l'a preocupat pe Dimitrie A. Sturza în noaptea de 11 Februar 1866 a fost corespondența și actele lui Cuza-Vodă pe care în noaptea detronărei s'a grăbit să i le sustragă.

Purtarea lui D. A. Sturza indignând poporul Român, prin faptul aruncărei cu noroiu pe actele nepieritoare și glorioase ale lui Cuza-Vodă, a dat naștere formărei unui mare comitet național, care a lansat următorul manifest în Noembrie 1908:

Români!

„In capitala Moldovei o seamă de fruntași ai neamului românesc, fără deosebire de culoare politică, însuflețiți de profundă admirațiune și respect pentru memoria aceluia care a pus temelia trainică a României moderne, au hotărât să ridice în semn de eternă recunoștință, un monument primului Domnitor Român al Principatelor Unite, lui **Vodă Cuza.**

N'a fost Român cu iubire de neam care să nu fi tresărit de bucurie la vestea c'a venit ceasul cel mult așteptat, când poporul să'și arate recunoștința către acela care i-a dat libertate, pământ, școală și biserică.

Țăranul în coliba sa pregătea cu mulțumire gologanul, ca să aducă și el obolul lui de recunoștință părintelui binefăcător, Marelui Cuza-Vodă, care i-a sfărâmat lanțurile robiei seculare.

La orașe ca și la sate, același cald entuziasm, aceiaș unanimă aprobare, nimeni nu s'a ridicat, nimeni nu s'a gândit să tulbure această însuflețire patriotică.

„Români! Un singur om nu privea cu ochi buni această pornire patriotică! Mic la suflet și strâmt la minte din fire, izgonitul secretar al lui Vodă-Cuza, Dimitrie A. Sturza, nu poate să doarmă liniștit la gândul că se va ridica un monument *aceluia pe care el în mod mișelesc l'a trădat și furat*".

Incredințat că face placul coroanei, obicinuit totdeauna ca să se târască și să lingușească, a ordonat ziarului „*Voința Națională*", organul oficios al guvernului, să dezaprobe iniția-

tiva luată de a se ridica un monument lui Cuza-Vodă. Această dezaprobare mişelească şi nedemnă constitue încă o provocare directă a conştiinţei noastre naţionale; ea jigneşte cele mai sfinte şi mai scumpe sentimente ale poporului Român".

„Toată lumea cinstită a rămas indignată de acest act nechibzuit al Primului Ministru şi un strigăt unanim de protestare s'a ridicat dela un capăt la cel alt al ţărei".

„Români! Faţă de acest act criminal şi odios, săvârşit de inconştientul Dimitrie A. Sturza, care după trădarea chestiuuei naţionale, după lovitura dată bisericei şi credinţei noastre, strămoşeşti şi după atâtea umiliri aduse neamului, încearcă acum să rânească singurul lucru ce ne a mai rămas scump, cele mai mari şi mai nobile sentimente ale poporului, sentimentele de recunoştinţă pentru în veci nemuritorul Domnitor Român Cuza-Vodă; vă facem cel mai călduros apel să luaţi parte la marea întrunire de protestare care va avea loc 30 Octombrie în sala Dacia la oarele 8 seara, ca într'un singur glas să inferăm infamia săvârşită şi să cerem Regelui să izgonească de lângă treptele tronului pe sfetnicul său *Dimitrie A. Sturza* care e o ruşine şi pentru coroană şi pentru neam".

„Comitetul de iniţiativă al naţionaliştilor Români".

La marele meeting ţinut în seara de 30 Octombrie 1903, unul dintre oratori, februaristul Grigore N. Mano, mustrat de conştiinţă, se ridică pe tribuna din sala Dacia şi pronunţă următoarele cuvinte: „Am un regret, un regret care mă munceşte de 37 de ani. Acest regret e că am participat şi eu la detronarea lui Cuza".

„Actul dela 11 Februar n'a fost făcut cu ştiinţa şi voinţa poporului. Detronarea lui Cuza s'a făcut numai de către duşmanii neamului nostru şi contra acelora trebue să protestăm".

După terminarea discursului D-lui Gr. N. Mano, se dă citire la următoarea moţiune:

„Noi cetăţenii Capitalei adunaţi în sala Dacia după apelul comitetului naţionalist în seara de 30 Octombrie 1903, declarăm că în inimile noastre fiind sădită memoria faptelor săvârşite de Marele Domnitor Român Cuza-Vodă; văzând criticele ce s'a adus persoanei şi faptelor sale măreţe şi mai ales ameninţarea de a ponegri şi mai mult memoria sa prin organul guvernului, ne luăm angajamentul de a vesteji pe toţi

bărfitorii şi a înălţa prin toate mijloacele mărirea faptelor Marelui Domnitor *Cuza Vodă*. Pentru a da dovadă că suntem o naţiune pătrunsă de recunoştinţa faptelor sale patriotice, vom imortaliza pe Cuza prin ridicarea unei statui care să reprezinte figura sa măreaţă şi gloria faptelor sale".

Scrisorile lui Cuza-Vodă din surgun către Principele Carol

Alexandru Ioan I Cuza fiind detronat şi prizonier unei mâini de oameni armaţi, este pus într'o caleaşcă şi în puterea nopţei, după ce a fost ţinut trei zile arestat în Bucureşti, este dus la hotarul ţărei şi alungat de pe pământul patriei sale.

Fiind la Paris, Cuza-Vodă a trimis Principelui Carol I la 20 April 1867, următoarea scrisoare:

Măria Ta,

„Părăsind în pripă Principatele, nu mi-am putut regula mai multe afaceri, a căror dezlegare interesa starea mea privată. De altă parte, sunt citat într'un proces, în care pasiunile politice au amestecat numele meu şi care face neaparată prezenţa mea în ţară. Pentru aceste două cuvinte, am de gând să mă duc câtva timp în Moldova, la moşia mea Ruginoasa.

România a văzut îndeplinindu-se dorinţele sale cele mai scumpe, stabilirea unei dinastii cari îi va asigura viitorul dându-i stabilitatea ce lipsea instituţiunilor sale. Inălţimea Voastră Serinisima, aclamată de naţiune, recunoscută de Sublima Poartă şi de puterile garante, este temeinic stabilită pe tron. De aci înainte, Măria Ta! Românii nu cată să aibă altă cugetare, decât a consolida Dinastia Voastră; altă ţintă, decât de a vă ajuta din toate puterile lor în marea sarcină ce aţi luat asupra-vă cu atât curagiu. Convins că ideile mele sunt ideile compatrioţilor mei, îmi place a crede că Inălţimea Voastră va aprecia că reintrarea mea în Principate nu poate avea nici un inconvenient.

Intr'această privință, permiteți-mi Măria Ta, a vă spune toată gândirea mea și a pune astfel o stavilă interpretațiunilor ce s'ar putea da reîntoarcerei mele în Moldova. Imi voiu îndeplini astfel o datorie ce-mi impune atât caracterul meu, cât și trecutul meu, fie ca cetățean, fie ca Domnitor.

In 1857, la Divanul Ad-hoc al Moldovei, am fost unul din cei d'intâiu deputați care au exprimat și subsemnat dorințele Țărei pentru Unirea cu Valahia și pentru un Principe străin. Speranțele noastre nu se putea îndeplini atunci. Mai târziu în 1859, voturile unanime ale ambelor Adunări, îmi deteră îndoita coroană a României. Inalțat pe acest tron, ce nu ambiționasem, declaraiu, îndată și solemn, că voiu pune onoarea mea și gloria mea în îndeplinirea dorințelor poporului român. Fiecare știe în România că n'am întârziat nici cum a formula această îndatorire ce luam într'o scrisoare adresată a doua zi chiar după alegerea mea, către Sublima Poartă și puterile garante. Incercările mele nu izbutiră atunci și a trebuit să aștept un timp mai favorabil. Cel puțin am avut mulțumirea de a realiza Unirea Principatelor, a face din trei milioane de clacași, trei milioane de proprietari, a înapoi Țărei a cincea parte din pământul uzurpat de clerul grec locurilor sfinte, a da tuturor Românilor fără excepțiune drepturile electorale de care era lipsită pe nedrept marea majoritate a națiunei, a constitui puternic egalitatea civilă și politică și în fine a traduce în fapte mai toate dorințele Divanurilor Ad-hoc din 1857. Cu toate acestea, sarcina mea nu avea să fie îndeplinită în ochii mei, de cât în ziua când ași fi putut ceda tronul unui Principe eșit dintr'o familie domnitoare în Europa. Inălțimea Voastră a putut urmări în hârtiile mele șirul acestei constante preocupări. Turburările din $^{3}/_{15}$ August 1865 veni a proba că pretendenții indigeni nu abdicaseră încă; crezui atunci sosit momentul de a lucra și după șapte ani de a satisface dorințele poporului român contra acestor încercări anticonstituționale. Aveți în mână, Măria Ta, scrisoarea ce adresam la 1 Octombrie acelaș an Impăratului Napoleon, ca Suveranului care în toate împrejurările arătase cele mai călduroase și mai folositoare simpatii, atât Principelui Românilor cât și României. Măria Ta cunoașteți dară foarte bine că împărtășiiu Majestăței Sale Imperiale intențiunea mea nestrămutată de a abdica și a ceda

tronul unui principe care mi-ar fi dat garanţii serioase pentru viitorul Ţărei mele.

Aveam onoarea tot de odată de a solicita binevoitoarele consilii ale Impăratului pentru alegerea acestui principe. Două luni mai târziu, la deschiderea sesiunei corpurilor legiuitoare, mesagiul meu reamintea Românilor făgăduinţele mele din 1859.

Fie în capul ţărei, fie alăturea cu voi, ziceam reprezentanţilor naţiunei, eu voiu fi totdeauna cu ţara, pentru ţară, fără altă ţintă decât voinţa naţională şi marile interese ale României. Eu voesc să fie bine ştiut, că nici odată persoana mea nu va fi o împedicare la orice eveniment care ar permite de a consolida edificiul politic, la a cărei aşezare am fost fericit a contribui.

In Alexandru Ioan I, Domn al Românilor, Românii vor găsi totdeauna pe Colonelul Cuza, pe acel colonel Cuza care a proclamat în adunarea Ad-hoc şi în camera electivă din Moldova marile principii ale regeneraţiunei României şi care fiind Domn al Moldovei, declara oficialmente înaltelor puteri garante, când primea şi coroana Valachiei, că el primeşte aceastâ îndoită alegere ca expresiunea neîndoelnică şi statornică a voinţei naţionale pentru unire, însă numai ca un depozit sacru.

Astăzi, Măria Ta, toate dorinţele mele s'au împlinit! Acest depozit sacru a fost pus în mâinile Voastre de Români însăşi şi singura mea părere de rău este că n'am avut timp să vi'l ofer eu însu-mi şi în numele lor. Aceasta ar fi fost pentru mine cea mai frumoasă resplată şi adevărata încoronare a Domniei mele.

Am crezut de datoria mea să dau aceste esplicaţiuni Inălţimei Voastre. Nu mă îndoesc că, Măria Ta le vei primi cu aceiaş bună credinţă care mi le-a dictat.

Revenind simplu cetăţean în ţara mea, aspir numai la fericirea de a găsi în ea cu familia mea, existenţa pacinică şi rezervată care convine deprinderilor şi poziţiunei mele. M'aş crede ferice mai cu seamă, Măria Ta, de aşi avea odată ocaziunea de a vă repeta în persoană asigurarea sentimentelor mele şi de a vă exprima dorinţa mea pentru fericirea şi durata domniei şi dinastiei Inălţimei Voastre, Serenisime".

Principe. A. I. Cuza.

Răspunsul Principelui Carol la scrisoarea lui Cuza-Vodă se găseşte în volumul II pagina 104 a Memoriilor Regelui Carol care între altele îi scrie:

„După ce odată Prinţul a fost nevoit prin nişte evenimente politice atât de serioase a părăsi ţara, va fi mai cu minte a-şi amâna mai cu putinţă reîntoarcerea aici; o prelungire a şederei sale în streinătate va fi în interesul chiar al Prinţului Cuza şi va face imposibile orice frecări (froissement) politice stricăcioase“. La sfârşit, Prinţul Carol, îşi exprimă convingerea, că iubirea de ţară a Prinţului Cuza va şti să adopte consideraţiile de cari s'a lăsat condus consiliul de miniştri şi va renunţa de bună voie la planul său.

Pe când prin scrisoarea Principelui Carol se da lui Cuza Vodă sfatul că va fi mai cu minte a-şi amâna cât mai cu putinţă reîntoarcerea în ţară, ţăranii din judeţul Mehedinţi, cari formau colegiul al 4-lea, aleg la 1870 ca deputat pe acel ce i-a dezrobit şi le-a dat bucăţica de pământ, pe marele lor bine făcător Cuza-Vodă. Alegerea fostului Domnitor fiind validată, Principele Carol trimite o nouă scrisoare fostului Domnitor din care cităm: „Sfaturile care au călăuzit atunci hotărârea mea, erau întemeiate pe consideraţii constituţionale, pe care Alteţa Voastră care aţi fost şapte ani Domnitorul acestei ţări, era mai în măsură decât ori cine de a le înţelege, privind lucrurile din adevăratul lor punct de vedere. Astăzi, situaţia s'a schimbat. De când alegerea voastră ca deputat se găseşte validată de cameră, greutăţile constituţionale au dispărut şi nu pot de cât să mă unesc cu toată inima la hotărârea comună. Nu-mi rămâne de cât a rosti Alteţei Voastre dorinţa de a vă vedea revenind în România. Chiar în cazul când nu v'ar conveni de a primi mandatul de reprezentant care vă este oferit, fiţi încredinţaţi Alteţă, că veţi găsi întotdeauna o bună primire la Principele Domnitor“.

Răspunsul lui Cuza Vodă la scrisoarea Principelui Carol.

Alteţă,

„Redevenit simplu cetăţean în ţara mea, vă ziceam că nu năzuesc decât la fericirea de a găsi acolo împreună cu familia mea, traiul pacinic şi rezervat care convine gusturilor şi poziţiei mele. La acest demers al căruia lealitate era garantată prin declaraţiile mele pornite de la sine, precum şi prin caracterul meu, pot zice chiar şi prin trecutul meu, Alteţa

Voastră aţi răspuns invocând consideraţii sugerate de sfetnicii săi de atunci, consideraţii constituţionale îmi scrie astăzi Alteţa Voastră, dar pe cari le voiu numi pe adevăratul nume: raţiunea de stat. Adevărul este că măsuri silnice fură luate fără ştirea camerei. Aceste acte ale ministerului vostru erau oare constituţionale? Nu o cred; eu păstrasem toate drepturile mele de cetăţean Român. Nici o lege nu mă lovise cu surgunul. Pentru ce nu aşi fi putut trăi ca simplu cetăţean în patria mea? In timpul domniei mele, nu am deschis eu liber porţile ţărei înaintaşilor mei, Principilor Bibescu, Ştirbei, Vogoride? Ceeace reeşia din scrisoarea Alteţei-Voastre, era că prezenţa mea putea constitui încurcături serioase pentru guvern. In o aşa stare de lucruri nu era cu putinţă a şovăi: mă hotărâi a trăi departe de România. Această dureroasă jertfă o datoriam ţărei mele, operei mele şi însăşi convingerei mele şi iată pentru ce patru ani de domnie a trebuit să deprindă îndestul pe Alteţa Voastră cu istoria acestui timp, pentru ca ea să ştie, că am fost unul din capii partidului naţional cari ceruse încă din 1857 în Moldova un Principe strein. Alteţa Voastră a putut vedea în hârtiile mele care sunt tot în mânile voastre, ţinta ce mi-o propusesem, când în 1859 am primit ca un depozit sacru îndoita Coroană a României. Ea a putut să constate că, fără a mă lăsa să fiu oprit de încurcăturile din lăuntru şi din afară, am îndeplinit din punct în punct programul pe care-l trăsesem: unirea Moldovei cu Muntenia, crearea unei oştiri naţionale, trei milioane de clacaşi făcuţi proprietari şi înzestraţi cu toate drepturile politice, înapoirea către ţară a unei cincimi din pământul ei uzurpat de un cler străin, promulgarea unui cod întemeitor al egalităţei civile, constituirea unei biserici naţionale, instrucţia publică făcută gratuită şi obligatorie, concesia unor mari lucrări publice: drumuri, păduri, căi ferate, în sfârşit autonomia ţărei.

Aceste rezultate fiind dobândite, rămânea de îndeplinit cel de pe urmă punct din programul meu. Alteţa Voastră aţi putut să vă convingeţi, că deşi am dat timp de şapte ani îngrijirile mele statornice la reorganizarea politică, socială şi economică a României, nici odată nu am perdut din vedere principiul domnului strein, pe care-l credeam singur în stare de a asigura statornicia nouelor aşezăminte. Alteţa Voastră ştie în sfârşit, prin scrisoarea mea din Octombrie adresată

Imparatului Napoleon, că îmi puneam onoarea de a coborî de bună voie şi în un timp scurt de pe tron şi a încredinţa soarta viitoare a ţărei mele unui Principe strein, vrednic de o însărcinare atât de mare.

„Nu prin o zadarnică mândrie mă întorc către trecut, ci pentru a arăta Alteţei Voastre, ca să fie bine constatat, că nici un gând ascuns nu-mi însuflase demersul meu din 1867, când am cerut favoarea de a reintra în România. Cetăţean Român, aveam şi o repet, am dreptul de a trăi în ţara mea şi acest drept a căpătat chiar acuma, fără a mea ştire, consfiinţirea încrederei concetăţenilor mei şi un vot al camerei consfinţirea cea mai constituţională ce se poate pretinde. Şi cu toate aceste nu voiu face întrebuinţare de acest drept. Alteţa Voastră se asociază din inimă la hotărârea camerei; ea crede că situaţia s'a schimbat şi că pot reveni în România şi ia grija de a face apel la lealitatea şi la patriotizmul meu. Patriotizmul meu Principe, este deopotrivă cu a mea demnitate; el îmi interzice un demers care ar avea, este loc de a se teme, serioase încurcături Alteţei Voastre şi lealitatea mea mă osândeşte la surgun. Nu pot da scumpei mele ţări o dovadă mai reală a iubirei adânci ce am către ea şi Alteţei Voastre o mărturisire mai curată a simpatiilor mele pentru fericirea şi dăinuirea ei.

Principe. Alexandru Ioan I.

La 1868 April 24, Ducele de Gramont ambasadorul Franciei la Viena, provoacă o întâlnire cu fostul Domnitor Cuza în Capitala Austriei, unde se aflu şi caută să'l sondeze asupra unei reinstalări pe tronul României. Din notele luate de Balligot de Bayn, secretarul lui Cuza, sub dictatul acestuia faptul se petrece la Döbling lângă Viena.

Principele Cuza adresându-se către Gramont, îi spune că dacă n'a venit să'l vadă, cauza a fost că n'a voit să se vorbească de el, mai cu seamă în urma atacurilor ce i s'a adus prin ziarul „*La Patrie*". Ducele de Gramont îi respunde că situaţia în România este rea şi Prinţul Carol nu se ţine de promisiunea dată şi de alianţa sa cu Împăratul, iar pe de altă parte Ioan Brătianu voeşte să restoarne pe Principe şi să proclame Republica, solicitând părerile lui Cuza asupra evenimentelor.

Drept orice răspuns, Cuza întreabă pe Ducele de Gra-

mont, dacă nu cumva a venit să-i facă propuneri pentru a face din el iar un Domnitor, mai cu seamă după ce a fost bănuit de guvernul francez că lucrează în interesele Rusiei. La aceasta Gramont îi spune că un moment guvernul francez s'a lasat a fi înşelat; dar din contra, Franţa n'a avut nici odată nimic contra lui şi c'ar fi prea mulţumit să-l vadă reluându-şi tronul.

La această propunere Cuza respunde: „Orice s'ar întâmpla, niciodată nu voiu consimţi a reintra în România prin o intervenire streină, fie cu armele Franciei, fie prin ale Rusiei, n'aş vrea să ajung altfel de cât prin ţară“. Discuţia venind la înlocuirea principelui Carol, Ducele de Gramont spune lui Cuza că singur el este acela care poate să-i ia locul şi că actul dela 11 Februar ne-a fost foarte neplăcut. Venind în fine vorba de posibilitatea unui rezboiu între Francia şi Rusia, Gramont spune: „Rezbelul îl vom avea cu Prusia. El este inevitabil. Momentul este poate mai apropiat de cât credem, va fi nevoie ca să avem un punct de reazăm în Orient“.

Dar în fine, care este scopul Dv. întreabă Cuza? „Aveţi vre un proect hotărât, vreţi să provocaţi vre o schimbare“? Ducele Gramont respunde: „Una ca aceasta nu ar fi greu şi că Francia aşteaptă hotărârea lui Cuza“. Numai când ţara mea ar fi în mare primejdie şi ar depinde conlucrarea de persoana mea, chiar cu riscul vieţei mele, spune Cuza, aşi fi gata a mă reînturna, nu mai voesc cu nici un preţ să fac aceia ce am făcut altă dată.

Dacă Vodă-Cuza ar fi voit să'şi reia tronul, avea toată posibilitatea, mai ales că pe lângă sprijinul de din afară, concursul din ţară nu'i lipsea şi era într'una solicitat cu propunerile, nu numai a partizanilor, dar chiar şi a adversarilor care începuse aşi cunoaşte rătăcirea în care căzuse şi'a vedea numai în Cuza omul care ar putea pune capăt nenorocirilor căzute pe ţară.

Următoarea scrisoare a lui Dimitrie Cariagdi din Neapol dela 12 Januar 1872 adresată lui Vodă-Cuza care se stabilise la Florenţa unde cumpărase o vilă lângă „Poarta Romană“ şi care a purtat numele de „*Villino Cuza*“, este oglinda adevarată a stărei în care se afla România după noaptea de 11 Februar 1866.

Neapol 12 Januar 1872

Măria Ta,

„Simţi o vie părere de rău că nu am putut până acum profita de permisiunea ce Măria Voastră a binevoit a'mi da, de a-i face cunoscut adresa mea spre a primi Inaltele sale ordine. Ajungând în Neapoli am fost izbit de o bronşită, ce m'a făcut a suferi ca niciodată în viaţa mea. Peste puţine zile nevasta mea bolnăvindu-se, a stat cincisprezece zile în pat. Suferinţele şi închietudenea m'a fost oprit a-mi stabili şi locuinţa, în cât abea acum m'am mutat «Riviere di Chiaja 263».

Aici am găsit o colonie de Români: Colonelul Stârcea, Lt. Sihleanu, Graful Roseti Nicu, N. Negri, toţi cu familiile lor; un căpitan Nicolaidi ce face studii de drept şi faimosul Candiano Popescu care mi-a arătat c'a venit la Florenţa să implore iertarea Măriei-Voastre; şi el zice că face studii de drept.

Cât pentru cele din ţară, cred că nu mă înşel, afirmând că nu mergem decât din rău în rău; ruină în finanţe, prăpădiţi în opinia publică, meprizaţi în afară, mergem cu paşi repezi spre peire, afară numai dacă Dumnezeu va fi cu noi şi hotărârea Măriei Voastre va fi zdruncinată de dorinţa naţiunei. Cea mai mare parte din câţi au fost în contra Măriei Voastre şi-au recunoscut rătăcirea şi văd că numai Măria Voastră aţi pune capăt nenorocirei. Eu sper că Măria Voastră care aţi iubit şi iubiţi ţara, veţi uita nerecunoştinţa unora şi veţi reveni ca fiu iubit al Patriei.

Sper că atât Măria-Voastră cât şi Augusta familie a Inălţimei Voastre se bucură de deplina sănătate. Iau curagiu a ruga cu respect să binevoiţi a depune respectuoasele noastre omagii la picioarele Măriei Sale Doamna.

Am onoare a fi cu cel mai profund respect al Alteţei Voastre prea plecat şi supus serv".

D. Cariagdi

Mulţi se întreabă şi astăzi: dacă detronarea lui Cuza-Vodă n'a fost făcută de ţară, ci numai de o mână de politiciani şi sperjuri militari conduşi de patima răzbunărei şi de plata primită de la Austriaci, cum a putut poporul Român să lese trădarea aceasta nepedepsită şi n'a readus pe Alexandru Ioan I iarăşi pe tron? La această întrebare, după cum s'a

văzut şi din cele arătate în cursul acrierei, rezultă că chiar Cuza Vodă n'a mai voit să se întoarcă pe tron.

In cugetul său, acest mare Domnitor dezinteresat de domnie, a crezut că poate ţara va fi fericită dacă el nu va mai pune nici o piedică în realizarea unuia din punctele Divanului Ad-hoc: *Domn străin de viţă latină.*

Credinţa această a detronatului Domnitor, era ea şi credinţa poporului Român?

Poporul Român în 1866 nu credea una ca aceasta; dar văzând că Cuza Vodă refuză de a mai fi Domn, cu durerea în inimă a lăsat pe salvatorii dela 11 Februarie 1866 să'şi ducă până în sfârşit opera începută. Cu alte vorbe, poporul Român a abdicat în 1866 la dreptul său de cugetare naţională, lăsând pe conjuraţi şi trădători să facă aceia ce au făcut.

DOLIUL ROMÂNIEI

MOARTEA LUI CUZA-VODA

Boala de care suferea Cuza-Vodă şi amărăciunea ce i-a pricinuit evenimentile, puse capăt vieţii lui în ziua de $^{23}/_{5}$ Mai 1873. El moare la Heidelberg în Germania, pe pământ străin şi între streini, neavând la căpătâiul lui decât pe soţia sa Doamna Elena Cuza. La 27 Mai, Marele Domnitor al Românilor, căruia viu nu i s'a dat voie să intre în ţară, se permite de astă dată aducerea cadavrului pentru a fi înmormântat la biserica de pe moşia sa Ruginoasa din jud. Suceava.

Vestea despre moartea Marelui Domn a îmbrăcat România în doliu şi peste o sută de mii de oameni au venit să ia parte cu inimile sfâşiate de durere la această ceremonie funebră.

Când trenul s'a oprit în gara Ruginoasa, dintre două perdele negre ca durerea, apare un sicriu de metal împodobit

cu flori şi lumânări aprinse. Mulţimea imensă în aceste momente de jale, scoase deodată un adânc şi durcros suspin şi lacrimile podidiră pe toată lumea. Apoi şase ţărani coborâră sicriul din vagon, îl aşezară pe o năsilie neagră de lemn şi-l ridicară pe umeri ducându-l în biserică, unde a fost aşezat pe un catafalc postându-se de o parte şi de alta a catafalcului două santinele de ţărani şi două santinele militare.

Sicriul deschizându-se, lumea venită din toate părţile ţărei a năvălit în biserică pentru a revedea figura majestoasă a Marelui Voevod care pentru c'a făcut şapte ani fala şi gloria de fapte mareţe, a îndurat şapte ani de surgun. Poporul plângea amintindu-şi de visurile sale dela 1859, de speranţele şi revendicările sale naţionale pentru viitorul patriei.

Cum, un Domn, un cap încoronat a murit şi tot poporul unei ţări îl jelesce şi lumea merge la înmormântarea lui ca la un pelerinaj? In adevăr, istoria modernă n'a înregistrat până acum un fapt ca acesta, *pentru că de obiceiu moartea capetelor încoronate nu deşteaptă în popor sentimente de măhnire.*

Cuza-Vodă a fost iubit de popor ca şi Ştefan cel Mare. Faptele lui sunt martore în ochii istoriei şi posterităţei şi vor atesta generaţiilor viitoare câtă dreptate are poporul Român ca să plângă vecinic moartea aceluia care a fost un adevărat părinte pentru ţara lui.

De două veacuri Românii perduse speranţa în destinele lor. Cuza-Vodă le dădese la toţi dreptul de a spera în viitorul României. De sute de ani Românii perduse drepturile şi autonomia lor internă. Cuza-Vodă a regăsit vechea energie românească pentru a întări şi întemeia drepturile şi autonomia României. El făcuse din ţară lui bogată şi ospitalieră un stat puternic, în jurul căruia se grupau popoarele asuprite din Orient şi în care îşi puse speranţa şi credinţa lor de emancipare.

Ziua de 29 Mai 1873 când a fost înmormântat Alexandru Ioan I. Cuza, va rămânea odată din cele mai memorabile, odată fără de care nici un istoric nu va putea scrie istoria poporului român. In această zi s'a glorificat şi sfinţit numele şi osemintele celui din urmă şi cel mai mare Domnitor al României libere şi unite. Cei ce au fost la Ruginoasa în ziua înmormântărei rămăşiţelor pământeşti a lui Cuza, au mers să implore marele suflet al ultimului Domn Român, ca de acolo

de sus, unde s'a urcat, să ne însufleţească şi să ne îmbărbăteze cu profunda sa iubire de neam, pentru înălţarea poporului Român şi biruinţa duşmanilor lui.

In istoria Românilor nu există altă epocă mai strălucită ca acea de sub cârmuirea acestui mare Domnitor şi nici de la Cuza Vodă până în zilele de astăzi istoria nu înregistrează acte atât de mari.

De aceia, cu drept cuvânt, acei şapte ani de domnie a lui Alexandru Ioan I Cuza constitue epoca cea mai glorioasă din istoria neamului Românesc.

Si acum, umilească-se toţi acei ce caută a ponegri pe Cuza-Vodă, cât şi a nega existenţa opiniunei publice. Umilească-se conspiratorii şi trădătorii dela 11 Februar 1866 cari mai sunt astăzi în vieaţă; iar voi, Români, duceţi-vă de îngenunchiaţi cu lacrimi curgânde pe mormântul Marelui Voevod, din cimitirul bisericei dela Ruginoasa pe care cresc bărueni în loc de flori, şi sărutaţi piatra sub care odihnesc acele sfinte moaşte, prin care s'a afirmat o credinţă şi o voinţă de fer, credinţa şi voinţa unui popor întreg, credinţa şi voinţa poporului Român din toate părţile unde el există.

Discursul lui M. Cogălniceanu la înmormântarea lui

ALEXANDRU IOAN I CUZA

IN ZIUA DE 30 MAI 1873

Ilustră Doamnă, Prea Sfinte Mitropolit, Sfinţi Părinţi şi Fraţi,

„Biserica ne zice: deşertăciunea deşertăciunilor, totul este deşertăciune. Ei uite, îmi permit a zice, cum că acest mare adevăr îşi are şi el excepţiunea sa. Nu este în lumea aceasta totul deşertăciune, rămâne ceva statornic; rămân faptele mari, cari sunt neperitoare; da, fraţilor, faptele mari opresc chiar moartea. Se zice, că Cuza Vodă a murit. Dacă renaşterea României a murit, apoi... a murit şi Vodă-Cuza. Căci Vodă-Cuza nu este decât renaşterea României.

Dar vă rog credeţi oare că vin aci să fac eu istoria a-

cestui Domn? Nu! căci care glas poate să o facă? care pagină tipărită poate să fie aşa de adevărată şi aşa de eloquentă, ca faţa ţării însăşi? Faţa ţărei este pagina istoriei lui Alexandru Ioan I.

Alexandru Ioan I, nu are trebuinţă de istorigraf. El singur şi-a scris istoria sa prin legi, prin actele cu care a făcut un stat, o societate alta decât aceea ce i s'a fost dat, când L-am proclamat Domnitor.

Sunt patrusprezece ani trecuţi, de când în Adunarea ţărei, în capitala Moldovei, mi s'a făcut rara onoare de a spune eu cel dintâiu, Colonelului Cuza cuvântul Măria Ta şi tot de odată de a-i spune, care era voinţa naţiunii şi cari erau aspiraţiunile naţiunii, ce I se dau Lui spre îndeplinire.

Cei bătrâni, aduceţi-vă aminte, cei mai tineri consultaţi paginele „Monitorului“ şi veţi vedea ce s'a cerut dela Dânsul. Veţi vedea că în cei 7 ani de ilustră şi eternă memorie, Vodă Cuza nu numai eă a fost om onest, dar şi-a ţinut totdeauna cuvântul Său. Pe lângă aceasta, în fie-care an, în fiecare lună a Domniei Sale, înzestra ţara cu câte o lege, în fiecare zi sporia numărul cetăţenilor şi puterea noastră. Ce voia naţiunea atunci? Naţiunea voia legi nouă şi oameni noi. Cuza a fost omul nou şi a făcut legi nouă, căci lumea dela 1863 este alta.

Astăzi statul român nu mai este provincia vasală a Moldovei sau Valahiei. Iată ce a făcut Alexandru Ioan I. Ce i se zicea atunci? Tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun, fii blând, mai ales pentru aceia pentru cari toţi Domnii trecuţi, au fost nepăsători sau răi. Ei bine, vă fac o întrebare: Luaţi istoria României de dincoace şi de dincolo de Milcov, căutaţi paginile ei, şi se va găsi oare vreun Domn care să se poată compara cu Vodă Cuza? Nu! nu poate fi comparaţie între faptele foştilor Domni şi ale lui Cuza făcute ca om, ca cetăţean şi ca ostaş.

I s'a mai zis lui Cuza că naţiunea doreşte ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituţiunilor noastre, prin sentimente cu totul patriotice, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale naţiunii noastre când Alexandru cel Bun zicea imperatorului din Bizanţ că ţara noastră nu are alt ocrotitor decât pe D-zeu şi sabia sa.

Ei bine fraţilor, când România a ţinut un mai mare lim-

bagiu în Europa, decât acel ţinut de Alexandru Ioan I?... Alexandru Ioan I ţinea cheia Orientului şi nimic nu se făcea în Orient, nu numai fără ştirea, dar fără voia Lui. El era gata a-şi sacrifica tronul, persoana sa, numai să-şi apere ţara de orice pericol, pentru că El era conştiincios Naţiunii Române.

Şapte ani ne-am odihnit, şapte ani n'a fost umiliaţiune... dar a căzut silnic, şi România şi-a întrerupt cariera sa... A! iertaţi-mă. Aici în faţa unui mormânt deschis, în faţa acestei figuri care va fi pururea glorioasă, nu ne este permis să facem polemică, dar suntem datori să spunem că nu greşalele Lui L-au răsturnat, ci faptele cele mari.

Odată cu exilul a expirat emanciparea poporului român, odată cu exilul vechile societăţi retrograde şi demagoge s'au aflat; şi când o zic aceasta, fraţilor, ca să vedeţi dacă este aşa, uitaţi-vă la cei 7 ani de exil cari au trecut. Apoi care Domn a fost mai demn în exilul său, care Domn a apărat ţara sa mai mult, pe acea ţară care permisese de a I se închide porţile?...

Ţara va mărturisi şi chiar mărturiseşte; mărturisesc mulţi din acei cari L-au răsturnat, că mai demn nu s'a purtat alt Domn; pentrucă nu ne înşelăm, fraţilor, Domnul Cuza Alexandru Ioan I, oricând voia, putea să fie Domnitor.

Alexandru Ioan I. nu avea trebuinţă să zică, ca Alexandru Lăpuşneanu, că dacă ţara nu-L vrea el o vrea. Cuza nu a voit, pentru că a vrut pacea acestei ţări, pentru că a voit să fie demn de numele ce-l poartă.

Şi acum fraţilor! După ce v'am spus aceste cuvinte, noi cari suntem aci unii mai bătrâni de cât Dânsul, unii luptători sub El, mulţi adoratori ai Lui, putem zice numai D-zeu să-L ierte? Dar de aceasta nu are trebuinţă! Căci şapte ani bine cuvântat din partea a trei milioane de locuitori, pe care i-a făcut cetăţeni, nu este oare de ajuns?

Noi avem trebuinţă să ne rugăm pentru ertarea altora. De aceea noi care am avut onoare de a-i fi miniştri şi funcţionari ne întrebăm: nu avem nimic de făcut? La 1859 Românii au dat dreptul lui Cuza să facă totul, şi de aceea se zicea că unul lucrează pentru toţi, era conştiinţa naţională. Acel Unul nu mai este astăzi, azi toţi dar trebue să lucrăm în spiritul Lui; să fim oameni ai ţărei noastre, să ridicăm sus stindardul ei în afară, şi întru principiul acela fără de

care nu poate să fie un stat, prin instrucțiune, prin administrație bună, fiecare prin exercițiul pașinic al drepturilor, ce fiecare datorim lui Vodă Cuza.

Ilustră Doamnă, sfântă mumă a Românilor, nu plânge căci Alexandru Ioan I nu a murit; Alex. Ioan I nu poate să moară. Nu lacrimile acelor cari sunt aci vor putea dovedi aceasta, ci lacrămile tuturor, lacrimile unui popor întreg, lacrămi ce se varsă de ori unde se vorbește românește, dela Carpați până la Marea Neagră și dela Tisa până la Nistru: nu este hotar politic pentru tristeța ce se poartă de soția lui Alexandru Ioan I... și acum după ce biserica a zis „vecinica pomenire în spiritul lui Alexandru Ioan I, vecinica Lui amintire în spiritele noastre, nu se va sterge din inimele noastre și ale fiilor noștri, și cât va avea țara aceasta o istorie, cea mai frumoasă pagină ce va avea, va fi acea a lui Alexandru Ioan I."

CUZA-VODA

Văzutu-te-am în pace suind scara mărirei
Și'n pace luând calea augustă a nemurirei,
O! scump amic, Domn mare, o! nume cu splendoare
Sădit pe miriade de libere ogoare!

O clipă apărut-ai în plaiul veciniciei
Și vecinice mari fapte lăsat-ai României,
'Nălțând din părăsire antica-i demnitate
Prin magica Unire și sacra Libertate.

Ca norul plin de mană ce trece și revarsă
O ploaie roditoare pe brazda care-i arsă,
Și stând apoi de-o parte, în urma lui privește
Cum brazda se deschide și câmpul înflorește.

Așa și tu din ceruri ai dulcea mângăere
Să vezi a țărei tale frumoasă re'nviere,
Tu ce-ai stârpit cu sceptrul, unealtă de rodire,
Din suflete și câmpuri sămința de șerbire.

Acum te odihneşte gustând eterna pacè
In taina majestoasă a morţii care tace,
Lăsând o lume 'ntreagă la Tine să gândească
Ş'a ta legendă, *Cuza*! Cu fală s'o rostească...

Sunt nnme destinate, ca numele tău mare,
Să stea neclintite pe-a timpului hotare
Şi vecinic să răspândă o falnică lumină
Pe secolii ce'n umbră, trecând li se închină.

V. Alexandri

La moartea lui Alexandru Ioan I Cuza

Solemn este momentul ce aici ne întrunesce
O! fii ai Românici, cu sufletul în dor!
Este solemn, căci moartea fatală ne răpesce
Pe acel ce-a fost al Ţerei părinte, protector.

In ăst sicriu funebru răpoasă 'n nemişcare
Acel ce naţiunea din morţi a ridicat!
Aici e Alexandru Ioan Intâiu cel Mare
Mândria României de popol adorat.

Să plângem şi a noastră plânsoare 'ndurerată
Să fie ca ofranda d'al patriei amor,
Lăsând ca Viitorul în Cartea cea Sacrată,
Se 'nscrie acest nume măreţ neperitor,

Pe cerul Românici furtuna 'nfuriată,
Mugia, şi moartea crudă în urma ei venia
Ş'al nostru edificiu naţional d'odată,
Părea că se înclină sub putrejunea sa,

Dar Cerul se'nlumină! Voinţele divine
Incep a fi poprice acestui biet popor;
Şi soarta te alese, Măria Ta, pe tine,
Te puse în capul Ţărei se'i fi conducător.

Atunci o eră nouă se'ncepe pentru Țară!
Tu ai făcut Unirea, un vis realizat,
Legi vechi și inumane pe vînt se spulberară,
Pe toți 'naintea Legei egali ai proclamat.

Și inspirat de ceruri, *ai vrut*, ș'ai redat iară
Comori ce se crezuse de mult că s'au perdut,
Ș'apoi plantând stindardul democrații 'n țară,
Din sclav, din clacaș umil, om liber ai făcut.

A tremurat streinul în furia'i turbată,
Văzând cum dreptul țărei tu sus ai menținut,
Și Papa din Bizanța păli când deodată,
Biserica Română el liberă a văzut!

Atuncea națiunea prin tine 'nsuflețită,
Iși mai aduse aminte de timpul glorios,
Pe când Mihai și Ștefan cu spada oțelită,
Gonia pe inamicul ne'nvins, orgolios.

Ce mult ți-ai iubit Țara! Nici soarta cea ingrată,
Nici căile streine prin cari ai suspinat,
Nu au putut să stingă, să 'nece vre-o dată
Acest sentiment nobil în inimă-ți stampat.

Și dacă-a ta viață s'a stins ...... Răposă 'n pace!
Când umbra se va 'ntinde, de tine inspirați
Românii vor sci încă ce le rămâne a face,
Tu viu vei fi într'înșii, și ei vor fi salvați !

LAMENTU

LA MOARTEA LUI CUZA-VODĂ

2 Mai 1873.

A la hauteur du front la douleur se mesure.
Edmond Arnould
Dela nălţimea frunţei durerea se măsoară

Jos manta de profiră o scumpă' Românie!
Ş'n haina cea de doliu te'mbracă lamentând.
Ascultă! **Cuza-Vodă,** columna de tărie
Ş'al naţiunei simbol s'a sfărămat picând.

Picâ... Căci omul moare spre a merge mult mai iute
Colo unde cel vecinic l'a fost predestinat.
Cu zorile lucinde se nasc şi neguri mute,
Dar ziua peste noapte ori când a triumfat.

S'au stâns zilele tale cu boarea primăverei,
Dar gloria-ţi resare din umbră la mormânt
Şi 'mbrăţoşind poporul cu razele durerei,
Il face ca să plângă în scumpul tău pământ.

El plânge, dar nu are atâte de fecunde
Nici lacrimi nici suspine se poată a vărsa,
Căci inima se strânge, căci gemetul s'ascunde
Când fulgerul durerei loveşte'n viaţa sa.

O tu Principe Mare! cel sorţ de părtăşie
In vatra strămoşască, da, Tu l'ai aruncat,
Ş'acuma stând pe brazdă în munte şi câmpie
Săteanu-i moşnean liber, căci l'ai emancipat!

Şi ţerna de'i intină azi braţele vânjoase,
Şi trupul lui sub muncă de varsă largi sudori,
Sunt numai pentru dânsul; căci ţarina mănoase
Când omul o posede; ea-i dă pâne şi flori.

Aşa 'nvăţaşi săteanul din suflet să'şi iubească
Ogorul lui, moşia, ş'apoi acést pământ:
Ce patrie îi zicem. Tu 'n Ţara românească
Făcuşi cŭ dor să bată al libertăţei vânt.

Căci o iubeai cu focul cel sacru al mărirei
Ş'o ridicai cu ardoare pe vechiul pedestal,
Pe pedestalul gintei, ce este al omenirei
Un focolar de drepturi; al lumei ideal.

Tu iai deschis altare măreţe de ştiinţă,
Şi la banchetul ţărei de legi, ai fost chemat
Şi pre sătean cu simţul, cu buna lui credinţă.
Un geniu mişca toate de sus, de la palat.

Şi când furtuni şi neguri veneau cu ameninţare
Pe cerul României, atunci te arătai
Sumeţ ca şi un vultur ce'mpinge alui zburare
Pân' din'colo de nouri, şi ast-fel triumfai.

Un nor însă mai negru, un nor al inpismărei,
Sinistru ca şi moartea în ţară e stârnit,
Şi, vulturul nu zboară; pământul esilărei,
E cuibul unde geme. Colo ai fost gonit.

De sus din tronul ţărei, de pe înalţaţi frunte
Coroana ce-o purtaşi cu glorie ţ'au smult;
Şi ecsilatul trece din ţară preste munte
Abandonat de dânsa, de ce-a iubit mai mult.

Sub sarcina durerei în drumu amărăciunei
De te uitai în urmă, vedeai un grandios
Şi mândru edificiu în sânul naţiunei:
Era democraţia, şi te simţeai voios.

Da'ntre străini, viaţa e o floare fără faţă,
O floare fără miros, profum răcoritor;
Că'n umbră nici zefirul nici raza cu dulceaţă
Nu pot ca s'o sărute; ea pere 'ncetişor.

Azi firul cel electric şi tremură şi plânge
De la Pădurea Neagră colea până'n Carpaţi;
Danubiul tot geme şi'n vale se răsfrânge
Cuvântul: Cuza Vodă, *muri!...* Ingenunchiaţi.

Ş'a României poartă, tot astăzi se deschide
Spre a primi cadavrul, acest desnodământ.
Al omului cu viaţa. Iar ţara ce'ţi închide
Secriul, pentru tine'i un glorios mormânt.

O patrie în doliu! dă muzei plângerânde
Al tău izvor de lăcrămi, dăi lungul tău suspin
Să poată boci astăzi, căci de dureri arzinde
S'a stâns a ei cântare în sfărămatui sin.

Jos în genunchi o ţară! când preotul îi zice:
Eterna pomenire! şi flori de seminoc
Preste sicriul rece cu lacrimi, rugi să pice!
Căci este Cuza Vodă dormind în acel loc.

Ear fruntea lui cea naltă, superba lui privire
Şi sufletul cel tare, ist bronz ce fu vărsat
In focul re'nvierei spre a naţiei mărire,
Intre mormânt şi ţară: speranţă ne-a lăsat.

D. Gusti.

LA MOARTEA LUI CUZA-VODĂ

Murişi!... fost Domn al ţărei
De dânsa exilat,
In braţele agoniei
Mâhnit, de toţi uitat,
Pe când acei cari
Atât te linguşeau,
Atunci când cu 'njosire,
La curte-ţi se târau,

Azi veseli ospătează
La alt stăpân, lachei
Tot miseri, vili, făţarnici
Şi pururea mişei.
A ta fu soarta tristă,
Dar pură prin zdrobire;
A lor este infamă
Şi de compătimire;

Căci tu le dedeai pâne
Şi aur şi onor,
Iar ei 'ţi-au dat urgia
Intregului popor.
In zilele-ţi ferice,
Când mintea-ţi cu vigoare
Doria al ţărei bine,
Putere şi splendoare,
Cu şoaptele lor false
Auzu-ţi astupau,
Şi prin vărsări de sânge
Căderea-ţi grăbeau.
Hoţia, nedreptatea,
Perversa degradare
Erau al lor sistem;
Şi 'ncrederea ta mare
Luându-le drept glorii,
Cum ei le poreclèau,
Aduse catastrofa
Spre care te 'npingeau.
Azi, iată-i veseli, mândri
Puind aceleaşi curse,
La altul. Căci ş'acuma,
In ţara sânge curse
Şi plumbul, baioneta
In carne s'a împlântat,
Ca semn că ei naravul
De lup nu-şi-au schimbat.
Ca semn că vor să sape
Şi pe acela care
Le dă cu abondenţă
Azi bere şi mâncare.
Ca semn al linguşirei
Prin care compromit,
Pe ori cine odată
A fost stimat iubit.
Murişi!.. însă pacatul
Ţi-l poartă curtezanii.
Acei ce te lasară
Fără nici o mustrare
Sarac d'a ţărei milă,
De dorul ei sacrat,
La care aveai drepturi
Când nu te-ar fi înşelat.
S'acum, când ei la Curte
Pe alţii îmbunează
Şi pe mormântu-ţi chefuri,
Serbări organizează,
Primeşte aste versuri,
Ca dar nemaculat
De la ceia cari
De dânşii te-au scăpat.
Pe ei îi iartă! Cerul
In marea lui dreptate
Va şti să-i răsplătească,
De multele pacate
Ce au comis cu tine,
Ca c'un nevinovat..
Stai sus, O Cuza! căci ei sînt aici
Tot jos cum i-ai lasat.

DUPĂ 11 FEBRUARIE

Poporul Român neresturnând pe Cuza Vodă şi neluând nici o parte la criminala faptă de a intra noaptea ca banditii în palatul Domnitorului, salvatorii dela 11 Februar, adică acei ce se dedeau tutorii legitimi şi conducătorii politici ai poporului, se văzură nevoiţi să'şi legitimeze crima săvârşită prin proclamaţiunea cătră Români, concepută astfel: *„Azi în 11 Februar, oara 5 de dimineaţă, Măria Sa Alexandru Ioan după cererea şi Voinţa Naţiunei a abdicat"*.

Cel mai mare neadevăr: Românii nici n'au cerut, nici n'au voit ca Cuza-Vodă să abdice. Dar, spre a-şi decora cu cuvinte pompoase de înaltă morală socială, ruşinoasa şi criminala lor faptă, conjuraţii şi trădătorii, după cum îi numeşte ţara şi salvatori, după cum se numesc ei, au pus în Monitorul Oficial din Februar 1866, cuvintele din actul de acuzare: *„11 Februar este rezultatul indignărei generale contra unei sisteme de călcări de legi, de arbitrariu şi de corupţiune, care au adus ţara până la marginea peirei"*.

Dacă ar fi să se facă un studiu comparativ, ce s'ar putea oare zice despre cele ce vedem cu ochii dela 1866 şi până la 1909?

Aşa, ca să dobândească rezultatul după care umblau, trădătorii şi conjuraţii aveau trebuinţă de nişte fiinţe omeneşti în carne şi în oase, care să fi comis toate aceste nelegiuite fapte.

Le era însă cu neputinţă de a pune pe Cuza-Vodă, faţă în faţă cu naţiunea, căci la un aşa de majestos şi de înfiorător spectacol, din frumosul rol de răzbunători ai poporului, salvatorii de contrabandă ar fi căzut ei în acela de acuzaţi ai poporului.

Aceasta este şi cauza pentru care conjuraţii şi trădătorii

în misiunea lor de prostituitori ai adevărului, aŭ găsit lucru prielnic pentru ei chiar ca să pună în judecată ultimul minister a lui Cuza-Vodă din 14 Iunie 1865.

Dar pe Mihail Cogălniceanu, Bozianu, G. Vernescu, Alexandru Creţescu fost Prim Preşedinte la Curtea de Casaţie, Vasile Boerescu, I. Strat, G. Costoforu, Ludvig Stege, General Cristian Tel, Gh. Chiţu, General Solomon şi Petru Orbescu; unii din aceştia foşti membri în consiliul de stat cari au lucrat la unificarea legilor şi a codicilor; intr'un cuvânt pe toţi acei cari au participat la lovitura de stat şi aprobau în totul pe Cuza-Vodă, s'au ferit de a-i pune sub acuzare, pentru că dacă salvatorii dela 11 Februar, titlu cu care ei se mândresc, s'ar fi atins şi de aceşti barbaţi cari în urmă au jucat un rol însemnat şi sub Prinţul şi Regele Carol, ar fi trebuit să pună în judecată pe întregul popor Român, rămânând în această frumoasă şi binecuvântată ţară numai ei, trădătorii şi conspiratorii dela 11 Februar şi aderenţii lor, cari cu fruntea sus, aveau dreptul acuma a dispune de destinele României.

Poporul Român iubea pe Cuza-Vodă, cu toate pretinsele lui defecte, ca şi pe Ştefan cel Mare şi Sfânt, care în viaţa particulară avea aceleaş defecte.

Dar cine nu'l iubea? Nu'l iubeau acei ce'şi luase speranţa de a mai juca vre-un rol politic sub Domnia lui. Nu'l iubeau acei ce se credeau în drept de a fi tutorii şi conducătorii politici ai neamului românesc, acei ce şi-au fost însuşit dreptul de a cugeta şi făptui în numele poporului!

N'a trecut decât vre-o două luni dela 11 Februar şi aceşti salvatori şi moralizatori ai naţiunei s'au apucat la ceartă între dânşii.

Odată stăpâni pe ţară, conspiratorii nu voiau să ia răspunderea trecutului. Ministerul cu Ioan Ghica în cap şi cu ceilalţi miniştrii: C. A. Roseti, I. Cantacuzino, Dimitrie A. Sturza, P. Mavrogheni, Maiorul D. Leca şi cu Locotenenţa Domnească: General N. Golescu, Lascar Catargi şi Colonelul Haralambie, declarau prin Monitorul Oficial că sub domnia lui Cuza-Vodă n'au fost decât violare de constituţie, călcări de legi, mai ales a legilor financiare, concesiuni date la streini, cheltueli în contra legei comptabilităţei generale a statului;

iar în Adunarea Constituantă, Neculai Blaremberg face în numele trădătorilor și conspiratorilor următoarea propunere:

„Considerând că D. Mihail Cogălniceanu ca Ministru la 2 Maiu prin lovitura de stat s'a făcut culpabil de un sperjur și un atentat contra legilor, subscrișii propun ca Adunarea României, fără a mai cercela titlul alesului, în interesul demnităţii acestui corp și al moralităţei publice să'l respingă din sinul său“.

Imorala propunere, ca să se escludă din constituantă pe cel mai mare barbat de stat ce a avut România, pe Mihail Cogălniceanu se votează. Cuza-Vodă imoral, M. Cogălniceanu imoral, iar ei conspiratorii și trădătorii morali.

Nu trecu multe zile dela 11 Februar și dela suirea Prinţului Carol pe Tronul României și atât trădătorii cât și conspiratorii să iau rău la ceartă între dânșii și astfel începe de aici încolo până în ziua de astăzi, nu războiul pentru principii, căci, vai! principiile au servit numai de mască, ci mai drept vorbind începe războiul pentru portofoliile ministeriale, războiul pentru procopseală.

Salvatorül Ioan Brătianu cu salvatorul C. A. Roseti încep a surpa pe salvatorul Lascar Catargi din minister, care căzând dela putere, îi ia locul salvatorul Ioan Ghica.

Noile alegeri făcute sub ministerul Ioan Ghica dau un parlament Cuzist și a rămas fapt istoric, că primele corpuri legiuitoare alese sub domnia Prinţului Carol au fost Cuziste; ceeace constitue dovada cea mai puternică, că nu poporul a detronat pe Cuza-Vodă, pe acest mare Domnitor care a făurit acte așa de mari.

Dar acest minister n'apucă bine să se iniţieze în afacerile publice ale ţărei și unii dintre salvatorii dela 1866: *Ioan C. Brătianu* de acord cu *C. A. Roseti* să pregătesc să dea vot de blam lui *Ioan Ghica* pe chestia împrumutului *„Oppenheim et C-nie“*, contractat la Paris de agentul diplomatic Ioan Bălăceanu. Numai după ce Prinţul *Știrbei* și *P. Mavrogheni* declară în cameră că iau răspunderea împrumutului, scapă *Ioan Ghica* ca vai de el, dar numai până în seara de 19 Decembre 1866, când primește dela Ioan C. Brătianu un prim avertisment că nu mai are ce căuta pe banca ministerială.

In Memoriile Regelui Carol se povestește că în seara

zilei de 19 Decembre 1866, Prinţul Carol a chemat la Palat pe Ioan Ghica şi pe Ioan C. Brătianu ca să se întreţină cu dânşii asupra situaţiei politice.

„In această convorbire politică de o extremă gravitate, Ioan C. Brătianu a declarat: „Faţă cu posibilitatea ca chestiunea Orientală să intre la primăvară într'o stare gravă, socoate situaţia ţărei prea primejduită cu această cameră şi doreşte să vază mai multă energie la guvern. Se înodeşte că s'ar putea ajunge la ceva cu cabinetul actual, că prea mult respectă formele constituţionale şi ar putea în cele din urmă să compromită prin aceasta întregul viitor al ţărei"[1]).

Deja Ioan C. Brătianu avusese grija să înspăimânte pe Prinţul Carol că Cuziştii au să'l deie jos de pe tron, dacă Ioan Ghica va mai continua să stea la putere. Fel de fel de manopere se întrebuinţau care să facă impresie asupra Prinţului Carol.

Intre altele, iată ce se mai găseşte scris în Memorii:

„Ioan Brătianu a cerut o audienţă la Prinţul, fiindcă doreşte să se pronunţe asupra situaţiei parlamentare îngrijitoare. Nu se poate prevedea cum are să se poată guverna cu o cameră astfel compusă, căci în urma acestei împărţiri în trei părţi, nici una din partide nu poate dispune de o majoritate sigură. După toate primirile însufleţite în toată ţara, după toate manifestaţiile spontanee pentru Prinţul liber ales care s'a dat poporului cu trup şi cu suflet şi cu jertfirea tuturor sentimentelor şi intereselor personale, *un astfel de rezultat al alegerilor nu putea fi îmbucurător. Dacă el este expresia nefalşificată a dispoziţiei poporului, atunci nu par de loc încurajatoare toate asigurările cari s'au făcut tânărului Domnitor în cele şase luni cât a stat aici*"[2]).

Generaţia de astăzi şi cea viitoare să cugete la faptele petrecute. In noaptea de 11 Februar 1866, Cuza Vodă este dat jos de pe Tron; de Cine? De Ioan Ghica, Ioan C. Brătianu, C. A. Roseti, D. A. Sturza etc. etc. Pentru ce?.... In Monitorul oficial să spune: „Pentru că nu s'a respectat Con-

---

1) Vezi Memoriile Regelui Carol de un martor ocular, Volumul 2 pag. 37 Editura Lupta 1893.

2) Vezi Memoriile Regelui Carol de un martor ocular, Volumul 2 pagina 18 şi 19 Editura tipografiei „Lupta" 1893.

stituțiunea și legile țărei... Pentru că arbitrarul, corupțiunea și călcările de lege... aduse țara până la marginea peirei".

După un an de zile, acelaș Ioan C. Brătianu cu partizanii săi, dă jos din minister pe Ioan Ghica. Pentru ce? „Pentru că Ioan Ghica respecta prea mult formele constituționale și prin acest respect, cum să scrie în „Memorii", poate să compromită viitorul țărei".

Ioan C. Brătianu salvator și moralizator al societății din noaptea de 11 Februar, criticând ministerul salvatorului și moralizatorului *Ioan Ghica, tot din noaptea de 11 Februarie 1866.*

Risipa finanțelor țărei după 11 Februar 1866, funestele condițiuni în cari s'au dat căile ferate Dr. Strus'erg, împrumuturile de bani și corupțiunea ce domnea în totul și în toate, caracterizează epoca aceasta și va spune ce au câștigat conspiratorii și trădătorii pe ruinile regimului căzut.

„Iată ce spun documentele în această privință:

In 1868 mai multe persoane din Franța și Anglia s'au prezintat la I. Brătianu spre a obține antrepriza marei rețeli a liniei ferate ce se proectase încă sub Cuza-Vodă. Primul nostru Ministru I. Brătianu, dorea a trata cu aceste companii, din care una cerea 160 mii franci chilometrul și cealaltă 140 mii franci, cu oareși cari concesiuni ale guvernului.

„Regele nostru pe atunci Principele Carol, în urma unei recomandațiuni venite din Berlin, arată lui I. Brătianu, Ministru său, că dorește absolut ca concesiunea resoului cel mare al liniei ferate, să se dea Doctorului Strusberg, ce i se recomandase de cătră Principile cancelar german.

„Atunci Brătianu, dând la o parte pe toți concesionarii, prezintă înaintea camerei monstruoasa cerere a Doctorului Strusberg, al căruia preț chilometric era de 270 mii de franci. Camera făcu oare care greutăți, dar porunca Prințului fiind peremtorie, cererea de concesiune cu majoritatea lui I. Brătianu ce o poseda, trecu la cameră și Principele era atât de grăbit a o pune în lucrare, încât înainte de a fi primit proectul și de Senat, a permis ca concesionarul Strusberg să înceapă lucrările gărei Capitalei. Venind însă proectul acesta de concesiune primit de Cameră, la Senat, acest din urmă corp îl respinse cu dispreț.

„Principele furios, voi atunci să scoață pe Ministrul său

să chemă la Palat pe Alexandru Plagino, Preşedintele Senatului şi pe Gheorghe Costaforu, ca să formeze ei un Minister, le spuse încă categorie că'i aduce la minister cu condiţie absolută a se îndatora ca concesiunea lui Strusberg să treacă la Senat.

„Aceşti doi Domni răspunse Prinţului respectuos că nu se puteau îndatora la aceasta, fiindcă nu numai dânşii amândoi erau contra acestei concesiuni, ba încă lucrase în Senat spre a se respinge. Principele le rosti atunci aceste memorabile cuvinte, cari prin stabilirea unui principiu dezastros, vor rămânea neşterse în memoria Românilor.

„Domnilor, zise Principile: „eu înţeleg ca Miniştrii mei să lucreze după voinţa mea, iar camerele amândouă să se conformeze voinţei Miniştrilor mei; după maniera D-v. de a vedea, nu puteţi fi Miniştrii mei".

„Cu aceste cuvinte concediă pe aceşti doi Domni. Văzând însă că cu alţi Miniştri nu va face treabă, ţinu pe Ioan Brătianu şi dizolvă Senatul. O bandă de agenţi Brătieneşti pe Boulevard adunaţi din poruncă, flueră şi huidui pe Senatorii dizolvaţi; iar marele orator Neculai Ionescu, care în calitate de Senator a cerut respingerea concesiunei, fu scuipat în faţă de agenţii lui Ioan Brătianu. Asemenea şi Costaforu, Vice-Preşedintele Camerei, a fost bătut, de aşa poreclita naţiune indignată. *Alegeri noi se făcu sub presiunea guvernului şi concesiunea Strusberg trecu la Senat, şi fu pe dată ratificată de Domnitor*" [1]).

Nici când Moldova şi Valachia erau sub vasalitatea Turcilor, nu s'a petrecut fapte de umilinţă şi degradare ca după 11 Februar 1866. Vom aminti o împrejurare a slabei Valahii vasala Turcilor, sub protectoratul autocraţiei ruse, comparând'o cu o alta întâmplată puternicului regat al României libere şi independente cu şase milioane de Români şi punem sub ochii imparţiali ai Românilor două cazuri.

La 1843, sub Domnia Principelui Bibescu, a venit în ţară, sprijinit de guvernul imperial rus şi recomandat guvernului Valachiei de General consul Rus Dachkof, un Domn Triandafilof, cerând concesiunea exploatărei minelor Valachiei.

---

1) Vezi „Actualităţi a situaţiunii politice", 1884 Bucureşti. Nota pagina 79 şi 81.

Guvernul nevăzând vre-o primejdie în cererea aceasta şi luând în consideraţie recomandaţia consulului rus, făcu cu acest Domn o tranzacţie provizorie, acordându-i cererea sa, cu condiţie de va fi ratificată de cameră.

Camera însă compusă din Români patrioţi, judecând că dacă ar acorda această concesiune ar fi o primejdie pentru ţară, au respins'o cu curaj.

Ce făcu guvernul imperial rus şi Consulul general al său în urma acestei cutezătoare şi patriotici respingeri? Consulul Rus tăcu; guvernul imperial rechemă pe Triandafilof şi tot incidentul dispăru.

Venim la al doilea caz întâmplat României libere.

„Principile Bismarc voia a se face de către guvernul Român, încă pe când era Prim Ministru Lascar Catargi, rescumpărarea drumurilor de fer după cum el o chibzuia în favorul acţionarilor Nemţi, cu desăvârşire opusă intereselor economice a României. Ministerul conservator, văzând inzistenţa Principelui Carol, ce după ordinele primite din Berlin cerea absolut a se face această rescumpărare în conformitate cu dorinţele Principelui de Bismarc, trimise ordin lui Teodor Roseti, agentul nostru la Berlin, a se înţelege cu Principile Bismarc în această privinţă şi a-l face să înţeleagă respectuos paguba mare ce izvora pentru ţară, făcându-se răscumpărarea după modul cum dânsul o voia.

Theodor Roseti prezentându-se Prinţului Bismarc, îi arată imposibilitatea în care se află guvernul de a face rescumpărarea, căci acţiunile erau scăzute la preţul batjocoritor de 10 şi 12 şi Principile Cancelar cere a se rescumpăra cu preţul de 67. Prin urmare se ruga agentul guvernului a da timp acestei cestiuni până se vor mai ridica acţiunile române. Principile Bismarc nu voi cu nici un chip a ceda.

Atunci agentul Român sculându-se îi spuse: „Alteţă, nu veţi găsi nici un Ministru în România capabil de a accepta aceste condiţiuni şi de a le susţine înaintea camerilor".

Iar Principile Bismarc răspunse necăjit: „Crezi Domnule? Ei bine, îţi voiu proba că vom găsi Ministru Român care va urma după voinţele mele şi acest Ministru va fi Brătianu".

„Asupra acestor cuvinte concediă pe Teodor Roseti şi să ştie cum după căderea Ministerului Catargi dela putere şi

a lui Generalu Florescu care i-a succedat, venind Epureanu cu Gh. Vernescu şi Brătianu la minister, Principile Carol puse pe cei doi de 'ntâiu peste câteva zile la oparte. Rămânând Ioan C. Brătianu Prim-Ministru, răscumpărarea drumurilor de fer se făcu după voinţa Principelui Bismarc şi tezaurul României perde peste 750 milioane de lei.

Ducii şi Prinţii Prusieni cu toate neamurile lor se îmbogăţiră, precum şi toţi amicii lui Ioan Brătianu deveniră milionari" [1]).

„D. Brătianu a mărturisit singur că această răscumpărare se făcea după porunca Principelui de Bismarc şi eminentul orator, Principele Grigore M. Sturza, a probat printr'un discurs dela tribuna Senatului în 1881, că această răscumpărare păgubea tezăurul României cu 750 milioane de franci" [2]).

Sub Domnia lui Alexandru Ioan I Cuza a urmat în România o epocă de regenerare economică şi naţională, de succese neîntrerupte în politica externă de progres, în lăuntru şi de lumină în toate direcţiunile.

Costache Negri, M. Cogălniceanu, D. Bolintineanu şi toţi oamenii de caracterul acestora, au desvălit două însuşiri care îi deosebesc de politicianii ordinari şi chiar de acei de astăzi: patrioţi sinceri şi conştiinţa limpede a dorinţelor de îndeplinit.

Din suferinţele ţărei care se svârcolea sub apasarea străină, a eşit acei oameni în cap cu Cuza-Vodă, cari ne-au scapat de jugul turcesc şi de protecţia rusască.

Pentru acei oameni patriotizmul nu era o meserie lucrativă. Ei nu erau nici speculanţi, nici cumularzi. Ei nu primeau nici recompense naţionale ca C. A. Roseti, nici milioane din punga funcţionarilor ca Ioan C. Brătianu, drept răsplată a virtuţilor cetăţeneşti. Ei plăteau cu averea, sau cu viaţa dragostea lor de ţară.

Contrastul din timpurile trecute şi aceşti de astăzi e izbitor prin succesele din primul period şi prin lipsa de orice izbânzi în vremea de apoi E drept că dobândim în această epocă din urmă independenţa ţărei cu numele, pe lângă neatârnarea de fapt ce căpătasem sub Domnia lui Cuza Vodă şi e adevărat că ţara se ridică la rangul de Regat în

1) Vezi Nota din „Actualităţi a Situaţiuni Politice", Bucureşti, 1884 pag. 87 şi 89.

2) Vezi Nota din „Actualităţi a Situaţiunii Politice" Bucureşti, 1884 pag. 7.

urma războiului cu Turci la 1877, când a luat parte şi Români. Grecia face la sfârşitul acestui rezbel o simplă demonstraţie militară, fără a vărsa o picătură de sânge şi Sârbii sunt bătuţi de Turci. La încheerea păcei Grecii obţin mărire de teritoriu, iar Sîrbii şi Muntenegrenii, pe lângă independenţă, dobândesc sporire de pământ; România însă nu se alege decât cu recunoaşterea în drept a independenţei sale de fapt.

Dacă independenţa României este opera personală a fostului Poliţai dela Piteşti Ioan C. Brătianu, după cum susţine partizanii acestuia, atunci ce rol mai are în toate acestea naţiunea Română şi mai ales vitejii Dorobanţi de pe câmpii de bataie a Bulgariei?

Independenţa! Dar unde este sângele lui Ioan Brătianu sau ai aproapelor lui vărsat pe câmpii glorioşi ai Bulgariei? Şi dacă partizanii acestuia amestecă numele de I. Brătianu cu faptele şi trofeele războiului dela 1877, apoi istoria bazată pe acte constată că partea absolut exclusivă a lui Ioan C. Brătianu a fost lipsa mantalelor şi picioarele goale ale soldaţilor, incuria serviciului de intendenţă; eroii Români degeraţi şi morţi de frig şi foame cu miile, decimaţi de boambele lui Broadvel şi a lui Maican, care în loc de a răspândi moartea in rândurile inamicului, explodau pe capul soldaţilor Români şi care au făcut mai multe victime, decât chiar gloanţele turceşti. Istoria nepărtinitoare ştie să facă partea gloriei care e a soldatului şi partea incepţiei care este acea a pretinşilor oameni de guvernământ. Dovadă că nu trebuea mari opinteli ca să ajungem unde am ajuns, este că Sârbii şi-au ridicat şi ei ţara la demnitate de regat, fără nici o zguduire şi fără nici un sacrificiu. Asemenea Bulgarii fiind în contact imediat cu Imperiul Otoman obţin o suveranitate şi unirea cu Rumelia, iar în anul 1908 se proclamă de regat ridicând la rangul de Ţar pe Principele Ferdinand de Coburg.

România era tributară, nu vărsase o picătură de sânge de secole şi Europa îi înapoia Basarabia. La 1877 armata Română îşi varsă sângele la Plevna, pentru ca conducătorii ţării după 11 Februar 1866 să aibă gloria de a retroceda aceiaş Basarabie. Pe când România era un simplu Principat, era stăpână în casă, astăzi fiind regat, Austria nu numai că

ne a robit economiceşte şi politiceşte, dar ne distruge ca naţionalitate.

Din studiul lui E. I. Castelani, ilustrul Profesor de drep tul internaţional la Universitatea din Padua, sub titlu „Chestia Dunăreană“, se vede cum a procedat Germania şi Austria faţă de România în conferinţa dela Londra. „Examinarea documentelor, zice D-l Castelani şi citirea protocoalelor conferenţei, conving că excluderea României fu impusă de Austria şi Germania celorlalte puteri; Austria zicea: nu şi Germania susţinea că România nu poate fi primită decât ca invitată, iar nu ca stăpâna casei a Dunărei. Apoi Austria declara că se uneşte cu propunerea Germaniei; iar ceilalţi plenipotenţiari înţelegând că învoeala era făcută mai de 'nainte între Austria şi Germania, sau nu avură energia, sau nu văzură putinţa de a face pe cei doi opozanţi să'şi schimbe părerea“.

Dela trădarea şi detronarea lui Cuza Vodă, interesele României au fost calcate într'un mod cinic şi cutezător de Germania, când Principile de Bismarc, bătând din picior, a impus răscumpărarea căilor ferate după voinţa sa şi nu după interesele României zicând:

„Sunteţi cu mine, urmaţi poruncile mele mă voiu sili mai târziu a interveni şi a îndulci deciziunile conferenţei de la Londra în privinţi-vă, dar pentru aceasta pretind ca să întindeţi mâna Austriei şi cu toate umilinţile ce aţi suferit din parte-i, să strângeţi mâna ce vă întinde ea şi să vă supuneţi cererilor sale“ [1].

Altă dată baronul Calice ambasadorul Austro-Ungariei la Constantinopol nu se sfia să declare că nu poate înţelege ce sens are acţiunea României în Macedonia. Mai mult încă: în timpul când Românii Macedoneni luptau pentru deschiderea bisericei la Bitolia şi recunoaşterea naţionalităţei, ambasadorul Austro-Ungar din Constantinopol a făcut tot ce a putut ca să zădărnicească această acţiune.

Aşa dar Austro-Ungurul este zugrumătorul, Germanul cioclu, Rusul şi Bulgarul trage clopotul şi restul Europei cântă României şi Românilor de pretutindene vecinica pomenire. Germania şi Austro-Ungaria nu voeşte o Românie

1) Vezi Nota 2 pagina 9 „Actualităţi a situaţiei politice“, din 1884. Ioan C. Brătianu a mărturisit aceasta în şedinţa camerei din 20 Octombrie 1883.

puternică independentă și mândră, ci • Românio umilă supusă voinței lor absolute.

Adevărul acesta este mărturisit și de ziarul „Kölnische Zeitung" din 14 Noembrie 1894 printr'un articol care se termină astfel: *„Iar acum România a putut contracta diferite împrumuturi și acestea mai cu seamă în Germania, împrejurare pe care ar trebui să și-o bage în cap domnii Români cu toată dragostea lor de maimuță (Affenliebe) pentru Francezi și puțina lor simpatie pentru germanizm.* **Germanii au încredere în Germanul care domnește pe tronul României și aceastâ încredere se traduce pentru România în lăuntru și în afară prin monedă sunătoare"** [1].

De când există România n'a fost atâta jaf, umilință și corupție. Țara este îngropată în datorii cu mai bine de trei miliarde. Ziua și noaptea nu se mai face alta decât fițuici și se adaugă la dări zecimi, taxe și timbre. A ajuns Românul să nu poată nici naște și boteza, nici cununa, nici muri și îngropa, nici plânge și jeli fără taxe și timbre. Nici odată România n'a fost mai săracă și mai sleită ca acum când țăranul a ajuns la sapă da lemn, comerciantul la mofluzie, arendașul la sărăcie lucie, proprietarul la ruină și țara abia își mai ține sufletul de când o calcă pe grumaz Germanul și Austriacul. Totul este ipotecat și amanetat. Domenii, moșii, casă, prăvălii, pluguri și boi, lucruri și scule. Statu și cetățenii toți au calicit. România a dat tot aurul și a amanetat toate averile, n'a mai rămas decât cu boarfe, zdrențe, bulendre si o droaie de fițuici ce se duc până la frontieră și vin înapoi ca molipsite, căci pe acolo nu este permis a trece decât aur și iar aur. Dacă va merge tot așa, va ajunge sărmana Românie ca să nu mai aibă aur nici atât cât va trebui unui fiu al ei să'și facă un inel de logodnă, un mărțisor s'au pentru a-l pune în sicriul mortului ca să aibă de plătit vămile pe cealaltă lume.

O sfidare [illegible]uncată națiunei este îndrăzneala cu care unii politiciani au făcut și fac sforțări a creia legenda că Ioan C. Brătianu este autorul regatului și că el este acela care a dat independența României. In fine pentru ca legenda să prindă

---

1) **Notă. Articol tradus din limba germană de ziarul „Adevărul" No. 2048 din 29 Noembrie 1894.**

partizanii i-a ridicat statue pe unul din bulevardele Capitale României.

Intr'o poziţie ce inspiră înjosire naţională se vede o femee turnată în bronz ce simbolizează România că se razimă pe umerii lui Ioan C. Brătianu, simbolizând în acelaş timp că el moralistul dela 11 Februarie 1866 este salvatorul şi autorul României de astăzi care se razimă numai pe el adevăratul fiu al ţărei şi singurul patriot, iar dinaintea sa vezi imortalisat de asemenea în bronz un soldat Român Dorobanţ cu capul gol, ţinând căciula într'o mână şi arma în altă mână într'o poziţie umilită şi încovoiată, nedemnă de ţară şi de oastea ei. Oşteanul Român, eroul dela Valea-Albă, Racova şi Rezboeni, Baia, Rovine şi Călugăreni; Dorobanţul Român dela Griviţa, Plevna şi Smârdan care în momentul când ţine arma în mână nu scoate căciula nici chiar în sfânta biserică înaintea lui Crist locaşul lui Dumnezeu, de astă dată cu căciula în mână ca un cerşetor cerând de pomană trecătorului, stă umilit şi prosternat înaintea celui care a tolerat crime, asasinate şi procese scandaloase.

Monumentul lui Ioan C. Brătianu este mărcţ şi pretenţios, având aerul a eclipsa toate momumentele din Bucureşti şi Iaşi care sunt pitice pe lângă aceasta. Şi în adevăr, ce rămâne pe lângă monumentul lui I. Brăteanu, statuea încovoiată a lui Gh. Lazăr şi Ioan Eliade Rădulescu căruia ţara i-a dat titlu de părinte al literaturei române? Ce însemnează chiar statuea echestră a lui Ştefan cel Mare dela Iaşi şi a lui Mihai Viteazu din Bucureşti care a fost dăruită ţărei de un străin? Nimic şi iar nimic.

Modul cum partizanii politici ai lui Ioan C. Brătianu i-a făcut statuea, este o sfidare aruncată marilor Domnitori şi naţiunei române. Statuele sau monumentele prezintă istoria popoarelor, prin ele se păstrează nu numai amintirea faptelor glorioase şi a bărbaţilor iluştri, dar se transmite secolelor dovada însuşirilor caracteristice de rasă; ele vorbesc de gradul de cultură şi civilizaţie, sunt dovada puterei de creaţiune a poporului care le-a ridicat.

Ce pilde să ia generaţiile dela acel înaintea căruia ostaşul Român stă cu căciula într'o mână şi cu arma în altă mână, dela acel care cât a fost în capul guvernului ţărei a tolerat crimele şi asasinatele în apolitica internă, iar în cea

externă a servit interesele streinilor şi a conspirat la 11 Februar contra lui Cuza-Vodă?

Un străin care ar veni şi s'ar duce în capitala României pe bulevardul statuelor şi în grădina Episcopiei sau a busturilor să învețe acolo istoria neamului românesc ce ar putea să creadă? S'ar minuna de sigur că în şirul acela nesfârşit de oameni şi omuleți din secolul al 19 şi 20 rătăceşte acel erou de patru veacuri îmbrăcat în zale şi cu mâna stângă ridicată, armată cu o secure? Cum ar putea să-şi închipue străinul că este o legătură între acela şi toți ceilalți şi mai cu seamă cu acela înaintea cărui ca simbol de slugărnicie stă prosternat un ostaş al patriei? Cum ar putea bănui că acel cavaler ce a trăit acum patru secole înfăţişează întruparea idealului unui popor, ce de alte secole înainte îşi creia o istorie bogată în fapte mari?

Unde este monumentul lui Traian acel ce ne au adus pe noi Românii să fim pe culmea bătrânilor Carpaţi, straja neînvinsă a marelui imperiu Roman?

De monumentul lui Alexandru Ioan I Cuza nu se vorbeşte decât în şoapte. Dimitrie A. Sturza conspiratorul şi autorul furtului actelor lui Cuza-Vodă, a declarat maestrului Boermel dela Berlin însărcinat cu facerea monumentului că pentru țara românească e imposibil a se face statuea lui Alexandru Ioan I Cuza de oarece acest monument e un pericol pentru dinastie şi pentru liniştea ţărei.

Țăranii însă au început prin comunele lor să adune ban cu ban şi să ridice bustul marelui Domnitor. In comuna Grivița din judeţul Tutova şi Mărăşeşti din judeţul Putna, bustul lui Cuza-Vodă este ridicat şi în toate Duminicele şi sărbătorile sătenii se adună în jurul figurei de bronz unde prea măresc faptele mari şi plâng după Cuza-Vodă care le a fost după cum zic ei bunul lor părinte.

Proprietarii mari pe moşiile lor au început a forma sate dându-le numele lui Cuza-Vodă şi cel întâiu exemplu a fost dat de Constantin N. Herescu mare proprietar în judeţul R.-Vâlcea care a format un cătun în apropierea satului la moşia sa Orleşti numind acest cătun „*Cătunul Cuza Vodă*".

Dar statuea lui Costachi Negri, M. Cogălniceanu, D. Bolinteanu unde este? In ce instituţie de cultură sunt aşezate macar busturile lor?

In Veneția când intri în splendida sală a Dogilor și când o vezi de jur împrejur împodobită cu portretele și insignele lor, când vezi că acest palat este măreția Veneției și a lumei, când fiecare Doge, General și om mare care a ilustrat patria își au locul acolo, un sentiment de admirație te coprinde și nimeni este în stare a descrie ce simte când în mijlocul atâtor suveniri istorice vede un loc negru așezat între Dogi cari formează un contrast puternic cu ceia ce se vede. Acel loc poartă inscripția:

„*Hic est locus Marini Falieri*
„*Decapitati pro criminibus.*
1354 — 1355

Iată cum pedepseau Italienii pe trădători.

Ar trebui și în România să se imiteze pilda din palatul Dogilor ca fiecare localitate să perpetueze memoria, să aibă înainte figurile generațiilor pentru a-i aprecia după fapte.

In sălile corpurilor legiuitoare, în sanctuarul Academiei, a Universităților, a Ateneului n'ar putea România pune figuri care să merite această cinste? Da, s'ar putea începând cu marii Domnitori din istoria țării și sfârșind cu ultimul și Marele Domnitor Român al României Unite Alexandru Ioan I Cuza și cu generația trecută cu C. Negri M. Cogălniceanu, Bolintineanu etc. etc.

Este adevărat nu s'ar găsi o inscripție ca pentru Marco Falieri, dar am putea pune între oamenii iluștri ai României locuri învelite cu negru și să fie scris: Vinovat pentru călcare de jurământ conspirație și tradare 11 Februar 1866. [1]

---

1) Vezi «Note de călătorie» conferință de G. Sion Brătești.